

อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาไฉน แก้วสด

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

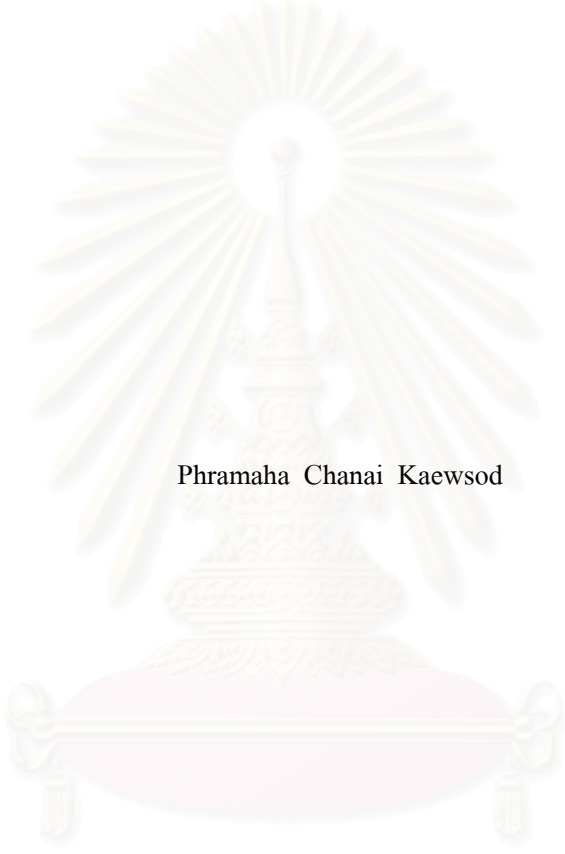
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROBLEMS OF PROPAGATING BUDDHISM OF
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

Phramaha Chanai Kaewsod

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Buddhist Studies

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

พระมหาโจน แก้วสด : อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย. (PROBLEMS OF PROPAGATING BUDDHISM OF
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศ. ดร.
สมภาร พรมทา, 113 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศึกษาวิเคราะห์
อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่ละ
ท้องถิ่น จำนวน 4 แห่ง คือ วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ วิทยาเขตอีสาน
วิทยาเขตล้านนา และวิทยาเขตศรีธรรมาสโคราช เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากเอกสาร และ
การสัมภาษณ์บุคลากรของแต่ละวิทยาเขต

ผลการวิจัยพบว่า ทั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตไม่ได้กำหนดนโยบายหรือวัตถุประสงค์
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเป็นงานหรือ
กิจกรรมที่แฝงอยู่ในการบริการวิชาการแก่สังคมและทุกวิทยาเขตมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่
คล้ายคลึงกัน โดยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่ออินเทอร์เน็ต และการบริการ
วิชาการแก่สังคม

อุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมี 5 ด้าน คือ ด้านนโยบายและ
วัตถุประสงค์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ ด้านบุคลากร และด้านการ
บริการวิชาการแก่สังคม

ส่วนอุปสรรคด้านนโยบายและวัตถุประสงค์แม้จะเป็นอุปสรรคโดยอ้อม แต่ก็ เป็น
อุปสรรคประการสำคัญในการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะมีผลที่เกี่ยวข้องไปถึง
การดำเนินงานทุกด้าน จึงควรได้รับการแก้ไข เพื่อผลสัมฤทธิ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ต่อไป

สาขาวิชา.....พุทธศาสนศึกษา.....
ปีการศึกษา...2551

ลายมือชื่อนิสิต พระมหาโจน แก้วสด
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก สมภาร พรมทา

4880123522 : MAJOR BUDDHIST STUDIES

KEYWORDS : Propagating / Buddhism / Mahamakut Buddhist University /

PHAMAHA CHANAI KAEWSOD : PROBLEMS OF PROPAGATING
BUDDHISM OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY. ADVISOR :
DR.SOMPARA PROMTHA, 113 pp.

The objective of writing The thesis is to study how to propagate Buddhism and analysis the problem of propagating Buddhism of Mahamakut Buddhist University and each four locals : Sirinthorn Campus, Mahamakut Buddhist University, Isan Capus, Lanna Campus and Srithammasokkaraj Campus. The data collected from documents and interviews in each campus.

The research found that both University and Campus did not set the policy or objectives for propagating Buddhism clearly, but also propagate Buddhism activities cover up in educational services to society. However, every campus has similar propagating Buddhism via printing media, radio, internet and educational services to society.

The obstacles for propagating Buddhism can be grouped into five issues.

1. Policies and objectives
2. Administration and management
3. The media and media production
4. Personal
5. Educational services to society

Although, the policies and objectives are not direct issues, but it is a major obstacle in operation for propagating Buddhism because it will connected to all aspects of operations. Therefore, it should have been resolved in order to success in the propagating of Buddhism in the future.

Field of Study : Buddhist Studies Student's Signature *P.M. Chanai*

Academic Year : 2008 Advisor's Signature *Sompara*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ที่ให้ความรู้
และให้กำลังใจในการศึกษา

ขออนุโมทนาขอบคุณ ศ.ดร.สมภาร พรมทา อ.ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และอาจารย์ประจำ
ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาทุกท่านที่คอยให้ความรู้ และคำแนะนำที่ดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณพระเจ้าคุณหลวงพ่อพระเทพญาณวิศิษฎ์ (อภิพล) และขอบคุณ
ม.ล.สิระอร นพวงศ์ ที่ให้การอุปการะทุกอย่างในการศึกษามาตั้งแต่ต้น

ขออนุโมทนาขอบคุณ อ.สุเชาว์ พลอยชุม และคุณโยมทุกคณะทุกท่านที่สนับสนุน ให้
กำลังใจตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่

และขอขอบคุณ โยมพี่ต๊ะ โยมพี่เล็ก เจ้าหน้าที่ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษาที่มีน้ำใจช่วยเหลือทุก
อย่างด้วยดีเสมอมา

บุญกุศลอันใดที่เกิดจากการศึกษา ขอน้อมถวายบูชาคุณของพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ และบิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

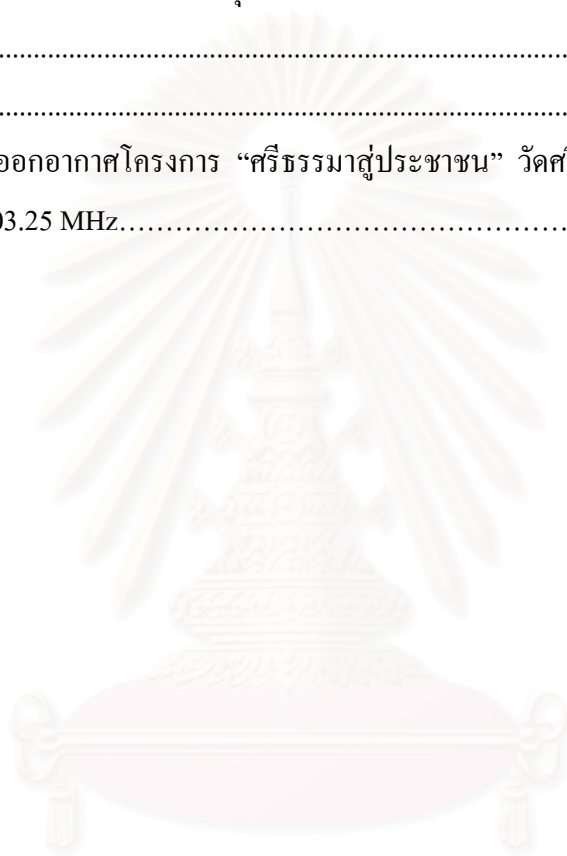
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
ประโยชน์ที่จะได้รับ	5
วิธีดำเนินการวิจัย	5
2 หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	6
การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคพุทธกาล	6
หลักการสอนและจุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า	10
วิธีสอนของพระพุทธเจ้า	13
วิธีการเข้าถึงกลุ่มชนของพระพุทธเจ้า	16
คุณสมบัติของผู้สอนหรือนักเผยแผ่	20
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคหลังพุทธกาล	21
การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคปัจจุบัน	24
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคกรุงสุโขทัยและอยุธยา.....	24
สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่ในยุคปัจจุบัน	28
3 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	33
ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	33
ความเป็นมาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	38
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์	38

วิทยาเขตอีสาน	43
วิทยาเขตล้านนา	45
วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช	47
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.....	52
การบริการวิชาการแก่สังคม	52
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ	58
สื่อสิ่งพิมพ์	58
สื่อวิทยุกระจายเสียง	73
สื่ออินเทอร์เน็ต	81
4 วิเคราะห์อุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัย	
มหามกุฏราชวิทยาลัย	91
ด้านนโยบายและวัตถุประสงค์	92
ด้านการบริหารจัดการ.....	96
ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ.....	97
ด้านบุคลากร	103
ด้านบริการวิชาการแก่สังคม	105
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	107
สรุปผลการวิจัย	107
ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไข	109
ข้อจำกัดในการทำวิจัย	109
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป	109
รายการอ้างอิง	110
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	113

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 หลักสูตรอบรมของศูนย์บริการวิชาการ.....	54
ตารางที่ 2 ผังรายการสถานีวิทยุ คลื่น FM.103 MHz.	74
ตารางที่ 3 ผังออกอากาศของสถานวิทยุเพื่อการศึกษา FM.91.50 MHz.	75
ตารางที่ 3 (ต่อ)	77
ตารางที่ 3 (ต่อ)	78
ตารางที่ 4 ตารางออกอากาศโครงการ “ศรีธรรมมาสู่ประชาชน” วัดศรีทิว FM 103.25 MHz.....	80

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การประกาศพระศาสนา เพื่อเป็นहितานุहितประโยชน์แก่หมู่ชน ดังนั้น พระศาสดาจึงตรัสแก่พระสาวกทั้งหลายว่า “จรถ ภิกขเว จาริกิ พหูชนหิตาย พหูชนสุขาย โลกานุกมฺพาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ มา เกณ เทว อคมิตฺต เตเสถ ภิกขเว ฐมฺมํ อาทิกฺขยานํ มชฺเชนฺถลฺยาณํ ปรีโยสานกฺขลฺยาณํ สาทถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปรีปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธํ พุทฺทมจฺริยํ ปกาเสถ ” ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์บริสุทธิ์”¹

พระพุทธพจน์นี้จัดเป็นพุทธนโยบายในการส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากที่ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว การประดิษฐานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรกๆ ได้อาศัยบทบาทของพระพุทธรูปและพระสาวกร่วมสมัยพุทธกาล ต่อมาภายหลังพระสาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ก็ได้เป็นผู้สืบทอดคำสั่งสอนของพระพุทธองค์และนำมาเผยแผ่แก่ประชาชน โดยวิธีการต่างๆ แต่ก็มีจุดหมายในการเผยแผ่ตามพุทธนโยบายดังที่กล่าวข้างต้น แม้พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปนานแล้ว พระสาวกทั้งหลายก็ได้ดำเนินตามพระพุทธรูปนโยบายอย่างต่อเนื่องทั้งโดยส่วนตัวและโดยหมู่คณะ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะ สงฆ์ไทยซึ่ง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดตั้งขึ้นโดยพระบรมราชานุญาตใน สมเด็จพระบรมมหาราชวังพระราชมหาราชปรีชาญาณเจ้าพระปรมมหาราชเจ้าพระบรมราชูปถัมภ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2436 และพระราชทานนามว่า มหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้ง ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นชาติภูมิและต่างประเทศ

¹ วิ มหา, 4/3/39

3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
4. เพื่อให้ พระภิกษุสามเณรมีความรู้ และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน
5. เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการค้นคว้าโต้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและต่างประเทศ
6. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโงงพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย
7. เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา²

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว เป็นเครื่องบ่งบอก ได้ว่า การก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ก็เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาได้เล่าเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ และเมื่อจบการศึกษาแล้ว ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการแก่สังคมทั้งในด้านการศึกษา การให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่ อดถิ่นทั่วไอนันเป็นการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นการ นำงานสวัสดิการสังคมที่พระสงฆ์เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน มาจัดทำให้เป็นแบบแผนมีกระบวนการ มีวิธีที่ชัดเจน เป็นการสร้างเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจของประชาชนให้มีความสุข มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงพยายามสร้างจิตสำนึกในด้านการบริการสังคมให้เกิดแก่พระนักศึกษาทุกรูป โดยให้มีการทำงาน อย่าง สอดคล้องกัน สมตามคำขวัญของมหาวิทยาลัยว่า “ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์”

แต่ด้วยสถานการณ์ปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และความหลังไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกสู่ประเทศไทย จนทำให้เยาวชนของไทยหลงไหลไปตามค่านิยมตะวันตก โดยลืมนานิ ยมวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงามของสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมภายในจิตใจของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะ แก่เยาวชน จนอาจกลายเป็นปัญหาของสังคมและนับวันอาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

จากกระแสวัฒนธรรมตะวันตก และโลก ของเทคโนโลยี ที่ไร้พรมแดนที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และ โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนไม่รู้จักเลือกบริโภคข้อมูลข่าวสารสนเทศ รับค่านิยมสากลมาเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิตทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย

² ประวัตินมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548) หน้า 2.

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันเยาวชนหลงใหลคลั่งไคล้อยู่กับวัฒนธรรมของโลกตะวันตก และได้ละทิ้งหลักคำสอนทางศาสนาเนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งมลายและล้าสมัย และเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคมรสุมทั้งหลายของชีวิต ทำให้ความเชื่อถือศรัทธาที่มีต่อศาสนาลดน้อยลง และยิ่งเข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาผิดพลาดไป การขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจทำให้เยาวชน แม้มีการศึกษาก็มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย เพราะการศึกษาในปัจจุบันมิได้ส่งเสริมให้คนรอบรู้เข้าใจชีวิตและเป็นคนที่มีสมบูรณ์อย่างแท้จริง

เพื่อที่จะให้เยาวชนเป็นคนที่มีสมบูรณ์มีคุณภาพสิ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องมียุทธธรรมและจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญคือ หลักพระศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเยาวชน เราจะดำเนินการกันอย่างไร “ในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาและจริยธรรม เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม โดยทั้งคนที่แวดล้อมและตัวเด็กนั้นต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน (พระธรรมปิฎก, 2539) การปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมในเยาวชนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานการศึกษา สถาบัน และองค์กรต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนไม่มีการประสานงานกันเท่าที่ควร การปฏิบัติกิจกรรมเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดความเป็นเอกภาพ ในการเผยแผ่ศีลธรรม จริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลการปฏิบัติงานไม่เป็นที่น่าพอใจ แม้พระสงฆ์เอง ก็ควรที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการที่จะให้ประชาชนเห็นความสำคัญของศาสนา สำหรับชีวิตที่มีความสุข ประเด็นสำคัญและปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับการเอาใจใส่และแก้ไขอย่างจริงจัง โดยการศึกษาถึงรูปแบบ การเผยแพร่ การจัดกิจกรรม การใช้สื่อและเทคโนโลยี การพัฒนาวิทยากรและการจัดกิจกรรมต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อปรับปรุงวิธีการที่จะให้เยาวชนและประชาชนแต่ละท้องถิ่นได้รับการเผยแผ่ศีลธรรมและจริยธรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมต่อไป

การดำเนินงานของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการบริการแก่สังคมในลักษณะหนึ่ง ซึ่งการให้การบริการแก่สังคมเป็นงานที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการมาช้านาน ทั้งเป็นการให้บริการทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม ทั้งในรูปแบบวัตถุ สถานที่และพิธีกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่นเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นที่ปรึกษา ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้าน การอยู่การกิน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ไปเป็นต้น พระสงฆ์เกือบทุกแห่งตลอดมา เพราะเมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่าพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม พระสงฆ์ยินดีในการร่วมให้บริการแก่สังคมในทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนาและเพื่อความเจริญรุ่งเรืองด้วยศีลธรรมและจริยธรรมของประชาชน ซึ่งจะเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของประเทศชาติ การที่พระ สงฆ์ได้นำหลักธรรมเข้าไปปลูกฝังในหมู่

เยาวชนของชาติเป็นต้น ก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระของสังคมในด้านหนึ่งด้วย ศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขต ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แต่ละ ภูมิภาคเป็นศูนย์บริการวิชาการที่ทรงคุณค่า เพราะมีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมในด้านความรู้ทางธรรมและทางโลก สามารถประยุกต์ข้อธรรมให้เกิดความเหมาะสมกับการสอน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนท้องถิ่น มีความรู้สึกว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันและเกิดผลจริงได้ ไม่เป็นการยากในประพฤติปฏิบัติ เป็นเหตุให้เกิดความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา อันเป็นแนวทางให้ลดปัญหาของสังคมโดยทางอ้อม เพราะพระ สงฆ์ทุกรูปมีความเชื่อว่า การปฏิบัติงานของตนได้มีส่วนเข้าไปส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชนทุกระดับทั่วไป โดยเฉพาะแก่เยาวชน ทำให้เยาวชนมีความใกล้ชิดพระสงฆ์ และไม่มองว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนา นั้นเป็นเหมือน ยาขมสำหรับพวกเขา พระสงฆ์ผู้ทำการสอน จึงต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่ทำให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใน การพัฒนาคุณภาพชีวิต อันจะเป็นการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งจะเป็นบุคคลที่ดีของสังคม อันส่งผลถึงการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

แต่ด้วยสภาวะการณ์ในปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม การปฏิบัติหน้าที่การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทุกรูป ก็ประสบปัญหาต่าง ๆ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ฉะนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมีอะไรบ้าง และเกิดจากสาเหตุคืออะไร จะมีแนวทางแก้ไขได้อย่างไรบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาเรื่อง อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต มหวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแต่ละท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์อุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อชุมชนในท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมและวิธีการแก้ไขอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะหน้าที่และวิธีการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของบุคลากรซึ่งสังกัดศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 แห่ง คือ

1. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จ.นครปฐม
2. วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น
3. วิทยาเขตล้านนา จ.เชียงใหม่
4. วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช จ.นครศรีธรรมราช

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ วารสาร รายงานการวิจัย และวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตนั้น ๆ แก่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในช่วงเวลาดังแต่ก่อตั้งจนถึงปี พ.ศ. 2551

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ทราบถึงลักษณะการปฏิบัติงาน และวิธีการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ
2. ได้ทราบถึงอุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่อชุมชนท้องถิ่น
3. ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาสำหรับวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อให้งานด้านการเผยแพร่เกิดสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางและวิธีการการดำเนินงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาต่อชุมชนท้องถิ่นของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. วิเคราะห์ถึงรูปแบบวิธีดำเนินการ จุดประสงค์ และอุปสรรคของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของแต่ละท้องถิ่น
3. สรุปผลจากการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเพื่อผลสัมฤทธิ์ในงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคพุทธกาล

พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาล ชมพูทวีปเต็มไปด้วยนักปราชญ์ศาสตราจารย์เจ้าลัทธิต่าง ๆ เป็นอันมาก แต่ละท่านล้วนมีชื่อเสียง มีความสามารถผู้ที่มาเผชิญพระ พุทธองค์นั้น มีทั้งมาดีและมาร้าย มีทั้งที่ มาแสวงหาความรู้ มาลองภูมิ และที่ ต้องการมาข่มมาปราบ¹ พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในท่ามกลางแห่งเจ้าลัทธิเหล่านั้นด้วยการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า คุงพระองค์ได้จุดประทีปดวงใหญ่ให้สว่างไสวขึ้นในระหว่างท่ามกลางแห่งดวงไฟเล็กๆ อีกมากมาย

หลังจากพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และเสวยวิมุตติสุขเมื่อสัปดาห์ที่ 7 ผ่านไป พระองค์เสด็จจารกรรมไม่ราชาชนะ กลับไปยังต้นอชปาลนิโครธ ทรงคำนึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงมีความขวนขวายน้อยเกิดความท้อในการที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้ นั้นเป็นสิ่งอันล้ำลึก ยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่ามนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้น มนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในความพร้อมทางด้านสติ ปัญญา ความรู้ ความสามารถ ดังคำอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหมว่า “ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สฤคตพระศาสดาจงแสดงธรรมเถิด สัตว์ที่มีฐลึในดวงตาน้อยที่มีอยู่ เมื่อไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม แต่เมื่อได้ฟังธรรมจักเจริญ ” พระองค์จึงได้ทรงพิจารณาเห็นสัตว์เปรียบเหมือนดอกบัว 3 ประเภท คือ บัวใต้น้ำ บัวเสมอน้ำ และบัวเหนือน้ำ ที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

มีฐลึน้อย มีฐลึมาก

มีอินทรีย์กล้า มีอินทรีย์อ่อน

มีอาการดี มีอาการเลว

รู้ง่าย รู้ยาก

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2551), หน้า 2.

พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชาญฉลาดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เมื่อทรงเห็นว่าคำสอนส่วนใดพอที่จะประยุกต์เข้ากันได้กับความเชื่อเดิมของประชาชนซึ่งเป็นส่วนที่ติดอยู่แล้ว พระองค์ก็จะอนุโลมตาม ส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ ก็ทรงนำมาแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม หากส่วนใดที่เป็นการสอนให้คนหลงผิด หลงงมงาย ไร้สาระ พระองค์ก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงทั้งหมด พร้อมกันนั้นยังมีการเสนอหลักการแนวใหม่ที่ยังไม่เคยมีใครทำมาก่อนให้ประชาชนได้ทราบ เช่น หลักแห่งอริยสัจ 4 เป็นต้น

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี คือ ก่อนที่พระองค์จะทำการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนนั้น ได้เตรียมการถึง 2 ครั้ง ๆ ที่ 1 ก่อนที่จะส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูป ออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ครั้งที่ 2 เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 หรือวันจาตุรงคสันนิบาต ซึ่งเป็นวันที่พระอรหันต์สาวก 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันที่เวฬุวันมหาวิหาร แคว้นมคธ ในครั้งนั้นพระองค์ทรงประทานหลักการอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำไปเป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ก่อนที่พระอรหันต์สาวกชุดแรกจะออกไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรก หลังจากตรัสรู้ได้ 5 เดือน พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระโอวาทว่า ““จรถ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อุตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ มา เอเคน เทว อคมิตถ เทเสถ ภิกขเว ฌมมํ อาทิกถยานํ มชฺฌกถยานํ ปริโยสานกถยานํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปริปฺปณฺณํ ปริสุทฺธิ พุรหมจฺริยํ ปกาเสถ สนฺติ สตุตา อปฺปรชกฺขชาติกา อสุสวนตา ฌมฺมสุส ปรีหายนฺติ ภวิสฺสนฺติ ฌมฺมสุส อญฺญาตาโร อหฺมปิ ภิกขเว เยน อูรูเวลาเสนานิกโม เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺตํ ฌมฺมเทสนายาติ”” ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุลและมีความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธี สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักษุน้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมนเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอูรูเวลาเสนานิกม เพื่อแสดงธรรม.²

² วิ มหา, 4/3/39

พระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงประทานหลักในการประกาศพระพุทธศาสนาหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน กล่าวคือ เราสามารถแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นต่าง ๆ อันเป็นหลักสำคัญในการประกาศหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดังนี้

1. หลักการ ได้แก่ การแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด และประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงทั้งอรรถและพยัญชนะ
2. วิธีการ ได้แก่ การจัดส่งพระอรหันตสาวกให้จาริก คือ แยกย้ายกันเดินทางไปในที่ต่าง ๆ
3. วัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อประโยชน์แก่อุกลแก่มหาน และอนุเคราะห์ชาวโลกให้ได้รับประโยชน์และความสุข
4. เป้าหมาย ได้แก่ ความรู้ธรรม หรือบรรลุมรรคผลของผู้ที่มีปัญญาพอจะรู้ได้
5. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ทั้งเทวดาและมนุษย์

อีก 4 เดือนต่อมา คือในวันเพ็ญกลางเดือน 3 พระพุทธองค์ก็ได้ทรงประกาศหลักการของพระพุทธศาสนาให้ครบครันชัดเจนยิ่งขึ้น นั่นคือ ทรงแสดงพระโอวาทปาติโมกข์ ท่ามกลางพระอรหันตสาวก 1,250 รูป ซึ่งนับว่าเป็นพระอรหันต์รุ่นที่ 2 ในพระพุทธศาสนา ที่มาประชุมกัน ณ พระเวฬุวัน ชานกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ในพระโอวาทปาติโมกข์นั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงหลักสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสั้น ๆ กะทัดรัด แต่มีเนื้อหาสำคัญเป็น 3 ตอนดังนี้

“ขันติคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสพระนิพพานว่าเป็นยอด ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่จัดว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่ชื่อว่าสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นสมณะไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น พึงสำรวมในปาติโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร และที่นั่งที่นอนอันเป็นสังัด ไม่พลุกพล่าน พึงละความชั่ว ประกอบความดี หมั่นประกอบความเพียรเพื่อชำระจิต นี่คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”³

คำว่าโอวาทปาติโมกข์นั้น มีความหมายว่า โอวาทหรือคำสอนที่เป็นหลักเป็นฐาน คือเป็นหลักสำคัญ ข้อความในพระโอวาทปาติโมกข์จึงแสดงถึงหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปได้เป็น 3 ตอน คือ

³ที่.ม. 10/54/57.

พระพุทธพจน์ช่วงแรก ทรงชี้ให้เห็นว่า ชันติ คือหลักธรรมสำคัญขั้นพื้นฐาน นิพพานคือเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา และลักษณะของบรรพชิตหรือสมณะ อันหมายถึง บุคลากรในพระพุทธศาสนา คือผู้ไม่เบียดเบียนทำร้ายใคร

พระพุทธพจน์ช่วงที่ 2 ทรงสรุปหลักคำสอนทั้งหมดของพระพุทธศาสนาลงในหลักการสำคัญ 3 ประการ ซึ่งกล่าวสั้น ๆ เพื่อจำง่ายก็คือ เว้นความชั่ว ทำดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์

พระพุทธพจน์ช่วงสุดท้าย ทรงแสดงหลักที่ถือได้ว่า เป็นคุณสมบัติจำเป็นสำหรับบรรพชิตหรือสมณะที่จะออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ

- ไม่กล่าวร้ายใคร
- ไม่ทำร้ายใคร
- ดำรงในพระปาติโมกข์ (เคร่งครัดในพระธรรมวินัย)
- รู้ประมาณในการกิน
- อยู่อาศัยในที่สงบสงัด
- ประกอบความเพียรทางจิต (คือการปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน)

จากพระพุทธพจน์ในพระโอวาทปาติโมกข์ จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธองค์ได้ทรงขยายความและเพิ่มเติมหลักการประกาศหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้แต่ครั้งแรกที่ส่งพระอรหันตสาวกไปประกาศพระศาสนาดังกล่าวข้างต้นให้ชัดเจนครบถ้วนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นหลักให้พระสาวกทั้งหลายที่จะต้องจาริกไปสั่งสอนประชาชนให้มีหลักในการปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องชัดเจน

ดังนั้น วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ จึงมีทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ และบุคคลที่จะทรงสั่งสอน มาตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่ง พระธรรมปิฎก (ประยูร ญฺชฺโฏ) ได้กล่าวไว้ว่า

สิ่งที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ลักษณะงานสอนซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ วิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าในทางความประพฤติ โดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และวิชาจริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้วจะต้องให้

⁴ พระราชวรมุนี (ประยูร ญฺชฺโฏ), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2551), หน้า 6-22.

เกิดความรู้สึกมองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไป
ประพฤติกปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก
และมักทำได้ยากกว่าผลตำรา วจอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติของ
องค์ประกอบในการสอนทุกส่วน นับตั้งแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียว
ยิ่งในงานประดิษฐ์ฐานพระพุทธศาสนาที่จะให้คนจำนวนมากยอมรับด้วยแล้วก็ยิ่ง
เป็นเรื่องสำคัญมาก ฉะนั้น การพิจารณาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มตั้งแต่คุณสมบัติของผู้สอน

2.1.1 หลักการสอนและจุดมุ่งหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธองค์ได้ตรัสองค์แห่งธรรมกถึกไว้ว่า “อานนทการแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง
มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม 5 อย่างไว้ในใจ” คือ

1. เราจกกล่าวไปตามลำดับ
2. เราจกกล่าวยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
3. เราจกแสดงด้วยอาศัยความเมตตา
4. เราจกแสดงโดยไม่เห็นแก่อำภิส
5. เราจกแสดงไปโดยไม่กระทบตนและคนอื่น⁵

ในการแสดงธรรมนั้น ผู้ที่เป็นนักเผยแผ่จะกล่าว หรือแสดงธรรมต้องยึดหลักการสอน

5 ประการดังกล่าวแก่ผู้ฟัง ซึ่งมีอยู่ 4 ประเภท ตามระดับสติปัญญา กล่าวคือ

1. อุคฆฏัตถัญญู ผู้สามารถรู้ได้อย่างฉับพลัน เพียงแต่ยกหัวข้อขึ้นแสดงก็อาจรู้ได้ทันที
2. วิบัติตถัญญู ผู้สามารถรู้ได้เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน
3. เนยยะ ผู้สามารถเข้าใจได้ เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน
4. ปทปรมะ ผู้ไม่สามารถเข้าใจอะไรที่ลึกซึ้ง และมีความเห็นผิดอย่างรุนแรง

ส่วนจุดมุ่งหมายในการสอนเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึง เพราะจะนำไปสู่เป้าหมาย
ที่กำหนดไว้ได้ โดยต้องมีเนื้อหา หรือเรื่องที่จะสอน มีตัวผู้เรียนหรือผู้ฟัง และวิธีการสอน
ครบถ้วนทุกอย่าง พระราชวรมุณี ได้แยกเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้⁶

⁵ อจ. ปญจก. (ไทย) 22/159/263.

⁶ พระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, 2531), หน้า 26-30

1. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น จุดมุ่งหมายข้อนี้หมายความว่า ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้น ๆ สิ่งใดที่ทรงรู้แล้ว แต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้และจำเป็นเท่านั้น เช่น ...พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีสพาวน เมืองโกสัมพี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหยิบใบประคูลาย 2-3 ใบขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายนั้นว่าอย่างไร ใบประคูลาย 2-3 ใบ ที่เราหยิบขึ้นมา กับใบไม้ที่อยู่บนต้น อย่างไหนมากกว่ากัน ” ลำดับนั้นภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้น ไม่นั้นแหละมากกว่าใบประคูลาย 2-3 ใบ ที่พระองค์หยิบขึ้นมามีเพียงเล็กน้อยพระพุทธเจ้าค่ะ”

“ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุไร เราจึงมิได้บอก เพราะสิ่งนั้นไม่มีประโยชน์ไม่ใช่ว่าจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายความกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อดับทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้อย่าง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก สิ่งอะไรเล่าที่เราบอกแล้ว คือ เราได้บอกไว้ว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เพราะเหตุไร เราจึงบอก เพราะสิ่งนี้มีประโยชน์ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายความกำหนัด เพื่อดับทุกข์ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงบอกภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้เธอพึงความเพียร เพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ ฯลฯ”⁷

2. ทรงสั่งสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรงตามให้ เห็นด้วยตนเอง เช่น พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฎิของเราติดตามรอยเท้าเรา ติดตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมในอินทริย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้นก็ยังชื่อว่า อยู่ห่างไกลเรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้น นั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ชื่อว่าไม่เห็นเรา”

“ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเราถึง 100 โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ไม่กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติมั่น มีความรู้สึกลับตัว มี

⁷ ส.ม. (ไทย) 19/1101/613.

จิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำนวณอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นเชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม แม้เห็นธรรม เชื่อว่าเห็นเรา”⁸

3. ทรงสั่งสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นมหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน เช่น ในปรินิพพานสูตร เมื่อจะจวนปรินิพพาน ทอดพระเนตรเห็นมหาชนนำเครื่องสักการะเป็นมากมาบูชา พระองค์จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า

การทำการบูชาอย่างนั้น ไม่เชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างอื่น แต่ผู้ใด จะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ก็ตาม ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างอื่น เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงปลงพระชนมายุสังขารว่า อีก 4 เดือนข้างหน้า พระองค์จะปรินิพพาน ภิกษุหลายพันรูปเที่ยวแวดล้อมพระองค์อยู่ ประโยชน์ว่า พวกเราจะทำอะไรหนอ ? ภิกษุรูปหนึ่งชื่อธรรมารามไม่เข้าร่วมกลุ่มกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุทั้งหลายถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับการปรินิพพานของพระศาสดา ท่านมิได้ให้คำตอบแต่ประการใด แต่คิดว่า อีก 4 เดือนข้างหน้า พระศาสดาจักปรินิพพานแล้ว เราเป็นผู้ที่ยังมีราคะอยู่ เราจะพยายามเพื่อบรรลुพระอรหันตผล ในช่วงที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์

ท่านธรรมารามคิดดังนี้แล้ว ก็เป็นผู้เดียวเท่านั้นในอริยาบถต่าง ๆ นึกคิดระลึกถึงธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา ไม่คลุกคลีด้วยภิกษุหลายรูป อยู่รูปเดียวในที่สงัด ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลพระศาสดาว่า “พระธรรมารามมิได้มีความเชื่อใจในพระองค์เลย ” พระทศพล (พระพุทธเจ้า) ให้เรียกพระธรรมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามถึงเหตุการณ์กระทำเช่นนั้น เมื่อทรงทราบเหตุผลแล้ว ก็ทรงอนุโมทนาสาธุการว่า “ดีแล้ว ๆ ผู้ที่มีความรัก เคารพในเรา จงประพฤติอย่างธรรมารามเถิด ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่บูชาเราด้วยของหอม ระเบียบดอกไม้ หากเชื่อว่าบูชาเราจริงไม่ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จึงชื่อว่าบูชาเราอย่างแท้จริง”⁹

⁸ จ.อิตฺติ.(ไทย) 25/92/465.

⁹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , ธรรมปทภูฏกถา (อภฺธฺฐโม ภาโค) , (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย , 2529), หน้า 58.

2.1.2 วิธีสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนคนแม้ในเรื่องเดียวกัน ก็ต้องมีรูปแบบในการสอนหลายๆ แบบ จึงจะประสบความสำเร็จตามต้องการ เพราะคนฟังมีหลายประเภท ต่างจิตต่างความคิด สนใจเรื่องที่ตนพอใจ พระพุทธองค์เองเมื่อสอน ก็ทรงนำเอาการสอนแบบต่างๆ มาสอนตามความเหมาะสมแบบการสอนเหล่านี้ คือ

1. แบบสากัจฉา หรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด เพราะผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนการสอนมีความสนุกสนาน ไม่รู้สึกว่าคุณกำลังเรียน หรือกำลังถูกสอน แต่กำลังรู้สึกว่าคุณกำลังสนทนาปราศรัยกับพระพุทธเจ้าอย่างสนุกสนาน ในการสนทนานั้น พระองค์ทรงทำหน้าที่นำสนทนา คือ ทำหน้าที่ในการโยนคำถามให้ขบคิดแล้วค่อยเข้าสู่สรุปอันเป็นประเด็นที่ต้องการ เช่น ทรงสนทนากับพระโสมโกฬิวิสะ ผู้บำเพ็ญเพียรอย่างหนักในป่าสี่วัน เคนจงกรมจนเท้าแตกทั้งสองข้าง แต่ก็ไม่บรรลุผลที่ต้องการ จึงคิดจะลาสิกขาไปเป็นผู้ครองเรือน

พระพุทธเจ้า : โสมะ เธอเกิดความคิดเช่นนั้นจริงหรือ ?

โสมะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : เธอคิดอย่างไรเวลาสายพินของเธอตั้งเกินไป หย่อนเกินไป เสียงสายพินของเธอไพเราะกระนั้นหรือ

โสมะ : หามิได้ พระเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า : แต่คราวใดสายพินของเธอไม่ตั้งเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ตั้งอยู่ใน

: ระดับพอดี เสียงพินของเธอไพเราะ เหมาะจะใช้การได้ใช่ไหม

โสมะ : ถูกแล้ว พระเจ้าข้า

วิธีการสนทนานี้ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กัน ดังทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามกาลเป็น อุดมมงคล” และจะมีศาลาเป็นที่นั่งสนทนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ทุกบ้าย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ในบางเรื่อง พระองค์ก็เสด็จมาเอง¹⁰

2. แบบบรรยาย จะทรงใช้เสมอในที่ประชุม ส่วนมากจะเป็นโอกาสที่มีผู้ฟัง จำนวนมากๆ ดังที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาในเขตวันมหาวิหาร ในช่วงบ่ายของทุกวันและที่นำสังเกตคือ ผู้ฟังมักจะมีความรู้ หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นในขั้นพื้นฐานมาบ้างแล้ว ดังเช่นแสดง

¹⁰ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์จำกัด, 2540), หน้า 54.

แก้ปัญจวักคีย์ ครั้งแรกทรงใช้วิธีการบรรยาย บรรยายถึงความล้มเหลวของการทรมานร่างกาย กับความหมกมุ่นในกาม แล้วชี้ทางสายกลาง คือ มรรค 8 และอริยสัจ 4 เพราะสามารถชี้แจง แสดงเหตุผลได้อย่างละเอียด

3. แบบตอบปัญหา ในการตอบปัญหาพระองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะ ผู้ถามอาจถามด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน บางคนถามเพื่อให้ตอบคำถาม ในเรื่องที่สงสัยมานาน บางคนถามเพื่อตลวงภูมิ บางคนถามเพื่อข่มหรือปราบให้ผู้ตอบอับอาย บางคนถามเพื่อเทียบเคียงกับความเชื่อ คือหลักคำสอนในลัทธิศาสนาของตน พระองค์ตรัสว่า “การตอบปัญหาใด ๆ ต้องคุณลักษณะปัญหาและเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสม ” จึงทรงจำแนกวิธีตอบ ปัญหาไว้ 4 ประเภท¹¹ คือ

3.1 เอกังสพยากรณีปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา ตอบแบบ ดายตัวไม่มีเจื่อนใจ เช่น ถามว่า จักษุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบไปทีเดียวว่า ถูกแล้ว

3.2 ปฏิปุจฉาพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ เช่น โสตะก็ เหมือนจักษุ ฟังย้อนถามว่า ที่ถามหมายถึงแง่ไหน ถ้าบอกว่า ในแง่เป็นเครื่องมอง ฟังตอบว่าไม่ เหมือนกัน ถ้าถามว่า ในแง่อนิจจา จึงควรตอบรับว่า เหมือนกัน

3.3 วิชชชพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ต้องแยกความตอบ เป็นเรื่อง ๆ เป็นประเด็น เช่น พระพุทธองค์ทรงติเตียนตบะใช่หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะมีส่วนที่ทรมาน ตนเอง แต่ทรงสรรเสริญว่า ความอดกลั้นเป็นยอดแห่งตบะ เป็นต้น

3.4 ฐูนียปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตัดบทไปไม่ตอบ หรือฟังยับยั้งเสียเพราะ ถ้าตอบไปจะเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความทะเลาะ ตอบไปแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ศาสดานั้น สอนอย่างนั้น อย่างนี้ อยากทราบว่าคุณสอนของใครถูก คำสอนของใครผิด พระองค์มักจะตัดบทว่า เรื่องนั้นจงพักไว้ก่อน เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง นี่คือวิธีพักปัญหาของพระองค์

4. แบบวางกฎข้อบังคับ โดยใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ และข้อบังคับให้สาวกหรือ สงฆ์ปฏิบัติ หรือยึดถือด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน เช่น เมื่อเกิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกันหรือภิกษุที่ ทำความผิดนำความเสียหายมาสู่หมู่สงฆ์ ก็ทรงบัญญัติพระวินัย โดยความเห็นชอบของสงฆ์

5 . ทรงใช้ทิฐิปาฏิหาริย์ต่างๆ

เป็นวิธีการเผยแผ่ที่ใช้ความสามารถพิเศษเข้ามาช่วย โดยมีจุดประสงค์เพื่อปราบปรามคนที่ แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่ยอมรับนับถือหรืออยากลองดีให้สิ้นพยศ การแสดงปาฏิหาริย์นี้ไม่ นิยมใช้นักเพราะทรงเล็งเห็นว่าการแสดงฤทธิ์นั้นมีทั้งแง่ดีและไม่ดีในตัวเอง คือผู้ที่มิศรัทธา

¹¹ ที.ปา. (ไทย) 11/312/291.

เลื่อมใสที่ยั่งยืนส่งเสริมมากขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่เลื่อมใสอาจจะดูหมิ่นว่าการแสดงปาฐกถาแบบนี้ไม่เห็นแปลกอะไรเพราะคนที่เรียนวิชา “คันธารี” ก็ สามารถทำได้เช่นเดียวกัน และตรัสว่า “เราเล็งเห็นโทษในอิทธิปาฐกถาหาริย์อย่างนี้ จึงอึดอัดระอาเกลียดการแสดงอิทธิปาฐกถาหาริย์”¹² แต่วิธีการที่ทรงโปรดใช้อยู่เสมอคือ อนุสาสนีปาฐกถาหาริย์คือการสอนอย่างธรรมดา อธิบาย ชี้แจง ได้ตอบกันไปมาโดยไม่ต้องมีการใช้ฤทธิ์เดชเข้ามาช่วย เป็นวิธีที่ทำให้คนเข้าถึงสัจธรรมได้ตามพุทธประสงค์ และมีความมั่นคงยืนยาวมาถึงปัจจุบัน¹³

6. ทรงมี ลีลาในการสอน

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมมีกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมิใช่คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะที่เรียกได้ว่า เป็นลีลาในการสอน มี 4 ประการ คือ

1. สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือจะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา
2. สมาทปนา ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือสิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้าทำ ก็แนะนำ หรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ
3. สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแกล้าวกล้า คือปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น เกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งาน ไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก
4. สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือบำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ¹⁴

¹² ที.สี.(บาลี) 9/484/217, ที.สี. (ไทย) 9/484/217.

¹³ ที.สี.(บาลี) 9/486/218, ที.สี. (ไทย) 9/486/218.

¹⁴ ที.สี.(ไทย) 9/322/124. , พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2548), หน้า 204.

2.1.3 วิธีการเข้าถึงกลุ่มชนของพระพุทธเจ้า

การเข้าถึงกลุ่มชนที่พระองค์ประสงค์จะประกาศพระศาสนานั้น พอสรุป รวมได้ดังนี้ คือ

1. เข้าหาผู้นำทางศาสนา

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ออกประกาศพระพุทธศาสนาโดยเริ่มต้นที่ผู้นำศาสนา ด้วยการเสด็จไปโปรดพราหมณ์ปัญจวัคคีย์ผู้คงแก่เรียนมีจิตใจที่มุ่งมั่นเต็มเปี่ยมด้วยความปรารถนาว่าจักได้บรรลุธรรมตามพระพุทธองค์จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ หลังจากนั้นเสด็จไปโปรดชฎิล 3 พี่น้องซึ่งมีบริวาร 1,000 คน โดยชฎิล 3 พี่น้องนี้เป็นเจ้าลัทธินิยมการบูชาไฟและเป็นทีเคารพนับถือของพระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวแคว้นมคธเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาอาทิตตปริยายสูตรและแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้ชฎิลกลุ่มนี้เข้ามานับถือพระพุทธศาสนา จนประสบความสำเร็จ ได้บรรลุธรรมและอุปสมบทเป็นภิกษุทั้งหมด¹⁵ ต่อจากนั้นพระองค์เสด็จไปหาผู้นำทางการเมือง คือพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธและข้าทาสบริวาร พระเจ้าพิมพิสารและข้าราชบริพารพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่ตนนับถือได้ประกาศตนเป็นสาวกของพระพุทธองค์แล้วก็กลายทิฐิมานะและน้อมใจฟังพระธรรมเทศนา โดยความเคารพ ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวันแด่พระสงฆ์โดยมีพระพุทธองค์ทรงเป็นประมุข¹⁶

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงแสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเหล่าผู้นำทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิต่อสังคมและประเทศชาติด้วยพระองค์เอง ผู้นำทางเศรษฐกิจที่พระองค์เสด็จไปโปรดคือ ยส กุลบุตรพร้อมบิดามารดา ภรรยาและมิตรสหายรวม 54 คน¹⁷

วิธีการเผยแผ่โดยการเข้าหาหัวหน้าผู้เป็นผู้นำทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจเช่นนี้นับเป็นวิธีการที่มีความชาญฉลาดและแยบยลในตัวอย่างมาก เหมือนกับยิงปืนนัดเดียวได้นกทั้งฝูง เพราะคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมากเมื่อคนเหล่านี้ นับถือศาสนาใด ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของการเผยแผ่ธรรมะนั้นพระองค์ทรงใช้วิธีการมาโดยตลอด ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักมีประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธาเข้ามานับถืออย่างมากมายนับได้ว่าเป็นพระปรีชาสามารถของพระพุทธองค์และสาวกทั้งหลายด้วย ผู้นำศาสนานั้นบางทีอาจจะมีความสำคัญหรือทรง

¹⁵ วิ.ม.(บาลี) 4/12-54/13-45, วิ.ม. (ไทย) 4/12-54/18-65.

¹⁶ วิ.ม.(บาลี) 4/12-54/46-50, วิ.ม. (ไทย) 4/12-54/18-65.

¹⁷ วิ.ม.(บาลี) 4/25-31/20-27, วิ.ม. (ไทย) 4/25-31/31-40.

อิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนมากกว่านักปกครอง เพราะนักปกครองมักควบคุมประชาชนด้วยอาวุธหรือด้วยอำนาจ ส่วนผู้นำทางศาสนานั้นควบคุมประชาชนด้วยธรรมะ ฉะนั้น ประชาชนจึงมีความมั่นคงใฝ่ต่อพระและนักบวช นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาแล้วยังช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการทำงานบำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างดีด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ และสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ

2. ปรับเปลี่ยนหลักคำสอนและหลักความเชื่อบางประการของลัทธิศาสนาดั้งเดิม พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติทางสังคมชนชั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมานาน เช่น ศาสนาพราหมณ์มีข้อบัญญัติทางสังคมหลายด้าน เช่น เรื่องวรรณะ ที่กำหนดให้แต่ละวรรณะมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด มีการกำหนดให้แต่ละวรรณะยึดถือและปฏิบัติอยู่ในวรรณะของตนเองมิให้สมาคมกับวรรณะอื่นๆ โดยเฉพาะวรรณะศูทรที่ไม่สามารถมีสิทธิ์ในสังคม กำหนดให้วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะประเสริฐสูงสุด อันถือได้ว่าเป็นการลิดรอนสิทธิ์ของวรรณะอื่นๆ พระองค์ตรัสปฏิเสธแนวคิดดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง และทรงสอนว่า

“บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่
หรือไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติตระกูลก็หาไม่
บุคคลเป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม
หรือไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม”¹⁸

หมายความว่า คน ดีหรือชั่วมิใช่ชาติตระกูล แต่ขึ้นอยู่กับกรกระทำของผู้นั้น หากทำดีก็เป็นคนดี และหากทำชั่วก็เป็นคนชั่ว

นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงปฏิเสธทางสุดโต่ง 2 ทาง คือ กามสุขัลลิกานุโยค คือการหมกมุ่นในกามสุข กับอศตกิลมถานุโยค คือการทรมานตนเอง พระองค์ทรงเคยปฏิบัติเช่นนั้นมาก่อนแล้วทรงยืนยันว่าเป็นหนทางที่ผิดไม่ใช่หนทางที่จะนำสัตว์โลกไปสู่ทางบรรลุธรรมได้ ทรงแสดงธรรมและนำให้ดำเนินในทางสายกลางอันได้แก่มัชฌิมมโงค 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางปฏิบัติที่ไม่เข้มงวดและไม่หละหลวมเกินไปทรงถือว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด¹⁹

3. ปฏิรูปลัทธิเดิม

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่างๆ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องมีความเกี่ยวข้องกับถ้อยคำทางศาสนา ด้วยมีความมุ่งมั่นที่จะประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงอย่างรวดเร็ว จึงไม่ทรงหักล้างคำสอนหรือถ้อยคำของ

¹⁸ วิ.ม.(บาลี) 13/460/452, ม.ม. (ไทย) 13/460/581.

¹⁹ วิ.ม.(บาลี) 4/13/13-16, วิ.ม. (ไทย) 4/13/20-25.

ศาสนาอื่นอย่างทันที แต่พยายามให้กลมกลืนกันไปเรื่อยๆ จนกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่รู้ตัวหรือบางทีก็ใช้วิธีการโอนอ่อนผ่อนตาม คำสอนใดถูกต้องดีงามพระองค์ก็ทรงรับรองว่าถูกต้องดีงามเป็นของสากลโดยธรรมชาติ คำสอนของศาสนาพราหมณ์มีอยู่อย่างไร พระองค์ไม่ทรงหักล้าง แต่จะทรงปฏิรูปใหม่นำมาใช้ในทางพระพุทธศาสนาเช่น คำว่า พรหม ทางศาสนาพราหมณ์หมายถึง ผู้สร้างโลก แต่พระองค์ทรงเอามาใช้ในความหมายใหม่ หมายถึงมารดาบิดา²⁰ คำสอนใดที่มีความขัดแย้งกับพุทธศาสนาทรงชี้แจงแถลงให้เห็นว่าการปฏิบัติเช่นนั้น ไม่ใช่แก่นสาร พร้อมทั้งแนะนำแนวทางปฏิบัติที่ถูก ต้องให้ เช่น การบูชาขัณฑ์ ในคำสอนเดิม หมายถึงการฆ่าสัตว์บูชาขัณฑ์แต่พระองค์ทรงสอนในความหมายใหม่ หมายถึงการบูชามารดาบิดา สมณพราหมณ์ เป็นต้น²¹

4. เสนอหลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

วิธีการนี้เป็นวิธีที่สืบเนื่องมาจากวิธีการดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น กล่าวคือ เมื่อทรงอธิบายชี้แจงถึงส่วนดีส่วนบกพร่องของศาสนาพราหมณ์แล้ว ได้เสนอหลักการใหม่ที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาล้วนๆ ขึ้นแทนที่และเผยแพร่หลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่ง หลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ คือความเป็นของไม่เที่ยงความเป็นทุกข์ และความเป็นของไม่ใช่ตัวตน ความไม่คงที่แน่นอนของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามเหตุปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาที่ผ่านไป²²

และหลักอริยสัจ 4 ถือได้ว่าหลักหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่สำคัญครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา กุศลธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในอริยสัจทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงบรรลुरुธรรมก็ด้วยหลักธรรมข้อนี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและดับไปอย่างมีเหตุปัจจัย เป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงเพื่อโปรดสัตว์มากที่สุด²³

5. ปฏิบัติเชิงรุก หรือเยี่ยมเยียนตามบ้าน

เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ตลอดการเผยแพร่ ทรงแผ่ข่ายคือพระญาณของพระองค์เพื่อสำรวจดูเวไนยสัตว์ที่มีอุปนิสัยแก่กล้าพอที่จะบรรลुरुธรรมแล้วเสด็จไปเทศนาโปรดถึงบ้าน อันเป็นพระกรณียกิจประจำวันของพระองค์อีกประการหนึ่งด้วยเช่นกัน ผู้ที่ได้รับการเทศนาโปรดเช่นนี้

²⁰ อจ.จตุกก.(บาลี) 21/63/80, อจ.จตุกก. (ไทย) 21/63/107-108.

²¹ อจ.สตุดก.(บาลี) 23/47/36-40, อจ.สตุดก. (ไทย) 23/27/70-74.

²² อจ.ติก.(บาลี) 20/137/278-279, อจ.ติก. (ไทย) 20/137/385.

²³ วิ.ม.(บาลี) 4/13/13-16, วิ.ม. (ไทย) 4/13/20-25.

มักจะได้บรรลุธรรมอยู่เสมอ เรียกว่าพุทธกิจ 5 ประการของพระพุทธเจ้า ได้แก่เวลาเช้าเสด็จ
 บิณฑบาต เวลาสายทรงแสดงธรรม เวลาค่ำประทานโอวาท กลางคืนตอบปัญหาเทวดา และเวลา
 จวนสว่างตรวจดูสรรพสัตว์ผู้ที่สมควรและยังไม่สมควรตรัสรู้²⁴

6. บริการชุมชน

วิธีการนี้เป็นการเผยแพร่เชิงรุกซึ่งได้ผลมากที่สุดอีกวิธีหนึ่ง พระพุทธเจ้าและพระสาวก
 ทั้งหลายจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมอยู่เนืองๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจอันดีระหว่าง
 ชาวบ้านและพระสงฆ์ เช่นการเข้าไปสงเคราะห์ประชาชนในกฎทัณฑ์ศูตรพระองค์ได้ทรงเข้าไป
 ช่วยเหลือชาวบ้านโดยวิธีแก้ปัญหา โดยการจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุขใน
 สังคม²⁵

7 . ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น

เป็นวิธีการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ง่ายมากขึ้นทำให้ผู้ฟังเกิด
 ความรู้สึกรู้สึกว่าผู้เผยแพร่เป็นเสมือนญาติของตนเองจึงเกิดความเต็มใจที่จะรับฟังพระธรรมเทศนาแต่
 พระพุทธเจ้าทรงห้ามยกพุทธพจน์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต และทรงปรับอภิปุทธทุกกฎแก่พระภิกษุผู้
 แสดงพุทธพจน์เป็นภาษาสันสกฤต²⁶ ทรงอนุญาตในการแสดงธรรมด้วยภาษาของตนเอง เพราะ
 เป็นภาษาสามัญที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าใจได้ เป็นการเปิดโอกาสให้มวลชนทุก
 ระดับชั้น ได้มีโอกาสเข้ามาเลื่อมใสศรัทธา พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปสู่มวลชนอย่างรวดเร็ว
 ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับชั้นได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงกัน ตรงกันข้ามกับ
 ศาสนาพราหมณ์ที่จำกัดสิทธิการศึกษาที่ยังใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งถือได้ว่าเป็นภาษาต้องห้ามสำหรับ
 คนบางวรรณะ เช่นวรรณะศูทรในการสั่งสอนอีกด้วย

8 . เผยแผ่ด้วยบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพที่ดีนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของนักเผยแผ่ นอกเหนือจาก
 คุณสมบัติด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม น่ามองน่าเลื่อมใสย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความ
 เลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นได้ พระพุทธองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างามประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ
 ดังมีจังกิพราหมณ์ชมว่า “ พระสมณโคดมมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผ่อง
 ยิ่งนักจตุพรหม มีพระวรกายจตุพรหม โอกาสที่จะพบเห็นยากนัก ”²⁷ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

²⁴ ที.สี.อ.(บาลี) 1/61/40, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด,2541), หน้า 28-29.

²⁵ ที.สี.(บาลี) 9/323-358/127-150, ที.สี. (ไทย) 9/323-358/127-150.

²⁶ วิ.จ.(บาลี) 7/285/46, ที.สี. (ไทย) 7/285/46.

²⁷ ม.ม.(บาลี) 13/425/141, ม.ม. (ไทย) 13/425/141.

นอกจากมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของนักเผยแผ่ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดีนั้นแม้จะไม่ออกปากพูดก็สามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดึงดูดถึงความพอใจแห่งจิตใจให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ที่พบเห็น

2.1.4 คุณสมบัติของผู้สอน หรือนักเผยแผ่

ความจริง ผู้สอนหรือนักเผยแผ่ที่ดีต้องสร้างบุคลิก ภาพที่น่าเคารพเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็น หรือผู้ฟังจะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระลักษณะทั้งทางด้านความสง่างามแห่งพระวรกายทั้งงดงาม มีพระสุรเสียงที่โน้มนำจิตใจควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ ทรงมีพระมหาบุริ สลักขณะ 32 ประการ และอนุพยัญชนะ 80 ประการ พระฉวีวรรณผุดผ่องดังทอง นาคู นาคูเลื่อมใส ส่วนพระสุรเสียงก็ไพเราะ สุภาพสละสลวย แจ่มใส ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พรวดซิ่ง กังวาน คุณเสียงพรหม สำเนียงใสไพเราะคุณกการเวก

พุทธวิธในการสอนนั้น ต้องเริ่มต้นจากปรัชญาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ กัลยาณมิตรและมีสติปัญญาไหวพริบที่ชาญฉลาดเป็นเบื้องต้น จากนั้นต้องประกอบด้วยหลักของนักเผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตรเป็นอันดับต่อไป เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นต้องประสานสัมพันธ์กัน มีความกรุณาต่อกัน โดยเฉพาะในด้านการอบรมสั่งสอนนั้น ย่อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญให้เกิดคุณลักษณะผู้สอน ซึ่งเรียกว่า องค์คุณกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึกหรือนักเผยแผ่ธรรมที่ดี จึงมีคุณลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร 7 ประการ ดังนี้

1. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ ในฐานะที่สบายและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม
2. ครุ เป็นที่เคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย
3. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งใจ
4. วตฺตา จ เป็นนักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนุกฺขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม คำเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

6. คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน จฺกฺขฺวาน นโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะ คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย²⁸

2.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคหลังพุทธกาล

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยหลังพุทธกาลนั้น ได้รับการสืบเนื่องจากพุทธบริษัททั้ง 4 กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา ซึ่งได้มีบทบาทในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของแต่ละคนแม้พระพุทธองค์จะให้สิทธิ์เสรีแก่พุทธบริษัททั้ง 4 ในการเผยแผ่หลักธรรมก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงตลอดจนความเหมาะสมแห่งสถานภาพและบุคลิกภาพแล้วสังคมส่วนใหญ่ยังยกย่องพระสงฆ์ให้เป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ และเป็นผู้นำในการเผยแผ่ธรรมะเป็นหลัก

สมัยหลังพุทธกาลนั้นจะเห็นได้ว่าศาสนากับการเมืองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกันนั้น อำนาจต่างๆ ยังอิงกับธรรมะ ผู้มีอำนาจจะไม่ใช้อำนาจไปด้วยเหตุผลส่วนตัวหรือโดยยึดถือผลประโยชน์ของผู้ปกครอง หลักการทางศาสนาก็ยอมรับความชอบธรรมของผู้มีอำนาจกษัตริย์ในการปกครองประเทศ ส่วนกษัตริย์ก็มีหน้าที่ในการอุปถัมภ์บำรุงและคุ้มครองศาสนา ดังนั้นศาสนาจักรและอาณาจักรจึงต่างอิงอาศัยกัน แต่ว่าต่างก็เป็นเอกเทศแก่กันและกัน

โดยเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ได้ดำเนินมาอย่างแน่นแฟ้นมาโดยตลอด แม้ภายหลังพุทธกาลความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานในการสังคายนาพระธรรมวินัยแทบทุกครั้งจะต้องมีกษัตริย์ทรงถวายการอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้มีความเด่นชัดยิ่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็ยังคงใช้รูปแบบดั้งเดิมอยู่คืออาศัยพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ แต่ครั้งมาถึงยุคพระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นหลายนิกาย โดยเฉพาะที่เด่นชัดที่สุด เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 6 พระพุทธศาสนาได้แตกแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ ๆ คือเถรวาทกับอภยวาท²⁹

²⁸ อจ.สตฺตค (ไทย) 23/37/57.

²⁹ สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, 2542), หน้า 10.

จุดเด่นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช คือพระเจ้าอโศกมหาราชได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาจนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ และเปลี่ยนการขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็นธรรมาวุธ โดยอาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการปกครองประเทศ เช่น

1. ทรงปกครองบ้านเมืองโดยระบบธรรมาธิปไตย คือใช้หลักพระธรรมวินัยบริหารบ้านเมือง
2. ทรงอุทิศพระองค์เป็นธรรมทาส โดยทรงหวังผลทั้งในภพนี้และภพหน้า นำประชาชนให้ห่างเหินจากมิถิลาชีพ ดำรงชีวิตโดยหลักสัมมาอาชีวะ
3. เสด็จประพาสเพื่อธรรม คือเที่ยวนมัสการปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาและแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้และปฏิบัติธรรม
4. ทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม คือยกเลิกพิธีกรรมต่างๆ ที่มีการเบียดเบียนทำลายล้างห้ามการฆ่าสัตว์บูชาด้วยกฐ “มาฆาต” คือห้ามฆ่า แม้ภายในพระราชวังเองก็ห้ามฆ่าสัตว์
5. ทรงใช้ระบบรัฐสวัสดิการ ด้วยการสร้างโรงพยาบาลขึ้นรักษาคคน และโรงพยาบาลรักษาสัตว์ ปลุกสมุนไพรวัวในส่วนต่างๆ ของประเทศ ขุดบ่อน้ำ สระน้ำ สร้างถนนคูคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
6. ให้เลิกพิธีกรรมทุกชนิดที่ไม่เป็นธรรม และได้นำเอาหลักของมงคลสูตร สิงคาลสูตรให้คนปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ เน้นให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน เห็นคุณค่าของการแนะนำ การรับการแนะนำสั่งสอนกันด้วยเมตตา กรุณา
7. ทรงตั้งข้าหลวงแทนพระองค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยให้ข้าหลวงเหล่านั้นสร้างความรู้สึกต่อประชาชนว่า เป็นเหมือนลูกหลานของตน ให้พยายามสอดส่องดูแลสุขทุกข์ของเขาทุกบิดาเอาใจ ใส่ดูแลบุตรีของเขาของตน การกระทำทุกอย่างทรงเน้นหนักไปที่ผลประโยชน์อันผู้กระทำถึงได้ในภพนี้และภพหน้า

ผลจากการปกครองโดยระบบธรรมาธิปไตย ทำให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงมีสัมพันธไมตรีกับพระองค์ มีเมืองเป็นอันมากที่ยอมเป็นข้าขอบขัณฑสีมา เพราะความเคารพศรัทธาต่อพระเจ้าอโศกมหาราช ความสงบสุขจึงได้บังเกิดขึ้น³⁰

³⁰ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 155-156.

หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราช และพระโมคคัลลีบุตรทรงพิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนาอาจจะดำรงอยู่ไม่ยั่งยืนในประเทศอินเดียจึงสมควรส่งสมณทูตออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ เพื่อว่าเมื่อเสื่อมสูญจากประเทศอินเดียแล้วพระพุทธศาสนาอันเป็นประโยชน์แก่โลกก็ยังมีปรากฏอยู่ในประเทศอื่นๆ จึงส่งสมณทูตออกเป็น 9 สาย ดังนี้

1. พระมหาเทวเถรไปยังมหิสมณฑล (คือแคว้นแคว้นข้างใต้ลำนํ้าโคทาวารี อันเป็นประเทศไมสอร์บัดนี้) แห่ง 1
2. ให้พระรักจิตเถรไปยังวันวาตีประเทศ (คือแคว้นแคว้นกะนะระเหนือ อันเป็นเขตเมืองบอมเบย์บัดนี้) แห่ง 1
3. ให้พระธรรมรักจิตเถรไปยังปรันตปะประเทศ (คือแคว้นแคว้นตอนชายทะเลข้างเหนือเมืองบอมเบย์บัดนี้) แห่ง 1
4. ให้พระมหาธรรมรักจิตเถรไปยังมหารัฐประเทศ (คือแคว้นแคว้นข้างยอดลำนํ้าโคทาวารี) แห่ง 1
5. ให้พระมัชฌันติกเถรไปยังกัษมิระและคันธาระประเทศ (คือที่เรียกว่าประเทศแคชเมียร์และอาฟฆานิสถานบัดนี้) แห่ง 1
6. ให้พระมัชฌันเถรไปยังหิมวันตประเทศ (คือมณฑลที่ตั้งอยู่เชิงเขาหิมาลัย มีเนปาลราชูเป็นต้น) แห่ง 1
7. ให้พระมหารักจิตเถรไปยังโยนโลกประเทศ (คือเหล่าเมืองที่พวกโยนกได้มาเป็นใหญ่อยู่ในแดนประเทศเปอร์เซียบัดนี้) แห่ง 1
8. ให้พระมหินทรเถร อันเป็นราชบุตรของพระเจ้าอโศกไปยังลังกาทวีป แห่ง 1
9. ให้พระโสณะเถร กับพระอุตระเถร ไปยังสุวรรณภูมิประเทศ แห่ง 1

การที่พระสมณทูต คือพระโสณะเถรกับพระอุตระเถรนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น ตามเส้นทางของชาวอินเดียซึ่งเข้ามาสู่สุวรรณภูมิมีหลายทางด้วยกัน ทางใดทางหนึ่งคือ

1. มาทางบก โดยผ่านเบงกอล ข้ามเทือกเขาปาดไก้เข้าสู่พม่าตอนบน
2. ลงเรือข้ามอ่าวเบงกอลขึ้นที่อ่าวเมาะตะมะ หรือมาขึ้นที่ฝั่งมะริด ทวาย ตะนาวศรี แล้วเดินบกเข้าสู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี
3. ลงเรือข้ามมหาสมุทรเข้าช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมลายู หรืออาจจะอ้อมไปเลยเข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและจามปา

การอพยพครั้งใหญ่ๆ ของอินเดียมาสู่สุวรรณภูมิเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวกันว่าชาวแคว้นกสิงคะ (แคว้นโอริสาปัจจุบัน) หนีภัยสงครามลงเรือจำนวนหลายร้อยลำมาสู่สุวรรณภูมิและหมู่เกาะอินโดนีเซีย จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าชาวอินเดียเหล่านี้จะต้องมีนักปราชญ์ราชบัณฑิตตามมาด้วยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นตำนานพื้นเมืองของชนชาติต่างๆ ในสุวรรณภูมิที่ชาวอินเดียได้มาสอนความเจริญให้มักจะเล่าถึงปฐมวงศ์ของคนว่าเป็นชาติยะมาจากอินเดีย ดังนั้นเมื่อพระโสณะและพระอุตตระตระซึ่งนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่เป็นคณะแรก อาจจะเป็นทางเรือหรือไม่ก็ทางบก โดยผ่านเบงกอลข้ามเทือกเขาปาดไก่อเข้าสู่พม่าตอนบน แล้วผ่านเข้ามาทางจังหวัดกาญจนบุรี มาสู่นครปฐมอันเป็นเมืองหลวง ซึ่งเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “ทวารวดี” พระโสณะและพระอุตตระจึงได้แสดงธรรมเทศนาแก่ชาวสุวรรณภูมิ เพราะอย่างน้อยก็มีชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้รู้เรื่องแล้ว จึงช่วยกันเผยแผ่ออกไปถึงชาวพื้นเมือง นั่นก็คือพวกมนุษยมอญโบราณ และละว้า ซึ่งเป็นพวกแรกในสุวรรณภูมิที่นับถือพระพุทธศาสนาในยุคนั้น ดังนั้นชาวไทยจึงได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของตนและนับถือตลอดมาจนกระทั่งบัดนี้³¹

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชดังที่กล่าวมานี้ได้รับการพัฒนาจนกลายมาเป็นรูปแบบการเผยแผ่ในปัจจุบัน ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันของพระเจ้าอโศกมหาราชกับพระพุทธศาสนาก็เป็นแม่แบบของประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา กล่าวคือศาสนจักรและอาณาจักรต้องมีความสัมพันธ์กลมเกลียวกันอย่างแยกกันไม่ได้ นับได้ว่าวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชมีบทบาทต่อนักเผยแผ่ในรุ่นต่อมาอย่างแท้จริง จนพระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นอยู่ในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ต่างก็ได้รับอิทธิพลนั้นแล้วเจริญรอยตามแบบอย่างดังกล่าวมาโดยลำดับจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทยตลอดมา

2.3 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

2.3.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคกรุงสุโขทัยและอยุธยา

ตามหลักฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในยุคกรุงสุโขทัย เท่าที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ว่า

³¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวิไลวงศ์วโรปการ, ตำนานพระพุทธเจดีย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มติชน, 2545), หน้า 50.

วันเดือนดับ เดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบั้งแปดวัน ผุ่งปู่ครู เถร มหาเถร ขึ้นฉิ่ง
เหนือขดานหินสุทธธรรม แก่อุบาสก ผุ่งท่วยจำสัด ผิไซวันสุทธธรรม พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรี
สังขาลย์สุโขทัย ขึ้นฉิ่งเหนือขดานหิน³²

ข้อความในศิลาจารึกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคกรุงสุโขทัย
คงเป็นไปในรูปแบบคือการเทศนาสั่งสอนเป็นหลักและผู้ที่ทำหน้าที่เทศนาก็คือพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้
รอบรู้พระพุทธศาสนาดีกว่าใคร ๆ แต่อาจจะมิพระมหากษัตริย์บางพระองค์ เช่น พ่อขุนรามคำแหง
พระยาสิทธิไท ที่ทรงรอบรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทรงทำหน้าที่สั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วย
พระองค์เองบ้างในบางครั้งบางคราว

ส่วนการเผยแพร่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วยวิธีอื่น เช่น ด้วยวรรณกรรมหรือหนังสือ
นั้น คงมีจำนวนน้อย แม้ว่าจะมีวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนายุคกรุงสุโขทัย เช่น ไตรภูมิพระร่วง
หลงเหลือมาให้เราในยุคปัจจุบันได้เห็นบ้างก็ตาม ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยจะไม่ขอ
วิเคราะห์ในที่นี้

2.3.2 การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคกรุงศรีอยุธยา

การเผยแพร่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาในยุคกรุงศรีอยุธยาก็เช่นกัน มีหลักฐานให้เราได้
ศึกษาน้อยมาก จะด้วยเหตุผลใดก็ตามผู้วิจัยไม่ขอวิเคราะห์ในที่นี้ แต่ผู้วิจัยขอสรุปว่า แม้ในยุคกรุง
ศรีอยุธยา รูปแบบการเผยแพร่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาก็คงดำเนินไปตามแบบแผนครั้งกรุง
สุโขทัย เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่า การพระศาสนาครั้งกรุงศรีอยุธยา ทั้งในด้านการปกครองคณะ
สงฆ์ การศึกษาพระพุทธศาสนา และการสั่งสอนพระพุทธศาสนานั้น นิยมหรือถือแบบอย่างครั้ง
กรุงสุโขทัยเป็นหลัก เพียงขยายเพิ่มเติมในส่วนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้นเป็นลำดับมา
เท่านั้น

2.3.3 การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์จนถึงยุคก่อนการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มองเป็นภาพรวมได้ว่า ในระยะแรกของการสถาปนากรุง
รัตนโกสินทร์ การสร้างราชอาณาจักรและพุทธจักร ยึดรูปแบบครั้งกรุงศรีอยุธยาเรื่องเป็นหลัก
ฉะนั้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา คือการเผยแพร่
หรือการสั่งสอนพระพุทธศาสนาก็เป็นไปในรูปแบบของการเทศนาสั่งสอนประชาชนโดยพระสงฆ์
วิธีการเผยแพร่ในรูปแบบอื่นก็คงมีเป็นจำนวนน้อย

³² กรมศิลปากร, จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2527), หน้า 16-17.

ในระยะต่อมา เมื่ออารยธรรมตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย พร้อมทั้งวิทยาการ และประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ ก็ทำให้วงการพระพุทธศาสนาได้รับอุปกรณ์หรือเครื่องมือใหม่ ๆ สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากขึ้นตามลำดับ เริ่มแต่การพิมพ์หนังสือและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แบบต่าง ๆ จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีรูปแบบและวิธีการหลากหลายขึ้น แต่เมื่อกล่าว โดยภาพรวมแล้ว แม้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะนี้ก็ยังคงดำเนินไปในรูปแบบเดิมเหมือน ครั้งโบราณ คือ การเทศนาสั่งสอนโดยพระสงฆ์นั่นเอง เพียงมีสื่อในการเผยแผ่คำเทศนาสั่งสอน ได้หลายวิธีมากขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพระสงฆ์นั่งเทศนาสั่งสอนโดยตรงวิธีเดียวเท่านั้น

2.3.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคปัจจุบัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ยุคปัจจุบัน คือ นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการ ปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเป็นลำดับตามสภาพการณ์ของ บ้านเมืองและของคณะสงฆ์เอง ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงมาหลายระยะ โดยมีพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ฉบับต่าง ๆ เป็นตัวแปรที่สำคัญ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รศ.121 (พ.ศ.2445) ซึ่งใช้มาจนถึง พ.ศ.2484 ได้กำหนดให้พระ สังฆาธิการเจ้าคณะระดับสูงมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งการปกครอง การศึกษาและการพระศาสนา การ เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมอยู่ในส่วนของการพระศาสนา ซึ่งรวมถึงการสั่งสอนพระพุทธศาสนา แก่ประชาชน

มาถึงยุคที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ได้แบ่งการคณะสงฆ์ออกเป็น 4 องค์การ คือ

- องค์การปกครอง
- องค์การศึกษา
- องค์การเผยแผ่
- องค์การสาธารณูปการ

แต่ละองค์การมีสังฆมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ นับเป็นครั้งแรกที่คณะสงฆ์ได้กำหนดให้การ เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นองค์การหรือหน่วยงานที่ชัดเจนอันแสดงให้เห็นถึงความตระหนักหรือการ ให้ความสำคัญแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ว่า จะต้องดำเนินการและมีผู้รับผิดชอบ อย่างจริงจัง

ถึง พ.ศ. 2505 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การปกครองคณะสงฆ์ กลับไปใช้รูปแบบการปกครองคล้ายกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รศ. 121 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดให้เป็นองค์การหรือหน่วยงานเอกเทศ เหมือนสมัยใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แต่คณะสงฆ์ก็ไม่ได้ละเลยความสำคัญของการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดำเนินการในรูปแบบใหม่ คือในรูปแบบของงานพระธรรมทูต

2.3.5 งานพระธรรมทูตในประเทศไทย

งานพระธรรมทูตยุคเริ่มแรกในประเทศไทย กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูจัดให้มีงานพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๐๗ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยมีความมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ให้มีศีลธรรมประจำใจ มีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชนที่นับถือศาสนาต่างๆ ได้ทดลองดำเนินงานโดยอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะอำนวยการ จัดส่งพระสงฆ์ออกจาริกประกาศพระศาสนาในถิ่นต่างๆ มหาเถรสมาคม มีมติให้รับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบของ พระธรรมทูตนี้เป็นกิจกรรมถาวร โดยตั้งเป็นกองงานพระธรรมทูตขึ้น ดำเนินการ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕ เป็นลำดับมา โดยมอบหมายให้

สมเด็จพระวันรัต (ปุ่น) เป็นแม่กองงานพระธรรมทูต

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๑

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ธีร์) เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒

การบริหารงานพระธรรมทูต ได้แผ่ขยายขอบข่ายงานเป็นหลายฝ่าย แต่ยังคงระเบียบที่จะให้พระธรรมทูตได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ในการประชุมปัจฉิมนิเทศงานพระธรรมทูต ในที่ประชุมจึงมีมติให้วางระเบียบขึ้น เพื่อความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน เพราะแต่เดิมนั้น ยังไม่มีระเบียบเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติได้

พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยคำสั่งแม่กองงานพระธรรมทูต ได้แบ่งคณะทำงานเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ ออกเป็น ๒ คณะ ซึ่งคณะทำงานชุดแรกเรียกว่า คณะทำงานปรับปรุงงานพระธรรมทูต คณะทำงานชุดนี้ ได้ประชุมพิจารณาร่างระเบียบแล้วนำเสนอที่ประชุมปัจฉิมนิเทศเพื่อพิจารณา

ส่วนคณะทำงานชุดที่ ๒ เรียกว่า คณะทำงานพิจารณาร่างระเบียบกองงานพระธรรมทูต ซึ่งคณะทำงานชุดที่ ๒ นี้ ได้พิจารณากลับกรองระเบียบดังกล่าวเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงงานพระธรรมทูตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

การบริหารงานพระธรรมทูตในประเทศไทย จึงได้ถือ “ระเบียบกองงานพระธรรมทูต ” เป็นหลักปฏิบัติสืบมา³³

³³ <http://www.ddhad.org/?file=page&op=history> เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2552 เวลา 10.30 น.

2.4 สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ในยุคปัจจุบัน

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันสามารถเผยแพร่ผ่านทางสื่อได้ 3 กลุ่ม คือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) ได้แก่ สื่อที่ใช้เทคโนโลยีทางการพิมพ์เป็นหลักในการผลิตข่าวสารและแพร่กระจายข่าวสารออกไปซึ่งอาจจะเป็นภาพ ตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่พิมพ์ไว้ในวัสดุประเภทต่างๆ เช่น กระดาษ แผ่นไม้ แผ่นผ้า หรือวัสดุอื่นๆ ซึ่งนำสารไปสู่มวลชนโดยผ่านทางตา สื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับจดหมายเวียน ใบติดประกาศ เป็นต้น
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics Media) ได้แก่ สื่อที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตและเผยแพร่ข่าวสารในรูปของภาพและเสียง ผู้รับสารสามารถรับรู้โดยผ่านทางตาและหู เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และหออกระจายข่าว รวมไปถึงสื่อวัสดุบันทึกภาพและเสียงที่เรียกว่า วีดิทัศน์หรือวีดิเทป และเทปบันทึกเสียง ตลอดจนสื่อบันทึกภาพและเสียงในรูปแบบอื่นๆ เช่น แผ่นคอมแพคดิสก์ (Compact Disk) หรือที่เรียกว่าแผ่นซีดี ทั้งแผ่นซีดีเสียง (Audio CD) และวีดีโอ ซีดี (Video CD)
3. สื่อโทรคมนาคม (Telecommunication Media) เป็นสื่อสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ก้าวหน้า ขอบเขตของการสื่อสารขยายตัวออกไปจนสามารถเผยแพร่ภาพและเสียง หรือส่งข้อความและรูปภาพไปได้ทั่วโลก ซึ่งครอบคลุมกิจการดาวเทียม ระบบโทรภาพและระบบโทรทัศน์เข้าด้วยกัน ประกอบการกำเนิดการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญระดับโลกในปัจจุบัน ซึ่งใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับส่งข่าวสารผ่านสายสัญญาณและดาวเทียมสื่อสาร ทำให้สื่อโทรคมนาคมเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มที่จะใช้เป็นช่องทางการสื่อสารโดยถ่ายทอดสัญญาณจากวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง กระจายออกไปทั่วโลก และใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข่าวสารในลักษณะที่มีการสื่อสารสองทางมากขึ้น³⁴

³⁴ ณรงค์ สมพงษ์, สื่อสารมวลชนเพื่อการส่งเสริม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า 14.

สิ่งพิมพ์

นิตยสารและวารสารเป็นหนังสือที่มีระยะเวลาออกอย่างแน่นอน เช่น ออกเป็นราย

สัปดาห์ รายปักษ์ (ครึ่งเดือน) รายเดือน รายสองเดือน รายสามเดือน ฯลฯ

นิตยสาร (Magazines) ต่างจากหนังสือประเภทอื่นๆ คือ เน้นการเสนอบทความ ข้อเขียนที่เป็นสาระบันเทิงต่างๆ โดยมีการกำหนดคอลัมน์ประจำไว้ นำเสนอข้อเขียนใหม่ภายใต้แนวคิดของคอลัมน์ และของนิตยสารฉบับนั้น ๆ มีการจัดหน้าและรูปเล่มที่สวยงาม มีลักษณะเฉพาะตัวตามประเภทของนิตยสาร แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น บ้านและสวน สุขภาพ เด็ก เป็นต้น

วารสาร (Journals) ต่างจากนิตยสารทั่วไปตรงที่มักจะเป็นสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ของหน่วยงาน องค์กรสถาบัน หรือสมาคมต่าง ๆ มากกว่าการนำเสนอเรื่องบันเทิง การออกแบบรูปเล่มมีความเรียบง่าย รับกับเนื้อหาที่เป็นวิชาการ เช่น วารสารพุทธศาสนศึกษาของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น และเนื่องจากมีเนื้อหาเชิงวิชาการเฉพาะสาขา จึงมีผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม วารสารเหล่านี้จึงมักไม่แพร่หลาย เหมือนนิตยสารประเภทสัพพัญญู ต้องสั่งซื้อจากแหล่งเฉพาะ เช่นที่หน่วยงานผู้ผลิตโดยตรง หรือเป็นสมาชิกกับวารสารนั้น³⁵

หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสื่อซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว คือมีเนื้อหาเน้นหนักในเรื่องของการรายงานข่าวและเหตุการณ์สำหรับคนทั่วไป มีความหลากหลายในเนื้อหา ไม่นั้นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้หนังสือพิมพ์จะต้องพิมพ์เป็นรายประจำแน่นอนสม่ำเสมอ อาจเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ก็ได้ และพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชนจำนวนมากๆ เปิดโอกาสให้ทุกคนซื้ออ่านได้ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค³⁶

สื่อวิทยุกระจายเสียง

สื่อวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยเริ่มต้นที่มีการทดลองส่งวิทยุที่วังบ้านดอกไม้ โดยพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายุคลธร ไซยภร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ในปี พ.ศ.2470 และที่กรมไปรษณีย์โทรเลข ในปี พ.ศ.2471 ต่อมาในปี พ.ศ.2473 สถานีวิทยุกรุงเทพที่พญาไท ก็เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรกในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ อันเป็นวันฉัตรมงคลในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยถ่ายทอดพระราชดำรัสจากพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยไปยังเครื่องส่งที่วังพญาไท มีใจความสำคัญว่า “การทดลอง

³⁵ ณรงค์ สมพงษ์, สื่อสารมวลชนเพื่อการส่งเสริม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า 133-134.

³⁶ อรทัย พาทราม, “สื่อมวลชนกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนศึกษา, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

วิทยุกระจายเสียง ก็ด้วยความมุ่งหมายว่าจะส่งเสริมการศึกษา การค้าขาย และการบันเทิงแก่พ่อค้าประชาชน³⁷

สื่อวิทยุกระจายเสียงนั้นได้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคมและความบันเทิง โดยความควบคุมของหน่วยงานราชการและเอกชน สื่อวิทยุมีคุณลักษณะพิเศษที่เป็นสื่อช่วยสร้างจินตนาการ ด้ายปัจจัยทางด้านจิตวิทยา (Psychological Factor) ที่มีเฉพาะเสียง ผู้ฟังจะต้องตั้งใจฟังและคิดตามไปด้วย

สถานีวิทยุกระจายเสียงของส่วนราชการ บรรจुरายการธรรมะเข้าเป็นรายการประจำผังการ ออกอากาศได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศรายการ พระธรรมเทศนา เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ เวลา 08.00 – 08.30 น. องค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ออกอากาศรายการธรรมร่วมสมัยเวลา 00.00 – 02.00 น. และรายการเจริญธรรมเป็นประจำทุกวัน เวลา 20.00 – 20.30 น. ที่สถานีวิทยุเอฟเอ็ม 100.5 เมกกะเฮิร์ตซ์

สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet)

อินเทอร์เน็ต (Internet) มาจากคำว่า International Networking หมายถึง ลักษณะของการเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งใหญ่และเล็กจำนวนมากเข้าด้วยกัน โดยทุกเครือข่ายจะอยู่ภายใต้มาตรฐานการเชื่อมต่อที่ถูกสร้างขึ้นมาสำหรับการทำงานบนเครือข่ายแบบนี้ โดยเฉพาะที่ชื่อว่า TCP/IP เหมือนกันหมดทุกเครือข่าย ซึ่งจะมีผลทำให้เครือข่ายคอมพิวเตอร์เหล่านั้นสามารถสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ในวันนี้อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายที่เกิดจากคอมพิวเตอร์มากกว่า 60 ล้านเครื่องทั่วโลก เชื่อมต่อกันตลอด 24 ชั่วโมง

อินเทอร์เน็ตได้ถูกสร้างขึ้นโดยกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1969 โดยใช้ชื่อว่า ARPANET ในสมัยนั้นใช้คอมพิวเตอร์หลักเชื่อมโยงกันเพียง 4 เครื่อง และใช้เฉพาะทางราชการเท่านั้น โพรโตคอลที่ใช้ในตอนนั้นชื่อ DARPA เมื่อหน่วยงานราชการอื่นๆ เห็นว่าเป็นประโยชน์ จึงเข้ามาร่วมวงด้วยในภายหลัง ทำให้อีก 4 ปีต่อมา มีคอมพิวเตอร์ในเครือข่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งสมัยนั้น สหรัฐอเมริกาเกรงว่าถ้าศูนย์คอมพิวเตอร์ในรัฐหนึ่งรัฐใดถูกโจมตีด้วยระเบิดนิวเคลียร์ขึ้นมา จะทำให้เครือข่ายถูกตัดขาดไป จึงได้คิดค้นสร้างโพรโตคอลใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า DRAPA ผลก็คือได้ TCP/IP ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้

³⁷ อุบลรัตน์ ศรียิวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย ; โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ , (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 85.

สื่ออินเทอร์เน็ต ถูกนำไปใช้งานในด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านสื่อสาร ในด้านแหล่งความรู้และความบันเทิง ในด้านจับจ่ายสินค้า และบริการ

สำหรับประเทศไทยนั้น อินเทอร์เน็ตเริ่มมีบทบาทอย่างมากในปี พ.ศ. 2530-2535 โดยเริ่มจากการเป็นเครือข่ายในระบบคอมพิวเตอร์ระดับมหาวิทยาลัย แล้วจึงเชื่อมต่อเข้าสู่อินเทอร์เน็ตอย่างสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2535 ต่อมาความต้องการในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตจากภาคเอกชนมีมากขึ้น การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) จึงได้ร่วมมือกับบริษัทเอกชนเปิดบริการอินเทอร์เน็ตให้แก่บุคคลทั่วไป จนในปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนับล้านคน

สรุป

จากการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคพุทธกาล ยุคหลังพุทธกาล มาจนถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคปัจจุบัน สรุปได้ว่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยเริ่มขึ้นตั้งแต่หลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเพียง 9 เดือน และพระพุทธองค์ได้ทรงวางแนวทางในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วนทุกด้าน กล่าวคือ

- หลักการ
- วิธีการ
- วัตถุประสงค์
- เป้าหมาย
- กลุ่มเป้าหมาย

ในยุคหลังพุทธกาล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ยังดำเนินไปตามหลักหรือแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้ดังกล่าวแล้ว แต่เนื่องจากสภาพสังคมและบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็ยังคงดำเนินไปตามหลักหรือแนวทางที่พระพุทธองค์ได้วางไว้ กล่าวคือ ดำเนินไปตามหลักการ คือการประกาศหรือการแสดงธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ถูกถว้นบริบูรณ์ ด้วยวิธีการคือการจัดส่งพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยมีวัตถุประสงค์คือ ประโยชน์สุขของมนุษยชาติ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติวรรณะ โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อให้มวลมนุษยชาติได้บรรลุหรือเข้าถึงพุทธธรรมตามสติปัญญาความสามารถ กลุ่มเป้าหมายก็คือมนุษยชาติทุกชาติชั้นวรรณะในดินแดนนั้น ๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นตัวอย่าง

ในยุคปัจจุบันการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งต่างยุคต่างสมัยกับครั้งพุทธกาลมาก แต่ก็เห็นได้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาก็ยังดำเนินไปตามหลักหรือแนวทางครั้งพุทธกาล เพียงแต่รูปแบบและวิธีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมแก่สภาพการณ์ของบุคคล สังคมและบ้านเมือง โดยรูปแบบและวิธีการบางอย่างอาจลดน้อยลงหรือเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ส่วนรูปแบบและวิธีการบางอย่างไม่เคยมีมาก่อน ก็เกิดมีเพิ่มขึ้นไปตามพัฒนาการของวิทยาการและประดิษฐกรรมของมนุษย์ เช่น อุปกรณ์หรือสื่อประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.1 ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2436 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น โดยพระบรมราชานุญาตใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นวันที่ 1 ตุลาคม 2436 พระเถรานุเถระในคณะธรรมยุต มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประธานได้ประกอบพิธีเปิดมหามกุฏราช วิทยาลัยขึ้นในบริเวณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อเป็นที่เฉลิมพระบรมนามาภิไธยใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้าง สถานศึกษาของวิทยาลัยแห่งนี้ ครั้นวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเยี่ยมมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นครั้งแรก

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงตั้งวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจการของ มหามกุฏราชวิทยาลัย 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิชาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสถานที่จัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพระวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการนั้น ได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อที่จะให้พระวัตถุประสงค์ เหล่านั้น ได้ผลดียิ่งขึ้น ครั้นวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ในฐานะนายกกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง ของพระพุทธศาสนา ในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย” มีจุดมุ่งหมายคือ

1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิชาทั้งของชาติ และของต่างชาติ
3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
4. เพื่อให้ พระ ภิกษุสามเณร มีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถในการค้นคว้าได้ตอบหรืออภิปรายธรรม ได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

6. เพื่อให้ พระภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็น ศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย

7. เพื่อความเจริญก้าวหน้าและคงอยู่ตลอดกาลนาน ของพระพุทธศาสนา

ปีพุทธศักราช 2489 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงประกาศใช้ ระเบียบและหลักสูตรปริญญาศาสตรบัณฑิต ได้เปิดรับพระนักศึกษา รุ่นแรก และเปิดเรียนเป็น ปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมมีคำสั่งให้การศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2527 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตราพระราชบัญญัติ กำหนดวิถีสถาณะสำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ จากมหามกุฏ ราชวิทยาลัย มีวิถีสถาณะชั้นปริญญาตรี เรียกว่า ศาสนศาสตรบัณฑิต ใช้อักษรย่อว่า สน.บ. พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้สำหรับผู้สำเร็จก่อนวันที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ด้วย

วันที่ 1 ตุลาคม 2540 จึงได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมี เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติความว่า “เนื่องจากในปัจจุบันสภาการศึกษามหามกุฏราช วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสถาบันการศึกษา วิชาการ พระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุสามเณร มีขอบเขตในการให้การศึกษาอย่างจำกัด และยังไม่ มี ระเบียบการบริหารงาน ที่ชัดเจนและเหมาะสม ทำให้ไม่สอดคล้องกับการพัฒนา และส่งเสริม การศึกษาและผลิตบุคลากร ทางศาสนาของประเทศ สมควรขยายขอบเขตการให้การศึกษาของ สถาบันการศึกษาดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และจัดการบริหารงาน ให้ชัดเจนและเหมาะสม โดย จัดตั้งสถาบันการศึกษาดังกล่าวขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย”

วันที่ 8 สิงหาคม 2540 คณะกรรมาธิการได้เสนอร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ต่อ ประธานสภาผู้แทนราษฎรและได้ผ่านการ พิจารณา โดยรัฐสภามีมติเห็นชอบให้เรียกสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ว่า “มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย” และ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2540 ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 51 ก ลงวันที่ 1 ตุลาคม 2540

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล (มาตรา 6) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ การศึกษา วิจัยส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการ พระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (มาตรา 6) และเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในส่วนของกำกัับ ดูแลนั้น “รัฐมนตรี (กระทรวงศึกษาธิการ) มีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการของ

มหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดใน มาตรา 6 และให้สอดคล้องกับ นโยบาย
รัฐบาล (มาตรา 48)”

สาระของพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้ว่า รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำกับ
ดูแล ซึ่งแตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งอื่นที่อยู่ในสังกัดของ ทบวงมหาวิทยาลัย ดังนั้นการ
ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยกำลัง
ดำเนินการมหาวิทยาลัยเกิดในยุคข้าวยาก หมากแพงหรือยุคที่เศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย การที่รัฐบาล
จะจัดสรร เงินงบประมาณเพื่อให้เพียงพอแก่การดำเนินงานจึงเป็นเหมือนกับการเพิ่มภาระแก่
ประเทศชาติ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ดำเนินการในรูปแบบของ
เงินอุดหนุนจากกรมการศาสนา ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจัดการ ดังนั้นทางเลือกที่เคยปฏิบัติ คืออาศัย
เงินจากการบริจาคที่ผู้มีจิตศรัทธาสนับสนุน การดำเนินการจึงผ่านวิกฤติมาได้

ความเป็นนิติบุคคล และคำว่า มหาวิทยาลัยของรัฐ นั้นได้ว่าเป็นพลัง ที่สำคัญที่ช่วยให้
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมี กำลังและแรงจูงใจให้ ผลิตบัณฑิตที่ กอปรด้วย คุณธรรมและ
จริยธรรมออกไปรับใช้พระศาสนาและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์หลัก

1. ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
2. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีภูมิคุ้มกัน และมีคุณภาพ
3. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
4. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน
5. สร้างระบบการบริหารองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีมาตรฐานสากล

ปรัชญา

ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา

ปณิธาน

มุ่งผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถในการคิดเป็น
พูดเป็น ทำเป็น และคิดดี พูดดี ทำดี ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ดี ความประพฤติดี ดำรงชีพในสังคมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นแหล่งรวมของความรู้และผู้เชี่ยวชาญวิชาการพระพุทธศาสนา ที่สามารถชี้นำสังคม และยุติข้อขัดแย้งด้านวิชาการพระพุทธศาสนาได้ เป็นสถาบันที่มีระบบบริหารและจัดการได้มาตรฐานสากล

พันธกิจ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
2. วิจัยและพัฒนางานด้านวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
3. สร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถชี้นำสังคมและยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยธรรม
4. รวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม
5. ปรับปรุงระบบบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ได้มาตรฐาน

นโยบาย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีนโยบายในด้านการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและมาตรฐานทั้งทางด้านความรู้ ความประพฤติ และมีพรหมวิหารธรรม
2. แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคม และด้านศิลปวัฒนธรรม

3. บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง เป็นศูนย์กลางแห่งการวิชาการทางพระพุทธศาสนา
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรงความเป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา
5. บริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย มีความโปร่งใสเป็นธรรม เน้นที่ประสิทธิผล มีระบบสวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอด¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกอบด้วยวิทยาเขตตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค รวม 7 แห่ง คือ

1. วิทยาเขตมหาชิราลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.มวก.)
วัดจุฬิฉัตรมาราม เลขที่ 57 หมู่ที่ 1 ตำบลสนับทึบ อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
2. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ (มจร.สธ.)
อำเภอสามปราน จังหวัดนครปฐม 73160
3. วิทยาเขตอีสาน (มจร.อส.)
บ้านโนนชัย ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
4. วิทยาเขตล้านนา (มจร.ลน.)
วัดเจดีย์หลวง เลขที่ 103 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ 50200
5. วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช (มจร.ศศ.)
วัดพระมหาธาตุ เลขที่ 169/9 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อ.เมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
6. วิทยาเขตร้อยเอ็ด (มจร.รอ.)
วัดศรีทองไพบุลย์ เลขที่ 253/7 ถนนเลียงเมือง อ.ในเมือง อ.เมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
7. วิทยาเขตศรีล้านช้าง (มจร.ลช)
วัดศรีสุททาวาส เลขที่ 235/7 ถนนสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง
จังหวัดเลย 42000

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, เอกสารรายงานการประเมินตนเอง, (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.,2548), หน้า 24-25.

3.2 ความเป็นมาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.2.1 วิทยา เขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

เมื่อปี พ.ศ.2531 พระครูสถิตสถิตวิวัฒน์ (พระอุดมศีลคุณ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบูรณศิริ มาตยา ราม) ได้นำ นางสาวจรรย์ ภูไท และนางจรรย์ ไวยาหน่วดี เข้ากราบทูลน้อมถวายที่ดิน จำนวน 62 ไร่เศษ แต่สมเด็จพระญาณสังวร (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) องค์นายกสภามหาวิทยาลัย พร้อมทั้งโอนโฉนดที่ดินแปลงนี้ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย และทางมูลนิธิฯ ได้มอบที่ดินดังกล่าวให้กับสภาการศึกษาฯ เพื่อจัดสร้างเป็นวิทยาเขตแห่งที่ 2 การดำเนินการได้เริ่มขึ้นเมื่อ ประธานกรรมการสภาการศึกษาฯ ได้แต่งตั้งคณะทำงานให้มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ ก่อสร้าง และดำเนินการในด้านต่าง ๆ ตอนแรกชาวบ้านเข้าใจว่าจะมีการสร้างวัดใหม่ จึงเรียก สถานที่นี้ว่า “วัดใหม่คลองแค ” และเรียกกันมาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2532 สมเด็จพระญาณสังวร ฯ ประธานกรรมการได้มาดูที่ดินที่จะสร้างวิทยาเขตฯ อย่างไม่เป็นทางการ พร้อมด้วยพระเถระระดับผู้บริหารของสภาการศึกษาฯ มีพระญาณวโรดม เป็นต้น

11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ฯ เสด็จทรงเททองหล่อพระประธาน สำหรับประดิษฐาน ณ ศาลาเอนกประสงค์ วังศิลาฤกษ์หอฉันและกุฏิ ๗๗ และถือวันอันเป็นมงคลนี้ ว่าเป็นวันสถาปนาวิทยาเขตแห่งนี้ ประธานกรรมการ สภาการศึกษาฯ ได้มีคำสั่งที่ 21/2533 ให้จัดตั้งเป็นวิทยาเขตแห่งที่ 2 โดยใช้ชื่อว่า “วิทยาเขตอ้อมน้อย” ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 26 หมู่ที่ 7 ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม และมีคำสั่งที่ 19/2534 แต่งตั้ง กรรมการบริหาร “วิทยาเขตอ้อมน้อย” ขึ้นหนึ่งชุด

ในปี 2537 วิทยาเขตอ้อมน้อย ได้รับพระราชทานนามใหม่จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีว่า “วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ” พร้อมทั้งพระราชทานอักษรพระนามาภิไธยย่อ “สธ” เป็นตราประจำวิทยาเขต และได้รับพระราชทานพุทธภุมิตประจำ วิทยาเขตว่า “สิริ โภคานมาสโย” แปลว่า “สิริเป็นที่อาศัยแห่ง โภคทรัพย์”

อนึ่งได้พระราชทานพระนามาภิไธยให้เป็นนามของมูลนิธิว่า “มูลนิธิสิรินธรราชวิทยาลัย” และศูนย์เด็กเล็กว่า “ศูนย์เด็กเล็กวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย” กับทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์

วิทยาเขตแห่งนี้ตั้งขึ้นมาโดยที่มีได้อาศัยวัดใดวัดหนึ่งเหมือนกับวิทยาเขตแห่งอื่น ๆ จึงต้องสร้างที่พักอาศัยสำหรับอาจารย์เจ้าหน้าที่และนักศึกษา ต่อมาเมื่อมีพระภิกษุสามเณรอยู่ประจำ และเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี จึงขอตั้งเป็นวัด กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้งวัด เมื่อวันที่ 27 เมษายน

2541 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานนามวัดว่า “วัดสิรินธรเทพรัตนาราม” และทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์

การบริหาร

การจัดการ การบริหาร มีรองอธิการบดี เป็นผู้บริหารและเป็นแกนนำในการจัดการบริหาร การเรียนการสอน ของวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีการแบ่งสายงานย่อยเป็น 3 ส่วนงาน คือ:-

งานสำนักงานวิทยาเขต

มีผู้อำนวยการ เป็นผู้กำกับดูแล ดำเนินกิจการตามนโยบายของมหาวิทยาลัย บริหาร งบประมาณเพื่อกิจการของวิทยาเขต บริหารงานบุคคล งานการเงินและบัญชี การติดตาม ประสานงาน แผนและงบประมาณฯ สนับสนุนปรัชญาที่ว่า “บริหารงาน บริหารงบ เพื่อพัฒนา วิทยา”

งานศูนย์บริการวิชาการ

มีผู้อำนวยการ คอยกำกับดูแลและรับผิดชอบ มีภารกิจ ในการให้บริการวิชาการ ประชาสัมพันธ์ การวิจัย การเผยแพร่ผลงานการอบรมสัมมนาและข้อมูลสารสนเทศ ดำเนินงาน บริการวิชาการแก่ชุมชนฯ สนับสนุนปรัชญาที่ว่า “บริการวิทยา พัฒนาความรู้ เชิดชูคุณธรรม”

งานวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มีผู้อำนวยการ คอยกำกับดูแลและรับผิดชอบ มีภารกิจในการจัดการศึกษาตามนโยบายของ มหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้อาจารย์มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ โดยให้ตระหนักถึงหน้าที่ ในฐานะความเป็นครู ส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอน และผลิตบัณฑิตออกสู่สังคม การติดตามประเมินผล การศึกษา และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนฯ สนับสนุนปรัชญาที่ว่า “คุณธรรมนำหน้า วิทยาเลิศล้ำ ชี้นำสังคม”

ในทุก ๆ ส่วนงานจะมีผู้ดูแลรับผิดชอบและประสานงานกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้าน การศึกษาในแต่ละสาขาวิชา มีการขยายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมากขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมใน การเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่ กำลังมีการปฏิรูปการศึกษากันในขณะนี้ นอกจากการจัดการ การบริหาร อันเป็นกิจกรรมภายใน แล้วยังได้ส่งคณาจารย์ และนักศึกษาออกไปอบรมศีลธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ ประชาชน ตามสถานศึกษา ตามหน่วยงานราชการและชุมชนต่าง ๆ เช่น จัดให้มี

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา มีโครงการเข้าค่ายคุณธรรมตามสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งในบริเวณพื้นที่วิทยาเขต ฯ และในเขตหลาย ๆ จังหวัด ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ²

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ เป็นวิทยาเขตแห่งที่ 2 ของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในกำกับของรัฐบาล ที่มีการบริหารงานเป็นอิสระภายใต้การดูแลของกระทรวงการศึกษา ธิการ สถาปนาขึ้น เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2533 ได้รับพระราชทานนามวิทยาเขตจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งพระนามาภิไธยย่อ"สธ"สีม่วง เหลือง ประดิษฐานใต้จุล มงกุฎ สีทอง มีรัศมีธรรมจักร เป็นตราประจำ และพุทธภาษิตประจำว่า "สิริ โภคานมาสโย "แปลว่า " สิริเป็นที่อาศัยแห่งโภคทรัพย์" สีม่วง ทองขาว เป็นสีประจำวิทยาเขต ต้นไม้ คือ ต้นเสลา (สะเหลา) เป็นไม้ตระกูลเดียวกับ ตะแบกนา, อินทนิล

ภายในบริเวณที่ตั้งวิทยาเขต มีที่ดินจำนวน 62 ไร่ เศษ ประกอบไปด้วย วัดสิรินธรเทพรัตนาราม ในพระราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นที่พักอาศัย ของผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่เป็นบรรพชิต มีศูนย์เด็กเล็กเล็กวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน และนอกจากนี้ยังมีพื้นที่ดินอีก 38 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ตำบลสวนส้ม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นสาขาของวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีวัดเทพรัตนารามตั้งอยู่ภายในด้วยเช่นกัน

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาเขต

1. ด้านการผลิตบัณฑิต

บัณฑิตที่สำเร็จจากสถาบันต้องมีความรู้ความสามารถในวิชาการทางพระพุทธศาสนา มีทักษะและคุณธรรมในการประกอบภารกิจ

2. ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน

2.1 สถาบันจะให้บริการด้านการฝึกอบรมทั้งในหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2.2 สถาบันจะจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

3. ด้านการวิจัย

3.1 ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรของวิทยาเขตฯ ทำการวิจัยสถาบันเพื่อได้ฐานข้อมูลในการพัฒนาสถาบันและสังคม

² <http://src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=139&Itemid=80> เข้าถึงเมื่อ 31 ม.ค. 52 เวลา 15.01 น.

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเผยแพร่สู่ชุมชน

3.3 สร้างเครือข่ายการวิจัยโดยความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกสถาบัน ในการพัฒนาความรู้ใหม่

4. ด้านการดำเนินงานศิลปวัฒนธรรม

เป็นแหล่งบริการข้อมูลสารสนเทศ ด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่นจังหวัดนครปฐมและปริมณฑล

5. ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม

สถาบันจะร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ และชุมชนในการค้นหา พัฒนา เชื่อมโยง เทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดสู่สังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในท้องถิ่นและปริมณฑลในลักษณะการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิสัยทัศน์

เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐมและปริมณฑล มุ่งผลิตบัณฑิตและให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการดำเนินงานศิลปวัฒนธรรม แก่สังคม

พันธกิจ

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ เป็นสถาบันพัฒนาท้องถิ่นมีภารกิจในการผลิตบัณฑิต ทำการวิจัย พัฒนา ส่งเสริมวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริมวิชาชีพครู และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จัดการศึกษาด้วยหลักเสมอภาค ความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล โดยฝึกหลักการจัดการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

เป้าหมาย

1. ด้านการผลิตบัณฑิต ผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีที่มีคุณภาพมาตรฐานสากล มีทักษะในการสื่อสาร การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี และมีคุณธรรมในการประกอบภารกิจ
2. ด้านการบริการแก่ชุมชน วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ให้บริการวิชาการที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับแก่สังคม
3. ด้านการวิจัย

3.1 ให้มีการวิจัยสถาบันเพื่อนำองค์ความรู้มาใช้ในการพัฒนาสถาบัน
 3.2 ให้มีการศึกษาวิจัยท้องถิ่นเพื่อนำองค์ความรู้มาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น
 3.3 ให้มีการศึกษาวิจัยด้านพระพุทธศาสนาและกำหนดหลักศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้เหมาะสมกับภาวะปัจจุบัน

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

4.1 เป็นแหล่งบริการข้อมูลสารสนเทศทางด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและสังคมในท้องถิ่นของจังหวัดนครปฐมและปริมณฑล

4.2 สนับสนุนกิจกรรม โครงการด้านการอนุรักษ์และทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อม

5. ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม

สร้างเครือข่ายและร่วมมือกับชุมชน เพื่อค้นหาพัฒนา เชื่อมโยงเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

งานบริการวิชาการแก่สังคม

1. มีหน่วยงานพระธรรมวิทยากรสอนในโรงเรียน
2. มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
3. มีโครงการเข้าค่ายคุณธรรมอบรมเยาวชน
4. เป็นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามพราน
5. เป็นที่ประสานงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สาขาต่างประเทศ ณ วัดญาณประทีป นครโอคแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์
6. จัดทำวารสาร”สิรินธรปริทรรศน์” เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลการดำเนินงาน
7. จัดทำโฮมเพจ ให้บริการข้อมูล ภายใต้อโดเมน src.ac.th³

³ <http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=3&Itemid=25> เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2552 เวลา 15.30 น.

3.2.2 วิทยาเขตอีสาน

สภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้สถาปนาวิทยาเขตแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2533 ให้ชื่อว่าสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ณ วัดศรีจันทร์(พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ภายหลัง มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้ชื่อใหม่ว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน และได้ย้ายไปอยู่ ณ บ้านโนนชัย ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาด้านพระพุทธศาสนา
2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
3. เพื่อให้ศาสนทายาทได้เป็นกำลังในการจรจร โลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมกับกาลสมัย
4. เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทางพระพุทธศาสนา และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ประติมากรรมทางพระพุทธศาสนาของจังหวัดขอนแก่น⁴

ปณิธาน

มุ่งมั่นผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้คู่คุณธรรมมีความสามารถในการคิดเป็น พุดเป็น ทำเป็น และคิดดี พุดดี ทำดีตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ดี มีความประพฤติดี ดำรงชีพในสังคมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นแหล่งรวมของความรู้และ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ที่สามารถชี้นำสังคม และยุติข้อขัดแย้งด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เป็นสถาบันที่มีระบบบริหารและระบบจัดการได้ มาตรฐานสากล

⁴ http://www.mbuisc.ac.th/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=32&Itemid=49&limit=1&limitstart=0 เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2552 เวลา 16.00 น.

พันธกิจ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานมีพันธกิจที่จะต้องดำเนินการให้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
2. วิจัยและพัฒนางานด้านวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ พระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
3. สร้างเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชนและท้องถิ่น สามารถชี้นำสังคมและยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยธรรม
4. รวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้มหาวิทยาลัย เป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม
5. ปรับปรุงระบบบริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ได้มาตรฐาน

นโยบาย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีนโยบายในด้านการดำเนินงานให้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและมาตรฐานทั้งทางด้านความรู้ ความประพฤติ และมีพรหมวิหารธรรม
2. แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคม และด้าน ศิลปวัฒนธรรม
3. บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง เป็นศูนย์กลางแห่งการ วิชาการทางพระพุทธศาสนา
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรง ความเป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

5. บริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย มีความโปร่งใสเป็นธรรม เน้นที่ประสิทธิผล มีระบบสวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต⁵

3.2.3 วิทยาเขตลำานนา

เป็นวิทยาเขตลำดับที่ 5 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดตั้งขึ้น โดยพระธรรมดิลก (จันทร์ กุสโล) เจ้าคณะภาค 4-5-6-7 (ช) ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพวิ โดยความเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และคณะศิษย์เก่า มหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งนี้พระธรรมดิลก (ขันดี ขนดีโก) เจ้าอาวาสวัดเจดีย์ หลวงวรวิหาร ในขณะนั้น ได้อนุญาตและอำนวยความสะดวกให้ใช้วัดเจดีย์หลวงวรวิหารเป็นสถานที่ตั้งและดำเนินกิจการ การเปิดดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 โดยได้รับความอุปถัมภ์เงินค่าใช้จ่ายเบื้องต้นจากมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

1. เพื่อขยายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยออกสู่ส่วนภูมิภาค
2. เพื่อจัดการศึกษาให้สนองนโยบายของคณะสงฆ์ และรัฐบาลไทย
3. เพื่อบริการการศึกษา และสร้างสรรค์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
4. เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาวิจัย และแหล่งข้อมูลวิชาการพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ⁶

วิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ดี มีความประพฤติดี ดำรงชีพในสังคมด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นแหล่งรวมความรู้ และผู้เชี่ยวชาญวิชาการพระพุทธศาสนา ที่สามารถชี้นำสังคม และยุติข้อขัดแย้งด้านวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้ เป็นสถาบันที่มีระบบ บริหารและการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐานสากล

⁵ วิทยาเขตอีสาน, “เอกสารรายงานประจำปี ศูนย์บริการวิชาการ 2550,” หน้า 6-7.

⁶ <http://www.lanna.mbu.ac.th/history.asp> เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2552 เวลา 17.00 น.

พันธกิจ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์
ดังนี้

ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรีชาญาณของมหาวิทยาลัย และ
กระจายโอกาสให้พระภิกษุ-สามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจได้ศึกษามากขึ้น

วิจัยและพัฒนางานวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้
สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบ เครือข่ายการ
เรียนรู้ที่ทันสมัย

ส่งเสริมให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทาง
พระพุทธศาสนา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ชุมชน
และท้องถิ่น สามารถชี้นำสังคมและยุติข้อขัดแย้งในหลักวิชาการ พระพุทธศาสนาและจริยธรรม

รวบรวมและจัดเก็บข้อมูล ด้านศาสนาศิลปะและวัฒนธรรม ให้มหาวิทยาลัยเป็น แหล่ง
ค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน วัฒนธรรมที่ไม่
เหมาะสม

จัดการระบบบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ได้มาตรฐานสากล⁷

นโยบาย

วิทยาเขตล้านนาเป็นวิทยาเขตลำดับที่ 5 ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจัดตั้งขึ้น
โดย พระธรรมดิลก (จันทร์ กุสโล) เจ้าคณะภาค 4-5-6-7 (ช) ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์ที่มกุฏราช
วิทยาลัย โดยความเห็นชอบร่วมกันของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ และคณะศิษย์เก่ามหามกุฏราช
วิทยาลัย ทั้งนี้พระธรรมดิลก (จันทร์ ขนฺติโก) เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวงวรวิหารในขณะนั้นได้อนุญาต
และอำนวยความสะดวกให้ใช้วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร เป็นสถานที่ตั้งและดำเนินกิจการ การเปิด
ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 โดยได้รับความอุปถัมภ์เงินค่าใช้จ่ายเบื้องต้นจาก มูลนิธิ
มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยวิทยาเขตล้านนามีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อขยายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยออกสู่ส่วนภูมิภาค
2. เพื่อจัดการศึกษาให้สนองนโยบายของคณะสงฆ์ และรัฐบาลไทย
3. เพื่อบริการการศึกษาและสร้างสรรค์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตาม

วัตถุประสงค์ของมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁷ <http://www.lanna.mbu.ac.th/vision.asp> เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2552 เวลา 17.05 น.

4. เพื่อเป็นศูนย์ศึกษาวิจัยและแหล่งข้อมูลวิชาการพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ
5. เพื่อเป็นแหล่งร่วมสร้างสรรค์งานวิชาการทางพระพุทธศาสนา ระหว่างผู้รู้ทั้งในและนอกประเทศ รวมทั้งให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชน
6. เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม⁸

3.2.4 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยการดำเนินการของศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีพระธรรมรัตโนภาส อดีตเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อดีตเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) เป็นประธานในการจัดตั้ง และได้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยได้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 โดยใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ ปี พ.ศ. 2543

วัตถุประสงค์หลัก

- (1) ผลิตบัณฑิตพระภิกษุ สามเณร ให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ
- (2) ผลิตบัณฑิตคฤหัสถ์ทุกคน ให้เป็นคนดี คือ คิดดี พูดดี และทำดี ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา
- (3) บริการวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาแก่สังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นประจักษ์ ชัดเจน ต่อสังคมไทยและสังคมโลก
- (4) ผลิตบัณฑิตเป็นผู้นำ เพื่อสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งทางสังคมศาสตร์ และมีคุณภาพทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
- (5) ผลิตบัณฑิตเป็นผู้นำ เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท
- (6) ผลิตบัณฑิตเป็นผู้นำ เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันและความสามัคคี โดยใช้หลักสาราณียธรรมและพรหมวิหารธรรม

⁸ <http://www.lanna.mbu.ac.th/policy.asp> เข้าถึงเมื่อ 31 มกราคม 2552 เวลา 17.20 น.

(7) สร้างระบบการบริหารองค์การให้เป็นองค์การที่มีลักษณะของความเป็นมหาวิทยาลัย เฉพาะทางพระพุทธศาสนาและมีมาตรฐานระดับสากล

วิสัยทัศน์

- (1) เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ
- (2) เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนา และบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ
- (3) เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคม โดยใช้หลักพุทธธรรม
- (4) เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

พันธกิจ

- (1) ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
- (2) ให้บริการวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาแก่สังคม ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นการเผยแผ่พุทธธรรม การแก้ปัญหาสังคม การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุข การชี้นำสังคมในทางสร้างสรรค์ และการยุติข้อขัดแย้งด้วยหลักวิชาการพระพุทธศาสนา
- (3) วิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
- (4) รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม

นโยบาย

- (1) ผลิตบัณฑิตทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนา ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้ ความประพฤติมีสาราณียธรรมและพรหมวิหารธรรม

(2) บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง และเป็นศูนย์กลางแห่งการ แสวงหาความรู้วิชาการพระพุทธศาสนา

(3) แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคม และด้าน ศิลปวัฒนธรรม

(4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรงความ เป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

(5) บริหารจัดการมหาวิทยาลัย ให้ทันสมัย มีความโปร่งใส เน้นประสิทธิผล มีระบบ สวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามอริยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ยุทธศาสตร์ / กลยุทธ์

1. ด้านการผลิตบัณฑิต

(1) ปรับกระบวนการผลิตบัณฑิตโดยใช้ระบบและกลไกประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย เป็น เครื่องมือ

(2) ทบทวนการจัดการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน บรรณสาร เทคโนโลยีการศึกษา อุปกรณ์และ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

(3) จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ต้องการ ให้เกิด การปฏิรูป กล่าวคือ กระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรและค่านึงถึงความแตกต่าง เฉพาะบุคคลโดยยึดผู้ เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น การจัดให้มีจำนวนหน่วยกิต/ชั่วโมงเรียนหรือรายวิชา ในภาคปฏิบัติ การจัดให้มีจำนวนหน่วยกิต/ชั่วโมงเรียนหรือรายวิชาในภาคสนาม การเปิด โอกาสให้ นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเองไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของเนื้อหาหรือรายวิชาที่เปิดสอน การ เปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้ ห้องคอมพิวเตอร์/ ห้องสมุดต่อวัน ฯลฯ

(4) จัดการเรียนการสอน โดยให้ความสำคัญกับภาษาบาลีในฐานะภาษาที่ใช้จารึก พระพุทธ วจนะ เพิ่มมากขึ้น เพิ่มจำนวนหน่วยกิต เพิ่มชั่วโมงเรียน

(5) เร่งขยายหลักสูตรสาขาวิชาภาษาบาลีและพระพุทธศาสนาในระดับสูง คือ ระดับ มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต เพื่อการวิจัยพระพุทธศาสนาในเชิงลึก ซึ่งจะทำให้มหาวิทยาลัยมี โอกาสพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนา ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยได้

(6) เร่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงานทะเบียน งานวัด ประเมินผล การสืบค้นข้อมูลวิจัย เป็นต้น โดยเพิ่มศักยภาพซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ ให้ใช้งานได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ และได้อย่างกว้างขวาง เป็นระบบเครือข่ายข้อมูลทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค สามารถสืบค้นและเชื่อมโยงกันได้

(7) เร่งพัฒนาบุคลากรด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ให้สามารถใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อผสม สื่อการสอนทางไกล ฯลฯ ตลอดจนการใช้นุ้บุคลากรจากภายนอกที่มีคุณภาพ (Outsourcing)

(8) เร่งพัฒนาอาจารย์ให้มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการเพิ่มขึ้น

2. ด้านการบริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม

(1) เร่งขยายการบริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชน และท้องถิ่นแบบเชิงรุกให้กว้างขวาง

(2) ให้การสนับสนุน หรือร่วมมือกับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร / ชุมชนและครอบครัว ในด้านวิทยากร และวิชาการทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ และป้องกันปัญหาทางสังคม เช่น โรคติดต่อร้ายแรง และสารเสพติดให้โทษ เป็นต้น

(3) จัดโครงการประชุม / อบรม / สัมมนา ร่วมกับคณะสงฆ์ เพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาสังคมร่วมกัน

(4) เน้นบทบาทในการแก้ปัญหาด้านจิตใจแก่สังคม เช่น การให้คำเตือน แนวคิด และข้อเสนอแนะ เป็นต้น เพื่อลดปัญหาทางสังคมอื่น ๆ ที่จะตามมา

(5) จัดประชุมสัมมนาให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป

(6) เร่งรัดการใช้ ICT เพื่อช่วยเสริมสร้างสังคมฐานความรู้ให้หลากหลาย

(7) ใช้ ICT เพื่อขยายฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่สังคมนานาชาติ

3. ด้านการวิจัย

(1) จัดระบบวิจัยที่เน้นการวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาในลักษณะโครงการร่วมระหว่างหน่วยงานมหาวิทยาลัย รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ภายนอกมหาวิทยาลัย

(2) พิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยในวงกว้าง โดยเฉพาะในวารสารระดับชาติหรือนานาชาติ

(3) ส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้เพื่อช่วยพัฒนาสถาบัน สังคม และหรือประเทศชาติ

(4) สนับสนุนให้วิทยาเขตต่าง ๆ และศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัย ประสานงานกับสถาบันการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาวิจัยคัมภีร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

(5) ให้วิทยาเขตและศูนย์การศึกษาต่าง ๆ เน้นเสนอโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ด้านวัตถุโบราณในท้องถิ่น ประเภทศิลาจารึก คัมภีร์โบราณ สมุดไทย เป็นต้น

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

(1) รณรงค์ให้ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และพระสงฆ์ฆราวาสมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

(2) ประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านศิลปวัฒนธรรม โดยจัดหลักสูตรระยะสั้น และพัฒนาระบบการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ฟื้นฟูแก่ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและพระสงฆ์ฆราวาส

(3) สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) แนะนำให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม การคัดสรรและการประยุกต์วัฒนธรรมจากภายนอกที่จำเป็นต้องยอมรับ

5. ด้านการบริหารจัดการ

(1) ปรับโครงสร้าง ปรับรื้อระบบและกลไกการบริหารงาน และปรับกระบวนการบริหารจัดการ ให้มีความสะดวกมีประสิทธิภาพ และมีความรวดเร็ว

(2) ปรับปรุงระเบียบและข้อบังคับ การบริหารงานที่เหมาะสม เช่น การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคลากรการบริหารวิชาการ ระบบตรวจสอบภายในและอาคารสถานที่ที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

(3) เร่งพัฒนาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารการเงิน ที่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีความจำเป็นจะต้องพิจารณาทบทวน โดยเทียบเคียงกับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และควรต้องมี “มืออาชีพ”

(4) เร่งพัฒนาวิธีประกันมาตรฐานการศึกษาระหว่างส่วนกลางกับวิทยาเขตและระหว่างวิทยาเขตกับศูนย์การศึกษา

(5) ให้ผู้แทนจากวิทยาเขตเป็นกรรมการหรือมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณประจำปี

- (6) บริหารจัดการ โดยยึดแผนยุทธศาสตร์ / แผนบริหารจัดการระยะ กลางของสถาบัน เพื่อควบคุมการบริหารจัดการให้คุ้มทุนและมีประสิทธิภาพ
- (7) ทามาตรการลดปัญหาเรื่องการประสานงานหรือการสื่อสารระหว่างส่วนกลางกับวิทยาเขตและระหว่างวิทยาเขตด้วยกัน
- (8) พัฒนาและควบคุมสัดส่วนอาจารย์ประจำ(รวมอาจารย์พิเศษและพิเศษประจำ)ต่อนักศึกษาให้ได้เท่ากับ 1 ต่อ 25 (ปัจจุบันประมาณ 1 : 10) ภายในปี 2553
- (9) จัดลำดับความสำคัญของพันธกิจของมหาวิทยาลัย คือ 1. การผลิตบัณฑิต 2. การบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม 3. การวิจัย 4. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และจัดสรรงบประมาณตามลำดับความสำคัญของพันธกิจดังกล่าว
- (10) เร่งนำผลการประเมินทั้งจากภายในและภายนอกมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นธรรมและยกระดับคุณภาพของมหาวิทยาลัยสู่ระดับมาตรฐานสากล

3.3 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.3.1 การบริการวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อเริ่มก่อตั้งก็เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร มีจุดมุ่งหมายให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความสามารถในการจรจรหลวงพระพุทธศาสนา ในด้านการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้เป็นศาสนทายาทที่มีความรู้เหมาะสมกับกาลสมัย ทั้งเป็นที่พึ่งแก่พุทธศาสนิกชนที่ต้องการความรู้ทางวิชาการในการอบรมสั่งสอนแก่บุตรหลาน การดำเนินงานด้านการเผยแผ่ของวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการบริการแก่สังคมในลักษณะหนึ่ง เป็นงานบริการแก่สังคมที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการมาช้านานแล้ว ทั้งเป็นการให้บริการทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม ในรูปแบบของการให้ความสะดวกต่อประชาชนในรูปแบบวัดดู สถานที่และพิธีกรรมต่าง ๆ ศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตแต่ละท้องถิ่นเป็นศูนย์บริการวิชาการที่ทรงคุณค่า สามารถประยุกต์ข้อธรรมให้เกิดความเหมาะสมกับการสอน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนท้องถิ่น มีความรู้สึกสัมผัสได้ว่าธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้จริง และไม่เป็นการยากในการประพฤติปฏิบัติ ศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตจึงได้มีนโยบายการที่ดำเนินการเพื่อบริการวิชาการแก่สังคมด้วยการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดประโยชน์ได้จริงแก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ อันเป็นการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และ

ความมุ่งหมายของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและวิทยาเขตในแต่ละท้องถิ่นทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งการดำเนินการด้านบริการวิชาการแก่สังคมของแต่ละวิทยาเขตก็จะมีวิธีการและรูปแบบแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

ให้บริการวิชาการด้านการบริการในรูปแบบของการจัดอบรมหรือสัมมนาแก่พระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่ โครงการอบรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องเทคนิคการสอนของพระธรรมวิยากร โครงการเข้าค่ายคุณธรรม และโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยเฉพาะเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ขวบ ในโครงการพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรียกว่า ศูนย์เด็กเล็กวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์⁹

วิทยาเขตอีสาน

ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตอีสาน ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนท้องถิ่นมุ่งเน้นในด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม คุณภาพชีวิตและการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมอีสานแก่ประชาชนและเยาวชนท้องถิ่น โดยจัดโครงการเข้าค่ายคุณธรรมที่เน้นการส่งเสริมและการปฏิบัติแก่เยาวชน มีผู้เข้าร่วมการอบรมครั้งละประมาณ 200-300 คน โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อันเป็นการปลูกฝังการยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงามแก่เยาวชน ซึ่งมีเยาวชนเข้ารับการบรรพชาปีละประมาณ 400 คน และมีโครงการที่ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตอีสาน พยายามมุ่งเน้นให้เกิดแก่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในภาคอีสานคือโครงการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น มีเทศน์มหาชาติ เป็นต้น ซึ่งก็ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2550 เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ในด้านการให้บริการแก่คณะสงฆ์ ก็ได้จัดการอบรมพระนักเผยแผ่ชั้นสูง อบรมครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อันเป็นการให้บริการวิชาการที่สามารถนำไปต่อยอดในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ ในปี พ.ศ. 2550 มีโครงการต่าง ๆ ของศูนย์บริการวิชาการวิทยาเขตอีสานพอจะประมวลมาได้ดังนี้

- โครงการเข้าค่ายศีลธรรม วัดป่าแสงอรุณ จ.ขอนแก่น
- โครงการอบรมนักเรียนดี ทูปี นัมเบอร์วัน วัดป่าแสงอรุณ จ.ขอนแก่น
- โครงการอบรมศีลธรรม มมร.วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น

⁹ พระธรรมวรจารย์, หลวงปู่เล่าให้ฟัง, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 237.

- โครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม วัดบ้านเม็ง จ.ขอนแก่น
- โครงการเข้าค่ายคุณธรรม มมร.วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น
- โครงการเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ ขอนแก่น
- โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยธรรม วัดป่าแสงอรุณ จ.ขอนแก่น
- โครงการกิจกรรมอบรมธรรมผู้ถูกคุมประพฤติ วัดป่ารัตนมงคล จ.ขอนแก่น
- โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม วัดป่าแสงอรุณ จ.ขอนแก่น
- โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ร.ร.โคกกลางโนนคูณ จ.ขอนแก่น
- โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ร.ร.เทศบาลบ้านโนนหนองวัด จ.ขอนแก่น
- โครงการสายใยรักแม่ลูกผูกพัน ร.ร.บ้านเพ็ญคำบาคหายโสก จ.อุดรธานี
- โครงการเด็กขอนแก่นต้องมีแก่นชีวิต ร.ร.ตำรวจภูธร 4 จ.ขอนแก่น
- โครงการพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ ร.ร.บ้านแดงใหญ่ จ.ขอนแก่น
- โครงการค่ายพุทธบุตรและทักษะชีวิต ร.ร.บ้านแฮดศึกษา จ.ขอนแก่น ¹⁰
- โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เฉลิมพระเกียรติ
- โครงการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เทศน์มหาชาติ
- โครงการพัฒนาท้องถิ่นทุกคันดาร์
- โครงการร่วมธรรมประสานใจด้านภยยาเสพติด
- โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ
- โครงการพัฒนาพระผู้นำชุมชน (พระสังฆาธิการ) ¹¹

ในแต่ละปีศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตอีสาน มีโครงการอบรมพัฒนาศีลธรรมปีละประมาณ 50 โครงการ มีผู้เข้ารับการอบรมโดยเฉลี่ยครั้งละประมาณ 200-500 คน และศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตอีสาน ได้จัดทำหลักสูตรการอบรมเพื่อให้การอบรมที่ตรงกับเป้าหมายและความต้องการของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หลักสูตรอบรมของศูนย์บริการวิชาการ

ที่	หลักสูตร	เวลาในการอบรม
1	หลักสูตรอบรมครู - จริยธรรม และศีลธรรมสำหรับครู	3 วัน 2 คืน

¹⁰ วิทยาเขตอีสาน, “เอกสารรายงาน ศูนย์บริการวิชาการประจำปี 2550.”

¹¹ อ้างแล้ว

	- การสอนวิชาพระพุทธศาสนา - การสอดแทรกศีลธรรม - การพัฒนาความเป็นผู้นำ	2 วัน 1 คืน 2 วัน 1 คืน 2 วัน 1 คืน
2	หลักสูตรอบรมข้าราชการและประชาชนทั่วไป - คุณธรรมสำหรับข้าราชการ - การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน - เศรษฐกิจพอเพียงเชิงพุทธ	3 วัน 2 คืน 2 วัน 1 คืน 2 วัน 1 คืน
3	หลักสูตรการอบรมเยาวชน - ค่ายพัฒนาศีลธรรมสำหรับเยาวชน - ค่ายอบรมแกนนำในสถานศึกษา - ค่ายอบรมคุณธรรมพื้นฐาน - ค่ายสำนึกรักแผ่นดิน	3 วัน 2 คืน 2 วัน 1 คืน 2 วัน 1 คืน 2 วัน 1 คืน
4	หลักสูตรการอบรมกรรมฐาน - การปฏิบัติกรรมฐานเบื้องต้น - การรุดงค์กรรมฐาน	3 วัน 2 คืน 2 วัน 1 คืน

(รายงานประจำปี ศูนย์บริการวิชาการ 2550 หน้า 21)

วิทยาเขตล้านนา

บทบาทของพระสงฆ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลกระทั่งปัจจุบัน พระพุทธองค์ตรัสย้ำเน้นแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า “เรามีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ดังนั้น เมื่อภิกษุอาศัยชาวบ้านแล้ว จะต้องตอบแทนด้วยการทำกิจกรรมที่ดี ช่วยเหลือด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยการชี้ทางสวรรค์ให้ ” กล่าวคือ บทบาทในอดีตของสงฆ์ที่ปรากฏชัด เช่น การให้คำแนะนำสั่งสอน ให้การแนะนำด้านอาชีพ แนะนำเรื่องสุขภาพอนามัย การตัดสินใจที่ชอบธรรม และการเป็นที่ปรึกษาเป็นต้น บทบาทในฐานะผู้ให้และผู้ตอบแทนจึงมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างสังฆมฆานกับสังคมสงฆ์

ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตล้านนา เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งของพระสงฆ์ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนในทางพระพุทธศาสนาด้วยการ “ชี้ทางสวรรค์ให้ ให้สติแก่เยาวชนเป็น

เป็นชาวพุทธที่ถูกต้อง เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นราษฎรที่ดีของประเทศชาติ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน”¹²

ดังนั้น ศูนย์การบริการวิชาการ วิทยาเขตล้านนา จึงมีนโยบายการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมการอบรมให้ได้รับรู้คุณค่าของชีวิต การเข้าใจชีวิต พระคุณของบิดามารดา พระคุณของแผ่นดิน พระคุณของครูอาจารย์ แก่ผู้เข้าร่วมอบรม และจะมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนเป็นหลัก เช่น

- โครงการ อบรมคุณธรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- โครงการ การอบรมพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต แก่ นักเรียน ร.ร.เชียงดาววิทยาคม
- โครงการ การเข้าค่ายแกนนำเพื่อป้องกันปัญหาหายาเสพติด
- โครงการ การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โรงเรียนท่าสะอาดและโรงเรียนโคกหนองกุง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร
- โครงการ การอบรมบุคลากรและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประสาท เชียงใหม่
- โครงการ อบรมค่ายคุณธรรมนักศึกษาภาคปกตินอกเวลาทำการ (เสาร์-อาทิตย์) และนักศึกษาภาคปกติเข้า ณ ศูนย์วีปัสสนาเฉลิมพระเกียรติ อุทยานธรรม ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการ การอบรมคุณธรรมแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- โครงการ การเรียนรู้คุณธรรมขั้น ณ โรงเรียนบ้านถ้ำเชียงดาว ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการ อบรมตามวิถีพุทธ โรงเรียนสันดอนมูล อ.สารภี จ.เชียงใหม่
- โครงการ อบรมค่ายคุณธรรมแก่นักเรียน โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- โครงการ อบรมค่ายคุณธรรมเจ้าหน้าที่ รพ.นครพิงค์
- โครงการ อบรมค่ายคุณธรรม โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
- โครงการ อบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน ณ วัดสิริกัญจนาราม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ฯลฯ

¹² พระมหาบุญธรรมสมบัติ ปภากโร, รายงานการวิจัยการนำหลักธรรมที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2547, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2547)

วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ได้มีความตระหนักเป็นอย่างดีว่า การเผยแพร่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงได้ จึงมีความมุ่งที่จะปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่เยาวชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ

- เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน
- เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลว่าด้วยความรู้คู่คุณธรรม
- เพื่อสนองนโยบายของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เพื่อสร้างบทบาทของมหาวิทยาลัยแก่ชุมชน

13

ซึ่งตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ได้พยายามมุ่งเน้นงานการเผยแผ่ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาด้วยการจัดโครงการอบรมแก่ข้าราชการ นิสิตนักศึกษา พ่อค้าประชาชน นักเรียนและเยาวชน รวมถึงการจัดฝึกอบรมพัฒนาพระนักเผยแผ่ด้วย เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญในการที่จะสนองความต้องการของสังคมได้ และที่ประชาชนให้การยอมรับและให้ความร่วมมือ คือ การที่ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ดำเนินการรื้อฟื้นประเพณีโบราณคือ “สวดด้าน” เป็นการรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ขาดหายไปเป็นเวลานาน ให้กลับมีคงเดิม เพื่ออนุรักษ์รุ่นหลังจะได้ทราบและเรียนรู้ประเพณีนี้สืบต่อไป และได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับองค์พระบรมธาตุที่มีมาช้านาน คือ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นพระธาตุ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นต้น ซึ่งชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชและใกล้เคียงได้กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนานจนกลายเป็นประเพณีชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้พุทธศาสนิกชนช่วยกันอนุรักษ์ประเพณีอันดีงาม เมื่อปลูกศรัทธาให้เกิดแก่พุทธบริษัทแล้ว ก็จะได้มีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงต่อไป

ศูนย์บริการวิชาการ วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ได้จัดบริการแก่สังคมท้องถิ่น โดยการจัดการอบรมด้วยการจัดโครงการต่าง ๆ พอจะประมวลมาเป็นตัวอย่างดังนี้

- โครงการอบรมพัฒนาพระนักเผยแผ่
- โครงการอบรมครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี
- โครงการจัดอบรมและสัมมนาครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- โครงการเข้าค่ายคุณธรรม

¹³ วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช, “เอกสารข้อมูลทั่วไปของศูนย์บริการวิชาการ 2550.”

- โครงการจริยธรรมสัญจร

มีข้าราชการ พ่อค้าประชาชน นักเรียนนักศึกษา เข้ารับการอบรมประมาณ 500 –4,000 คน

3.3.2 การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ

ในปัจจุบัน ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนหันมาพึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิต การเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนกลยุทธ์การเข้าถึงคนในสังคมด้วยการอาศัยเทคโนโลยีและอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัย เข้ามาช่วยแพร่กระจายข่าวสารทางธรรมะได้มากขึ้น การเผยแพร่ธรรมะจากการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีมาแต่ตั้งเดิมนั้น ได้มีการใช้สื่อเข้ามาส่งเสริมงานด้านเผยแพร่ด้วย

วิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน ได้พยายามเพิ่มทางเลือกการรับเนื้อหาทางธรรมะของผู้คนด้วยการเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งประมวลได้ 3 ประเภทคือ

- สื่อสิ่งพิมพ์
- สื่อวิทยุกระจายเสียง
- สื่ออินเทอร์เน็ต

1. สื่อสิ่งพิมพ์

วิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหนทางหนึ่งเพื่อการเผยแพร่บทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวิทยาเขต ซึ่งแต่ละวิทยาเขตจะมีวารสารเป็นของตนเองที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสารเพื่อเป็นแหล่งที่ให้คณาจารย์ และนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ซึ่งวิทยาเขตแต่ละแห่งมีนโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ดังนี้

วารสารสิรินธรปริทรรศน์

วารสารราย 3 เดือน ของวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ใช้ชื่อว่า สิรินธรปริทรรศน์ ฉบับปฐมฤกษ์ออกเมื่อเดือนกันยายน 2543 มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการออกวารสาร 4 ประการคือ

1. เพื่อเป็นเวทีฝึกฝน แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ของบุคลากร และพุทธศาสนิกชน

2. เพื่อเผยแพร่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
3. เพื่อนำเสนอข้อมูลทางวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น พร้อมทั้งสาระความรู้
4. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและการดำเนินงานของสถาบัน¹⁴

บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารสิรินธรปริทรรศน์ เป็นบทความที่คณาจารย์ ผู้บริหารและนักศึกษาที่เป็นภิกษุและคฤหัสถ์ ช่วยกันเขียนบทความเพื่อแสดงความคิดเห็นในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาเชิงประยุกต์ และสะท้อนถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น หรือสภาพสังคมของท้องถิ่นในภาวะปัจจุบันบ้าง ในด้านศิลปวรรณกรรมด้วยบทกวีบ้าง เป็นการฝึกหัดให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถของตนตามความถนัด และยังเป็นโอกาสให้คณาจารย์ได้แสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการทางพระพุทธศาสนา ในเหตุการณ์ภาวะที่พุทธศาสนิกชนต้องการความคิดเห็นและชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนต่อเศรษฐกิจและการเมืองที่ดี ในด้านความเชื่อถือต่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ดี เป็นการนำหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาชี้แจงและชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและไม่เป็นการประพฤติที่ผิดไปจากคำสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดา ซึ่งวารสารได้ตีพิมพ์เนื้อหาของบทความที่เน้นให้เน้นไปตามวัตถุประสงค์หลัก คือ

1. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดของบุคลากรและพุทธศาสนิกชน
เช่น บทความของ ดร.วันไชย์ กิ่งแก้ว ลงในวารสารสิรินธรปริทรรศน์ ฉบับที่ 17 ปีที่ 7 เดือนมกราคม 2549 ในหัวข้อเรื่อง ความแตกต่างระหว่างเถรวาทและมหายาน ซึ่งบทความได้กล่าวถึงความแตกต่างนิกายเป็นต้นว่า “ความแตกของเถรวาทและมหายาน อาจเกิดขึ้นสืบเนื่องจากในครั้งที่หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว บรรดาพระสงฆ์สาวกแม้จะพากันปฏิบัติตามธรรมวินัยของเดิมอยู่ แต่ก็นับถือครูอาจารย์ของตน ซึ่งตนได้ร่ำเรียนมาแต่ต้น แตกต่างกันไป เช่น บางพวกเป็นศิษย์ของพระมหากัสสปะ ก็พากันร่ำเรียนไปในธุดงค์วัตร ตามความเป็นเลิศของอาจารย์ ศิษย์ของพระสารีบุตรก็ร่ำเรียนไปทางจะทำให้เป็นผู้มีปัญญามาก บางพวกคงร่ำเรียนไปเพื่อให้มีฤทธิ์มาก ตามแบบอย่างของพระโมคคัลลานะที่เป็นอาจารย์ของตน และบางพวกเคร่งครัดไปในทางธรรมตามแบบของพระอานนท์ บางพวกอาจเก่งกล้าหรือเคร่งครัดไปในทางพระวินัยตามแบบอย่างพระอุบาลี ซึ่งเป็นอาจารย์ของตน การบำเพ็ญตบะและการทำกิจพิธีต่าง ๆ ในลัทธิแม้พระพุทธเจ้าจะทรงติเตียนการเพ้อเพียรอันเป็นอดีตกิลมณูโยค ทรงสนับสนุนในการปฏิบัติ

¹⁴ วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 7, 17 (เดือนมกราคม-เมษายน 2549)

ก็ตาม แต่ในคัมภีร์มัชฌิมนิกายและอังคุตตรนิกาย ก็ยังมีอนุโลมตามความนับถือของประชาชน ผู้ยังนิยมในการบำเพ็ญตบะอยู่ จึงทรงสรรเสริญนักพรต ผู้ถือการปฏิบัติถูกต้อง อันมีการทรมานกาย เป็นต้นไว้ด้วย ศิษย์ของครูอาจารย์ประเภทนี้ก็ยังมิได้อยู่”

“ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ปรับปรุงหลักคำสอนและประเพณีต่างๆ ตามอาจารย์นิยม เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมความเหมาะสม ความจำเป็นทางศาสนาให้ทันสมัย ทันโลก ทันเหตุการณ์ ชอบถกปัญหา ทางอภิปรัชญาอันลึกซึ้ง นิยมเป็นคนหัวก้าวหน้า ไม่นิยมประพฤติตนเป็นนักพรตที่เคร่งครัด นิยมการแสวงหาปัญญา เปลี่ยนแปลงคำสอนเดิมให้เป็นอภิปรัชญา ตรรกศาสตร์ จึงทำให้เกิดปรัชญาขึ้น 3 สาขา คือ สุญญตาวาท จิตนิยม จิตตมตาวาท จนทำให้เกิดคำว่า “มหายานเพื่อมหาชน ” ฝ่ายมหายานได้แต่งพระสูตรเพิ่มเติมขึ้นอีกมาก การปฏิบัติตามพระสูตรง่ายและมากด้วยอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เพิ่มพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลุกเสกอาคม เครื่องรางของขลัง พิธีบวงสรวงต่าง ๆ พิธีอานวยโชค สะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ พิธีอาพาธพินาศ เป็นต้น พยายามอ้างหาเหตุผลเข้ามาจับพระพุทธพจน์ แล้วเปลี่ยนแปลงจนบรรณนิยมประเพณีบางประการ ตัดบ้าง เติมบ้าง สุดแล้วแต่จะเห็นสมควร ไม่เคร่งครัดในวินัย ด้วยเห็นว่าพระวินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติตามแต่กาลเทศะ”

2. เพื่อการเผยแผ่ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

มีบทความของพระครูอาทรธรรมานุวัตร ได้เรียบเรียงเรื่องกรรมฐานตามที่ปรากฏในอรรถกถาพระวินัย สมันตปาสาทิกาแปล ซึ่งท่านได้พยายามเรียบเรียงเรื่องกรรมฐาน การปฏิบัติตามที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาที่แนะแนวทางของการปฏิบัติกรรมฐานแก่พุทธศาสนิกชนตามระดับขั้นของการปฏิบัติ ซึ่งก็ได้เน้นถึงวิธีการปฏิบัติของผู้ที่จะเริ่มต้นในการปฏิบัติกรรมฐาน เช่นบทความที่ลงพิมพ์ในวารสารสิรินธรปริทรรศน์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 18 เดือนพฤษภาคม ว่า เมื่อภิกษุเรียนกรรมฐานซึ่งมีสนธิ 5 อย่างนี้ แม้ตนเองก็ไม่ลำบาก ทั้งไม่ต้องรบกวนอาจารย์ให้ลำบาก เพราะฉะนั้น ควรเรียนอาจารย์ให้บอกแต่น้อย สาธยายตลอดเวลาเป็นอันมาก ครั้นเรียนกรรมฐานซึ่งมีสนธิ 5 อย่างนั้นแล้ว ถ้าในอาวาสนั้นมีเสนาสนะเป็นต้นเป็นที่สบายไซ้ ควรอยู่ในอาวาสนั้นนั่นแล ถ้าในอาวาสนั้นไม่มีเสนาสนะเป็นที่สบายไซ้ควรบอกลาอาจารย์ ถ้าเป็นผู้มีปัญญาอ่อนควรไปสิ้นระยะทางโยชน์หนึ่งเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นผู้มีปัญญากล้า ควรไปไกลกว่านั้นได้ แล้วเข้าไปยังเสนาสนะที่ประกอบด้วยองค์แห่งเสนาสนะ 5 อย่าง เว้นเสนาสนะที่มีโทษ 18 อย่าง แล้วพักอยู่ในเสนาสนะนั้น ตัดปลีโพทหุยมหิมเสย ฉันทตอาหารเสร็จแล้ว บรรเทาความเมาอาหาร ทำจิตให้ร่าเริงด้วยการอนุสรณ์ถึงคุณของพระรัตนตรัย ไม่หลงลืมกรรมฐานแม้บทหนึ่งทีเรียนมาจากอาจารย์ ฟังมนสิการอานาปานสติกรรมฐาน ” บทความเรื่องนี้ ได้ตีพิมพ์ลงในวารสารสิรินธร

ปริทรรศน์ตลอดมา ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน เป็นบทความเรื่องเดียวที่มีการอธิบายเป็นเรื่องเป็นตอนสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. เพื่อนำเสนอขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

มีบทความที่ ดร.วันชัย กิ่งแก้ว ได้เขียนลงในวารสารสิรินธรปริทรรศน์ ฉบับที่ 18 ปีที่ 7 เดือนพฤษภาคม 2549 ไว้ว่า หลวงพ่อวัดไร่จิงเป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ไม่เฉพาะแต่คนไทยในประเทศไทยเพียงส่วนเดียว คนไทยในต่างแดนก็ยังกลับมาในงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อวัดไร่จิง เหมือนกับว่าต้องมาทำความดีให้กับตนเองและใช้แรงจิตที่มีกับหลวงพ่อ ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใด ต้องมา เหตุผลทราบจากปากหลายท่านว่า กลัวหลวงพ่อไปทวงสินบนที่เคยบอกกล่าวไว้ให้มาแก้บน การบอกเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่ขอให้หลวงพ่อวัดไร่จิงช่วยทุกสิ่งทุกประการ เมื่อสำเร็จแล้วทุกท่านทุกคนเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ต้องมาแก้สินบนที่วัดไร่จิง ไม่ใช่ที่บ้านหรือที่อยู่ของตนเอง บอกกล่าวหลวงพ่อไว้ เพราะเคยมีเรื่องเล่าสู่กันฟังว่า มีคนแก้บนแล้ว แต่ไม่ใช่ที่วัด เป็นที่ที่อยู่ของตนเอง พอไม่นาน ก็ฝันว่าหลวงพ่อมาเข้าฝันให้ไปหาที่วัด พอมาถึงบันไดพระอุโบสถ ก็มีอาการชักโดยที่ไม่รู้สาเหตุ เป็นอภินิหารขององค์หลวงพ่อหรืออย่างไร หรือว่าจิตของตนเองไม่ประกอบด้วยคุณความดี ที่ให้ไว้กับองค์หลวงพ่อก็เหลือที่จะบรรยายได้ แต่ถ้าคิดให้คืออย่างมีเหตุผล อาจเป็นไปได้ เพราะประชาชนนับล้านล้านคนในแต่ละปี ที่เข้ามาประกอบคุณงามความดีที่วัดไร่จิง แรงศรัทธา แรงอธิษฐาน อาจเป็นไปได้ ที่ทำให้เกิดอภินิหาร ตามความศรัทธาของประชาชน

4. เพื่อส่งเสริมงานศิลปะด้านบทกวี

งานด้านบทกวี เป็นวรรณกรรมที่สามารถเข้าถึงจิตใจคนได้อีกวิธีหนึ่ง ผู้จัดทำวารสารจึงมีนโยบายที่จะนำเสนอบทกวีเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติเตือนใจแก่สังคม ดังบทกวีเป็นต้นว่า

เที่ยวสงกรานต์ผ่านพ่นกมลเศร้า

เห็นแต่เหล่าเค้าเบียร์นิ้วเนี่ยทั่ว

ไม่รู้ควร ไม่รู้ใคร ไม่รู้ตัว

ช่างเมามัวสิ้นดีนี้ประไร

ประเพณีสงกรานต์ของบ้านเรา

เพียงยึดเอาเป็นวันดี “ขึ้นปีใหม่”

ควรทำบุญไว้พระรัตนตรัย

เพื่อทำใจให้งามตามพอดี

แล้วรดน้ำให้วุ้นขอพรท่าน
 ได้สืบสานกตัญญูรู้วิธี
 มอบผ้าม่วงผ้าไหมให้วัวพการี
 เงินทองมีก็ควรจัดตามศรัทธา
 จะร้องรำทำเล่นก็เป็นบ้าง
 เพียงเพื่อสร้างสามัคคีมีहरษา
 กระชับมิตรเพื่อบ้านเนิ่นนานมา
 ใ้หยาบช้าจางจ้วงคอยล่วงเกินฯ

5. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและการดำเนินงานของสถาบัน

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร วิชาการ และการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน เป็นต้นว่า ข่าวการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน “ปลายเดือนมิถุนายน ถึงต้นเดือนกรกฎาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ และวัดสิรินธรเทพรัตนาราม ได้จัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ขึ้น มีพระภิกษุเข้าอบรมประมาณ 300 รูป¹⁵

ทีมงานสิรินธรปริทรรศน์ได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมและสัมผัสบรรยากาศการฝึกอบรมกรรมฐานที่เขาใหญ่ด้วย หนึ่งวันหนึ่งคืน บรรยากาศก็ยิ่งดีเหมือนเดิม อาจจะมีฝนตกบ้าง แต่ก็ขอให้เป็นวันที่ทุกท่านจดจำไว้แล้วกันว่า ครั้งหนึ่งได้เคยร่วมกันทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์”¹⁶

วารสารปัญญา

วารสารปัญญา เป็นวารสารทางวิชาการของวิทยาเขตล้านนา เป็นวารสารราย 3 เดือน มีวัตถุประสงค์ในการออกวารสาร คือ

1. เพื่อส่งเสริมวิชาการ โดยเฉพาะด้านศาสนา
2. เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างองค์กรศาสนา
3. เพื่อเป็นเวทีฝึกฝนการเขียนของบุคลากร
4. เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของสถาบัน

¹⁵ วารสาร สิรินธรปริทรรศน์, 8, 22 (เดือนกันยายน - ธันวาคม 2550) : 73.

¹⁶ วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 9, 24 (เดือนพฤษภาคม 2551) : 81.

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารได้จากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิบ้าง จากคณาจารย์ผู้บริหารบ้าง และจากรายงานการวิจัยของนักศึกษาในสถาบันและสถาบันอื่นที่ส่งบทความและบทสรุปวิทยานิพนธ์มาขอลงพิมพ์บ้าง เพื่อเป็นการแพร่หลายในด้านวิชาการ บทความบางเรื่องได้นำวิชาการที่เป็นเครื่องชี้แนะแก่ผู้ใฝ่รู้ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ในเชิงอนุรักษนิยม เชิงประยุกต์ เชิงวรรณกรรมด้านภาษา และในด้านวรรณกรรมด้วยบทกวี ดังตัวอย่างบทความในเชิงประยุกต์ ด้วยวิชาการตามแนวพุทธศาสน์ เป็นต้นว่า

“การที่มนุษย์เราแสดงออกหรือการทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทรศนะทางพระพุทธศาสนา ถือว่า การแสดงออกหรือการกระทำนั้น ๆ ล้วนมาจากจิตใจของบุคคลคนนั้น ที่คิดแล้วทำ ดังที่เราได้ทราบพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ตรัสยืนยันถึงทัศนะนี้ว่า มโนปุพฺพุทฺถมา ชมฺมา ฯลฯ ดังนั้นบุคลิกภาพของมนุษย์ จึงมีต้นเค้ามาจากจิตใจว่า ถูกปรุงแต่งหรือกระตุ้นด้วยอะไร สิ่งที่เป็นสาเหตุต่อการคิดต่อชีวิตจิตใจของมนุษย์นั้น ที่สำคัญ ๆ โดยสรุปแล้ว ท่านบอกว่ามี 6 ประการด้วยกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายดี เรียกว่ากุศลมูล 3 และฝ่ายไม่ดี เรียกว่า อกุศลมูล 3 ทั้ง 6 ประการนี้ จะเป็นตัวแปรหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับว่า จะมีตัวไหนมากกว่ากัน”¹⁷

ตัวอย่างบทความในเชิงอนุรักษนิยม

“ความงามเป็นยอดปรารถนาของสตรี ในหนังสือหิโตปเทศ ท่านกล่าวไว้ว่า อิตฺถินํ ฐนํ รูปํ แปลเป็นไทยว่า รูปเป็นทรัพย์ของหญิง ถ้าสตรีคนใดไม่มีรูปงาม ก็เท่ากับมีทรัพย์สินจำนวนมากติดตัวมาแต่เกิด พระพุทธศาสนาได้พูดถึงความงามของสตรี 5 อย่าง (เบญจกัลยาณี) คือ ผมงาม เนื้องาม ฟันงาม ผิวงาม วยงาม (แก่แล้วยังดูสาว เช่นนางวิสาขาอายุ 60 เดินไปกับสาวรุ่นลูกเลี้ยงที่กัณโถง) ฉะนั้นสตรีจึงได้พยายามหาสมุนไพรมาประพินผิว บำรุงผิวให้สวยงามมาเป็นพันปีแล้ว คือ มาพร้อมกับยาสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค”¹⁸

ตัวอย่างบทความในเรื่องภาษา

“คนไทยส่วนใหญ่เรียกภาษาบาลีและสันสกฤตว่า ภาษาบาลีสันสกฤต ทำให้คนจำนวนมากไม่น้อยเข้าใจว่า ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีลักษณะที่คล้ายกันหลายประการ เช่น ภาษาทั้งสองเป็นภาษาที่มีการแจกรูปคำศัพท์ การสร้างคำด้ายชาติ วิภัติและปัจจัย แม้แต่เมื่ออยู่ในรูปคำประพันธ์แล้วก็แทบจะไม่ต่างกัน”¹⁹

¹⁷ ปรุฑมฺ ภูณฺศฺริตฺตํ, “บุคลิกภาพของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา,” วารสารปัญญา, 14, 73 (เดือนพฤษภาคม 2550) : 39.

¹⁸ รศ.สมหมาย เปรมจิต, “การดูแลความงามของสตรีล้านนาในอดีต,” วารสารปัญญา, 14, 72 (เดือนมกราคม 2550) : 26.

¹⁹ สยาม กัทรพฺพฺประวฺติ, “ภาษาที่ภาษาหนึ่ง,” วารสารปัญญา, 14, 72 (เดือนมกราคม 2550) : 57.

ตัวอย่างบทความในด้านวรรณกรรมด้วยบทกวี

ยามรุ่งแจ้ง แสงทอง ส่องโอภาส
 สกุนชาติ ส่งเสียงก้อง ร้องเรียกขาน
 ออกจากรัง สู่พนา ธาราธาร
 หาอาหาร เลี้ยงกายา รักษาตน
 ตะวันบ่าย ย้ายตำแหน่ง ค่ำมืด
 ทุกชีวิต กลับสู่แหล่ง ทุกแห่งหน
 เพื่อพักผ่อน หย่อนกาย คลายกังวล
 ดำรงตน ตามวิถี ที่มีมา
 ทุกชีวิต คิดไป กล้ายกนสิน
 ต้องอยู่กิน ออกแรง แสวงหา
 เพื่ออยู่ดี มีสุข ทุกชีวา
 ตามประสา ของสัตว์ อุบัติภัย
 จงเมตตา ต่อกัน ถิ่นพี่น้อง
 อย่างนุ่ข้อง จ้องอิฉา พาฉิบหาย
 จะได้สุข หมดทุกข์ ความวุ่นวาย
 สมมุ่งหมาย ตลอดกาล ทุกท่านเอย.

20

ตัวอย่างบทความในด้านตำนานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

“ภายในบริเวณใจกลางเมืองเชียงใหม่ นั้น นอกจากจะเป็นที่ตั้งคุ้มหลวงเวียงแก้วและคุ้มต่าง ๆ แล้ว นครเชียงใหม่ยังมีศาสนสถานสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งมีนามปรากฏในแผนที่นครเชียงใหม่ พ.ศ. 2436 ว่า “หอพระแก้วร้าง” ในบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งศาลารัฐบาล มณฑลพายัพ และศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ หรือที่นักประวัติศาสตร์เชื่อว่า บริเวณนั้นเคยเป็นที่ตั้งหอคำของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ และวัดสะดือเมือง เพราะมีเจดีย์ทรงปราสาทแปดเหลี่ยม พร้อมทั้งฐานรากของอาคารเป็นหลักฐานสำคัญทางโบราณคดี”

“หอพระแก้วร้าง ซึ่งเป็นปราสาทไม้ยอดโลหะนี้ คงจะถูกปล่อยให้ทิ้งร้าง และผุพังไปตามกาล ถ้าไม่มีแผนที่นครเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2436 ที่ระบุว่า บริเวณนี้เป็นหอพระแก้วร้างแล้ว ก็คงจะไม่พิศูจน์ทราบได้ว่า หอพระแก้วหรือโลหะปราสาทนครเชียงใหม่ อันเป็นโลหะปราสาทแห่งที่

²⁰ พระพุทธพจน์วรารักษ์, “รักชีวิต,” วารสารปัญญา, 14, 73 (เดือนพฤษภาคม 2550): 1.

3 ของโลกนั้นตั้งอยู่ที่ใด และคงจะไม่สามารถกล่าวได้ชัดเจนว่า มีเคยมิวัดสะตือเมือง และหอคำของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ ที่เชื่อกันว่า เป็นที่ประสูติของพระชายาเจ้าดารารัศมี อยู่ในพื้นที่แห่งนี้เลย”²¹

และยังมีบทความเรื่องทั่ว ๆ ไปที่คณาจารย์ได้เดินทางไปพบเห็นแล้วจึงมาเขียนบรรยายเล่าแก่เหล่านักวิชาการฟัง เช่น เล่าเรื่องเมืองเชียงตุง, เล่าเรื่องไปแสวงบุญเมืองมอญ ซึ่งก็เป็นเรื่องราวที่เกิดจากความประทับใจในการเดินทางไปนมัสการปูชนียสถานในถิ่นนั้น ๆ อันทำให้เกิดวิริยะ อุตสาหะ และศรัทธาอันแรงกล้าจากบุพพชนและอนุชนต่อไปภายหน้า

วารสารแสงอีสาน

วารสารราย 3 เดือนของวิทยาเขตอีสานใช้ชื่อว่า แสงอีสาน ฉบับปฐมฤกษ์ออกเมื่อเดือนมิถุนายน 2545 มีวัตถุประสงค์ในการออกวารสาร คือ

1. เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของวิทยาเขตอีสาน
3. เพื่อเสนอข่าวสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยาเขตอีสาน
4. เพื่อเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวอีสาน²²

เนื้อความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารแสงอีสาน เป็นบทความที่มีเนื้อหาเป็นบทความพิเศษในเชิงวิชาการ เชิงประยุกต์ และเชิงอนุรักษ์ ที่สำหรับคณาจารย์และนักศึกษาแสดงทรรศนะและความคิดเห็นในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนากับปัญหาสังคมในปัจจุบันที่มีต่อท้องถิ่น เป็นที่แสดงออกถึงจินตนาการทางศิลปะบ้าง วรรณกรรมทางบทกวีบ้าง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคมท้องถิ่นที่จะต้องอาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยถ่ายทอดออกมาทางวรรณกรรมบ้าง บทกวีบ้าง และเพื่อให้นักศึกษาและครูอาจารย์ได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกรักและความห่วงใยต่อชุมชนที่ตนอยู่อาศัย ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของวารสารแสงอีสาน

²¹ ราชดิ มิชุต, “หอพระแก้วร้างในนครเชียงใหม่,” วารสารปัญญา, 14, 72 (เดือนมกราคม 2550): 5.

²² วารสารแสงอีสาน, 1, ฉบับปฐมฤกษ์ (เดือนมิถุนายน 2545)

บทความต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ลงในวารสารแสงอีสาน จะมุ่งเน้นสะท้อนความรู้สึกถึงความรัก ความงดงาม ความเป็นธรรมชาติของท้องถิ่น และส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมที่บุคคลในท้องถิ่นได้ปลูกฝังแก่นุชนจากรุ่นสู่รุ่น ดังบทความบทหนึ่งที่ชื่อว่า “ใครว่ายายอยู่คนเดียว ” เขียนโดย สุเมธโรภิกขุ ที่กล่าวถึงยายคนหนึ่งที่มีอายุ 75 ปี อาศัยชีวิตอยู่ในกระท่อมตามหัวไร่ ปลายนาที่ไม่มีบุตร และสามีถึงแก่กรรมไปแล้ว ด้วยอหังการชอบทำบุญสุนทานที่มีมาแต่เดิม คุณยายก็ยังคงบริจาคทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ตามอัธยาศัยแก่พระภิกษุสามเณรมิได้ขาด เมื่อมีผู้ถามว่า คุณยายอยู่คนเดียวอยู่ได้อย่างไร ไม่กลัวคนร้ายจะมาปล้นจี้ทำไม่ดีไม่งาม หรือไม่กลัวผีจะมาหลอกหลอนเวลาค่ำคืนบ้างหรือ คุณยายตอบว่า ใครว่ายายอยู่คนเดียว ทุกคนเกิดความสงสัย คุณยายจึงได้อธิบายว่า

หลังจากพ่อเฒ่าตายไปแล้ว ยายก็ยังคงปฏิบัติกิจวัตรอยู่เช่นเดิม จนจิตใจเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแนบสนิท จนเกิดความคิดว่า พระรัตนตรัยไม่อยู่ห่างจากตัวยายเลย รู้สึกมีอานุภาพคุ้มครอบ ป้องกัน จนเชื่อได้ว่า ไม่มีสิ่งใดจะมาทำลายได้เลย เข้าใจหรือยังว่า ยายอยู่กับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยายไม่เคยรู้สึกกลัว ความกลัวเป็นอย่างไร ขอให้ลูกหลานเชื่อ และปฏิบัติตามบ้างสิ จะได้เห็นผลด้วยตนเอง” และมีพระพุทธพจน์แสดงรับรองไว้ว่า

เอวํ พุทฺธํ สรณฺตานิ ฆมฺมิ สงฺฆมฺจ ภิขฺโข ว ภิโย วา จมฺภิตฺตํ วา โลมฺหํโส น เหสุสฺสตี
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อยู่อย่างนี้ จักไม่มีความกลัว ความสะดุ้ง หรือแม้แต่ขนพองสยองเกล้าเลย”²³

1. บทความเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

บทความที่ลงในวารสารแสงอีสานในด้านการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น “ธรรมที่ส่งผลให้สังคมเจริญรุ่งเรือง เรียกสั้น ๆ ว่า “มงคลชีวิต” ท่านผู้รู้กล่าวไว้ว่า ในโลกเรานี้ ไม่มีอะไรจะสำคัญกว่าคน ในตัวคนไม่มีอะไรจะสำคัญกว่าจิตใจ แม้นในจิตใจก็ไม่มีอะไรจะสำคัญกว่าอารมณ์ เพราะมวลอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ แต่ละอย่างสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพจิตใจให้ดีและเสียได้”

“ในโลกนี้ เมื่อกล่าวอย่างสรุป ก็มีกันอยู่ 2 พวก คือ คนดีกับคนชั่ว เมื่อเรียกตามภาษา พระกัณฐะก็ใช้คำว่า คนดีได้แก่บัณฑิต คือ ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา สร้างคุณงามความดีไว้ในตน คน

²³ วารสารแสงอีสาน, 1, 1 (เดือนมิถุนายน 2545): 26.

ชั่วได้แก่คนพาล คนโง่ มีปัญญาน้อย ปราศจากความรู้สึกรู้จักคิดในเรื่องบาปบุญคุณโทษ มีชีวิตอยู่อย่างไร้ค่า มีชีวิตอยู่ก็แค่ลมหายใจเข้าออกเท่านั้น”²⁴

2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

วิทยาเขตอีสาน อาจารย์และนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยงานทางพระพุทธศาสนา โดยลำดับ เช่น การศึกษารูปแบบการศึกษาคณะสงฆ์ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเมธี สมภักดี ได้ยกพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่า การศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำให้สะดวก รวดเร็ว ได้ผลแน่นอนและรวดเร็ว ” และได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า “ผู้เชี่ยวชาญ 29 รูป/คน เห็นว่าควรนำแต่ละประเด็นไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสงฆ์เดิมในส่วนที่ยังบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ และเป็นอุปสรรคในการดำเนินการอยู่ รวมทั้งประเด็นที่ยังไม่สอดคล้องให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ทั้งในส่วนที่เป็นความมุ่งหมาย หลักการของการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา”²⁵

3. เพื่อเสนอข่าวสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ

วารสารแสงอีสาน ได้เสนอข่าวสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆที่เป็นของวิทยาเขตที่ดี ที่เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลางก็ดี เพื่อสื่อและเชื่อมความสัมพันธ์อันดีแก่มหาวิทยาลัยด้วยกัน เช่น “26 มกราคม 2547 นายพิสุทธิ อุดชาชน และนายพงษ์อุบล กุลเกษร เข้าร่วมอบรม ฝังบัญชีมาตรฐาน สำหรับเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี เพื่อนำไปพัฒนาระบบในวิทยาเขตของตนเองให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยต่อไป ณ ห้องคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร”

²⁴ สุเมธีภิกขุ, “มงคลธรรมนำชีวิตสู่ความเจริญ,” วารสารแสงอีสาน, 2, 8 (เดือนมิถุนายน 2547)

²⁵ วารสารแสงอีสาน, 2, 8 (เดือนมิถุนายน 2547) : 9.

“ 29 มกราคม 2547 วิทยาเขตอีสาน ได้ให้การสนับสนุนวิทยากรในการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมให้แก่โรงเรียนเทศบาลบ้านโนนชัย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น²⁶

4. เพื่อเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวอีสาน

วิทยาเขตอีสานมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวอีสานให้แพร่หลายและปรากฏแก่สังคม พยายามที่จะอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านและภาษาถิ่น โดยเผยแพร่เป็นบทความบ้าง วรรณกรรมด้วยบทกวีบ้าง เพื่อให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถและแสดงออกถึงความรักท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเด่นของวิทยาเขตอีสาน ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมด้วยประเพณีท้องถิ่น เช่น

“โสก คำว่า โสก หรือ โฉลก หมายถึง ส่วนตัด หรือลักษณะ โสกนั้นมีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี ที่ดีเรียกว่า ลูกโสก ที่ไม่ดีเรียกว่า ไม่ถูกโสก ใช้สำหรับวัดหรือส่วนตัดหรือลักษณะบางอย่างของคน บางอย่างใช้กับสิ่งของ ฯลฯ คนอีสานโบราณถือโสกเป็นสำคัญจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน สืบต่อกันมาจนกลายเป็นประเพณี”

“คันได้กินปลาแล้ว อย่าลืมปูปะป่อย

คันเมื่อปลาขาดข้อง ยังสิได้ป่นปู

”

“อันว่าฮักกันนี้ถึงอยู่คนละฟากฟ้าขอบเขตจักรวาล

คือจึ่งเนาในเฮือนฮ่วมเฮียงเตียงแก้ว

บัดว่าซังกันแล้วบ่เหลียวตามาต่อ

คือเขาสูงมีดคุ่มคุ่มไม้ใหญ่บัง

,,27

วารสารมงกุฎทักษิณ

วารสารราย 3 เดือนของวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ใช้ชื่อว่า มงกุฎทักษิณ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมของวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช
2. เพื่อเผยแพร่หลักธรรม-คตินิยมทางพระพุทธศาสนา

²⁶ อ้างแล้ว : หน้า 40

²⁷ วารสารแสงอีสาน 2, 8 (เดือนมิถุนายน 2545) : 7.

3. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โศกราช²⁸

บทความต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารมกุฏทักษิณ ก็ได้จากอาจารย์ ผู้บริหารของวิทยาเขตบ้าง จากผู้รู้อื่น ๆ ทั้งเป็นพระและคฤหัสถ์ต่างช่วยกันเขียนเป็นบทความแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการบ้าง เชิงประยุกต์บ้าง และในเชิงสะท้อนถึงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นบ้าง เป็นการให้คณาจารย์และนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นด้วยบทความบ้าง ด้วยการแสดงออกทางวรรณศิลป์ด้วยบทกวีบ้าง เป็นการฝึกหัดให้นักศึกษาได้แสดงความสามารถของตนตามถนัด ให้เป็นที่ปรากฏต่อสาธารณชน ซึ่งนอกจากจะเป็นวารสารเพื่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาแล้วยังเท่ากับเป็นเวทีให้นักศึกษาได้รู้จักเขียนรู้จักแต่งหนังสือแสดงคำสอนทางพระพุทธศาสนาในทางวรรณศิลป์ เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้ที่ได้เล่าเรียนมา เป็นการฝึกอธิบายหรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย เรื่องราวที่ลงตีพิมพ์ยังรวมถึงวิทยากรอื่นๆ ที่น่ารู้ ซึ่งวารสารมกุฏทักษิณแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ได้แก่ ความเข้าใจคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ หรือประสบการณ์ในทางธรรม ตัวอย่างบทความทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า

“เมื่อพระพุทธองค์ถูกพราหมณ์เรียกว่าคนถ้อย พระองค์ก็ได้ต่อว่าพราหมณ์แต่อย่างใด เพราะพระองค์ทรงรู้ถึงกำเนิดของพราหมณ์ดีว่าเป็นคนอย่างไร เป็นที่รู้จักกันทั่วไปจนไม่มีใครกล้าต่อปากต่อคำกับพราหมณ์ แต่พระองค์กลับถามพราหมณ์ด้วยพระสุรเสียงที่สงบนิ่งว่า “คูกรพราหมณ์ ท่านรู้จักคนถ้อย (วสลบุคค) หรือธรรมที่ทำให้เป็นคนถ้อยไหม” พราหมณ์ไม่รู้จัก จึงทูลขอร้องให้พระองค์ทรงแสดงให้ฟัง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงลักษณะคนถ้อย คนเลว 20 จำพวกไว้ดังนี้

1. มักโกรธ ผูกโกรธ ลบหลู่อย่างร้ายกาจ มีความเห็นผิด เป็นคนเจ้าเล่ห์
2. ชอบเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ขาดความเอ็นดู
3. เทียวเบียดเบียนปล้นชาวบ้าน
4. ลักทรัพย์ที่เจ้าของหวงแหน

²⁸ วารสารมกุฏทักษิณ 3, 11 (เดือนตุลาคม - ธันวาคม 2550)

5. กู้หนี้แล้วไม่ยอมรับว่ากู้
6. เบียดเบียนคนเดินทาง
7. เป็นพยานเท็จทั้งเพราะตนเองและผู้อื่น
8. ประพฤติตนล่วงภรรยาของญาติมิตรสหาย
9. เป็นผู้สามารถแต่ไม่ยอมเลี้ยงบิดามารดาผู้แก่เฒ่า
10. ทูบจร คำว่า พ่อแม่ พี่ชาย พี่สาว พ่อตาแม่ยาย พ่อผัวแม่ผัว
11. ถูกถามหาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ แต่กลับตอบสิ่งที่ไร้ประโยชน์ พุดกลบเกลื่อนเสีย
12. ทำความชั่วแล้วปกปิด
13. ได้รับการต้อนรับในเรือนคนอื่นด้วยต้องการอาหารอันดี แต่พอเขาเรือนตนเองไม่ยอมต้อนรับ
14. หลอกลวง สมณชีพราหมณ์ วนพิศ ด้วยมุสาวาท
15. ชอบด่าว่าสมณชีพราหมณ์ และไม่ให้อาหาร
16. ชอบพุดโกหก เพื่อผลประโยชน์ต่อตนเอง
17. ชอบยกคนข่มผู้อื่นด้วยมานะ
18. ขุนเขี้ยว กระด้าง มีความปรารถนาลามก ตระหนี่โอ้อวด ไม่มีหิริโอตตปปะ
19. ดิเตียนพระพุทธเจ้า บรรพชิต คฤหัสถ์ หรือสาวกของพระพุทธเจ้า
20. ไม่เป็นพระอรหันต์ แต่บัญญัติตนว่าเป็นพระอรหันต์

ในที่สุดพระองค์ตรัสว่า คนจะเป็นคนถ้อย เพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ จะเป็นคนประเสริฐก็เพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ แต่จะเป็นคนถ้อย (คนเลว) ก็เพราะกรรม จะเป็นคนประเสริฐก็เพราะกรรม เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระสูตรนี้จบลงแล้ว อัครศิษย์พราหมณ์ก็กล่าวสรรเสริญพระองค์ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ทรงประกาศธรรมเข้าได้ง่าย เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือเหมือนตามประทีปไว้ในที่มืด ด้วยเห็นว่า คนมีตาดิจักเห็นรูปได้ พราหมณ์จึงขอลถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ ประกาศตนเป็นอุบาสก ยอมรับนับถือพระรัตนตรัยตลอดชีวิต”²⁹

²⁹ พระครูปริยัติวิธานาคา, วารสารมณฑลทักษิณ 3, 11 (เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2550): 8

“ความจริง พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษา และเป็นเรื่องของสันติภาพ หมายความว่า ข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งหมด หรือระบบการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาทั้งสิ้น เรียกว่า ลึกขา แปลว่า การศึกษา ลึกขา เป็นคำบาลี ศึกษา เป็นคำสันสกฤต ภาษาไทยคำว่า ศึกษา แปลว่า การศึกษาเหมือนกัน เมื่อข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเป็นลึกขา ดังที่เราเรียกว่า ไตรลึกขา พระพุทธศาสนาก็เป็นการศึกษา ส่วนคำว่า สันติภาพ มาจากคำว่า สันติ + ภาวะ ภาวะ แปลเป็นไทยว่า ภาพ ภาวะ ก็คือความเป็นสันติภาพจึงแปลว่า ภาวะแห่งสันติ ได้แก่ สันตินั่นเอง สันติ แปลว่า ความสงบ นี่เป็นชื่อของพระนิพพาน เรียกว่า เป็นคำไวพจน์ คือใช้เป็นคำแทนกันได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธศาสนา คือ ไตรลึกขานั้น มีจุดหมายเพื่อสันติ ซึ่งก็ได้แก่พระนิพพาน ซึ่งเป็นสันติ รวมความว่า พระพุทธศาสนาคือ ไตรลึกขา ซึ่งเป็นการศึกษานั้นก็เพื่อบรรลุสันติ คือ พระนิพพาน เมื่อมองในแง่ที่แท้จริงและสูงสุด สันติก็คือ พระนิพพาน แต่เมื่อมองในแง่ของชาวโลก เขามักจะมองสันติแต่ความสงบภายนอก ไม่มองลึกเข้าไปถึงจิตใจ”³⁰

2. บทความเชิงอนุรักษ์ตำนาน ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช มุ่งเน้นให้เยาวชนและประชาชนรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของตน เช่น บทความตำนานพระบรมธาตุ ว่า

“ความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เชื่อกันว่า ภายในองค์พระบรมธาตุเจดีย์ คือ ที่ฐานขององค์พระบรมธาตุเจดีย์มีสระ กว้าง 8 วา ยาว 8 วา ลึก 5 วา ร่องด้วยหินใหญ่ ข้าง ๆ ก่อนยึดด้วยปูนเพชรปูนขาวผสมน้ำอ้อยทุกด้าน ภายในสระมีสระเล็กอีกสระหนึ่ง สระเล็กนี้หล่อด้วยปูนเพชรขนาดกว้าง 2 วา ยาว 2 วา ลึก 2 วา สระนี้บรรจุพิษของพยานาคอยู่ทั้งสระ ภายในสระมีขันทองลอยอยู่ ภายในขันทองบรรจุผอบทองซึ่งมีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าประดิษฐานที่มุมสระทั้งสี่มุม ทุกมุมมีทองคำหนักคุ่มละ 38 คนหามวางอยู่มุมละคุ่ม”³¹

³⁰ พระครูสิริธรรมานุสาสน์, “พระพุทธศาสนากับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. ” วารสารมณฑลทักษิณ 3,9 (เดือนเมษายน - มิถุนายน 2550) : 8.

³¹ วารสารมณฑลทักษิณ 3, 11 (เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2550)

“คำว่า สงกรานต์ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า สกฺรानฺติ เป็นอาการที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนที่เข้าสู่ราศีใหม่ (พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 : 862) หมายถึง เวลาที่ดวงอาทิตย์เคลื่อนเข้าสู่ราศีเมษ จากราศีมีน เรียกว่า มหาสงกรานต์ กำหนดตามสุริยคติ ก็ตกวันที่ 13 เมษายน วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา ทางภาคเหนือเรียกว่าวันเนา (ภาษาเขมร แปลว่า อยู่) ซึ่งเป็นวันที่ดวงอาทิตย์โคจรอยู่ระหว่าง 2 ราศี คือ ราศีมีนกับราศีเมษ วันเนาจึงอยู่ตรงกลางระหว่างวันมหาสงกรานต์กับวันเถลิงศกจุลศักราช คือ วันที่ 15 เมษายน³²

และ “ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 เป็นต้นมาทางราชการถือเอาวันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2484 จึงเปลี่ยนถือเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ราชการและประชาชนจัดให้มีพิธีทำบุญตักบาตร เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองด้วยความร่าเริงยินดีที่ชีวิตใหม่ได้ผ่านพ้นมาจนครบรอบปีหนึ่ง และมีความหวังว่าชีวิตจะยั่งยืนอีกต่อไป และนอกจากนี้ก็ยังมี การส่งบัตรอวยพรความสุขปีใหม่ และให้ของขวัญแก่กันและกันอีกด้วย ในคืนวันที่ 31 ธันวาคม ทางราชการจัดให้มีการฉลองเพื่อส่งท้ายปีเก่า และต้อนรับปีใหม่ ตอนเที่ยงคืนมีการจุดพลุ บุคคลสำคัญ ๆ กล่าวปราศรัย พระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรพากันสวดชยันโต ย้ำฆ้อง กลอง และตีระฆังเป็นสัญญาณแห่งการเริ่มต้นของปีใหม่ (อ้างแล้ว)

3. การเผยแพร่กิจกรรม

เป็นการรายงานการดำเนินกิจกรรมในส่วนของวิทยาเขตที่ดำเนินการในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา เช่น การกำหนดให้มีการเจริญพระพุทธมนต์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เดือนละ 1 ครั้งเป็นประจำทุกเดือน ณ ห้องประชุมวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช พร้อมด้วยคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาโดยมีท่านรองอธิการบดีเป็นประธาน³³

และนำเสนอข่าวของบุคลากรของทางวิทยาเขต เช่น การรายงานข่าวว่า เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2550 ที่ผ่านมาจากวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราชได้จัดงานเกษียณอายุการปฏิบัติงานของท่านอาจารย์พระครูปริยัติวิธานดา อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ซึ่งมีอายุครบ 60 ปี จะต้องเกษียณอายุจากการปฏิบัติงานและการดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นไปตามกฎระเบียบ³⁴

³² พระครูปริยัติวิธานดา, “ประเพณีสงกรานต์,” วารสารมณฑกฏทักษิณ 3, 9 (เดือนเมษายน - มิถุนายน 2550) : 4.

³³ ภูษา, “ซุบซิบขามงกฏทักษิณ,” วารสารมณฑกฏทักษิณ 3, 11 (เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2550) : 27-31.

³⁴ อ้างแล้ว

“โครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เนื่องวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราชได้จัดโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติขึ้น โดยพระครูศรีธรรมนุ ศาสน์ ผอ.ศูนย์บริการวิชาการ โครงการนี้แบ่งจัดเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกระหว่างวันที่ 25-30 เมษายน ที่วัดศรีทวี อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช มีประชาชนและนักศึกษาของวิทยาเขตให้ความสนใจเข้าร่วมอบรมทั้งสองช่วงกว่า 300 คน³⁵

2. สื่อวิทยุกระจายเสียง

สังคมไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุอาจจะเนื่องมาจากคนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งเป็นชาวพุทธละเลยที่จะศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงมีการดำเนินงานในการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบรายการธรรมะทางสถานีวิทยุ อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติธรรมของผู้นับถือพระพุทธศาสนา รวมทั้งเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นในหมู่พุทธบริษัท ผู้รับฟังรายการธรรมะทางสถานี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น จนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ตนเองและครอบครัว จนถึงประเทศชาติ

วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เผยแพร่ธรรมะอันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผ่านสื่อวิทยุชุมชน เพื่อให้เข้าถึงแก่ชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยจัดเป็นโครงการเผยแพร่ธรรมะและเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ของวิทยาเขต โดยจัดให้มีบุคลากรจากวิทยาเขต อันประกอบไปด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา สลับสับเปลี่ยนกันไปดำเนินรายการในเชิงวิเคราะห์หลักธรรม เสนอข้อคิดเห็นเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ และแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน รวมทั้งนำข่าวสารของมหาวิทยาลัยมาประชาสัมพันธ์

โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อเผยแพร่ธรรมสู่ประชาชน
2. เพื่อเป็นข้อคิดตามหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม

³⁵ อ้างแล้ว

3. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

สื่อวิทยุของวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

ตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้นเพื่อเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น ได้จัดให้บุคลากรในวิทยา

เขต อันประกอบไปด้วยผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษาสลับเปลี่ยนกันในการบรรยายธรรมะใน รูปแบบของการบรรยายบ้าง สนทนาบ้าง ในการบรรยายนิทานชาดกบ้าง เป็นการเล่าเรื่องราวของ พระพุทธเจ้าแสดงธรรมแก่พระสาวก หรือระหว่างพระสาวกด้วยกัน และอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟัง ได้ถามภายหลังด้วย ต่อมาภายหลังประสบปัญหาต่าง ๆ ปัจจุบันได้ยกเลิกสื่อการเผยแพร่ด้าน วิทยุกระจายเสียงแล้ว

สื่อวิทยุของวิทยาเขตล้านนา

ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในด้านสื่อวิทยุ โดยตั้งวิทยุชุมชน FM.103 MHz. โดยจัดให้ บุคลากรในวิทยาเขต ดำเนินรายการเน้นไปในการเผยแพร่ธรรมะเพื่อการประพฤติปฏิบัติธรรม เช่น รายการเสียงจากยอดดอยแม่แจ่ม ในเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมภาษา เช่น รายการภาษาไทยในล้านนา ดำเนินรายการโดย นายอัครชัย ชัยแสวง ในเชิงให้ความรู้ด้านภาษา เช่น รายการ English Songs ดำเนินรายการโดย พระกอบแก้ว แก้ว และรายการอื่นๆ ทั่วไป ออกอากาศวันจันทร์ - วันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.30 น.

ตารางที่ 2 ผังรายการสถานีวิทยุ คลื่น FM.103 MHz.

เวลา/วัน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
09.00-10.00		นายอุทัย ชุมเหล็ก (ลูกทุ่งกลางเวียง)			พระกอบแก้ว แก้ว (English Songs)
10.00-11.00					
11.00-13.00	นิศย์ เทอดไทย (ลูกทุ่งรวมมิตร)	นิศย์ เทอดไทย (ลูกทุ่งรวมมิตร)	นิศย์ เทอดไทย (ลูกทุ่งรวมมิตร)	นิศย์ เทอดไทย (ลูกทุ่งรวมมิตร)	นิศย์ เทอดไทย (ลูกทุ่งรวมมิตร)
13.00-14.00		นายชัยชนะ พิมพ์ศิริ ดีเจก้านกล้วยหนุ่มเมืองอุดร (ลูกทุ่งหมอลำ)	นายอัครชัย ชัยแสวง (ภาษาไทยใน ล้านนา)	นายอัครชัย ชัยแสวง (ภาษาไทยใน ล้านนา)	
14.00-15.00					นายชัยชนะ พิมพ์ศิริ ดีเจก้านกล้วยหนุ่ม เมืองอุดร (ลูกทุ่งหมอลำ)

15.00-16.30	นักศึกษา (เพลงสดริงพาเพลิน)	นักศึกษา (เพลงสดริงพาเพลิน)		นายชัยชนะ พิมพ์ศิริ ดีเจก้านกล้วยหนุ่ม เมืองอุดร (ลูกทุ่งหมอลำ)	พร้อมพล สัมพันธ์ ในอนุตโร (เสียงจากยอดดอย แม่แจ่ม)
-------------	--------------------------------	--------------------------------	--	--	---

ที่มา : ฟังการออกอากาศสถานีวิทยุ Fm.103 Mhz. ประจำปี 2552

สื่อวิทยุของวิทยาเขตอีสาน

สถานีวิทยุวิทยาเขตอีสาน ตั้งอยู่เลขที่ 9/37 บ้านโนนชัย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น เปิดให้บริการแก่ชุมชน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ในโครงการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุ โดยมีชื่อรายการว่า นานาสาระธรรม ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดขอนแก่น FM 99.50 MHz. ดำเนินรายการทุกวันจันทร์ถึงวันพุธ เวลา 19.30 – 20.00 น.

และสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา FM. 91.50 MHz. ออกอากาศทุกวัน เวลา 10.00 – 11.00 น. ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมีนาคม รวม 6 เดือน

ในปี พ.ศ. 2551 ได้จัดโครงการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ระหว่างเดือนเมษายน – กันยายน โดยมีชื่อรายการว่า อีสานลานธรรม ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ KTV. จังหวัดขอนแก่น และรายการ “นานาสาระธรรม” ออกอากาศทางสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา FM 91.50 MHz. ออกอากาศทุกวันจันทร์ – วันศุกร์ เวลา 10.00 – 10.30 น. สถานีวิทยุ FM 99.50 MHz. ออกอากาศทุกวันจันทร์ เวลา 19.00 – 20.00 น. และสถานีวิทยุ FM 88.25 MHz. ออกอากาศทุกวันพุธ เวลา 17.30 – 18.00 น.

ตารางที่ 3 ฟังออกอากาศของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน FM 91.50 MHz. คลื่นคนดี ศรีอีสาน โทร. 043-239-605

เวลา / วัน	จันทร์	อังคาร	พุธ
06.00-07.00	ธรรมรับอรุณ พระอาจารย์สมภพ	ธรรมรับอรุณ หลวงพ่ोजรัญ	ธรรมรับอรุณ หลวงพ่อบุญทัน
07.00-07.30	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าว
07.30-08.00	นานาสาระธรรม พระมหาสมัย ภาสุโก	นานาสาระธรรม พระมหาสมัย ภาสุโก	นานาสาระธรรม พระมหาสมัย ภาสุโก

08.00-09.00	ของดีจากพระสูตร พม.สมพงษ์	ของดีจากพระสูตร พม.สมพงษ์	ของดีจากพระสูตร พม.สมพงษ์
09.00-10.00	ปรัชญาชีวิต อ.สังวรณ์	ปรัชญาชีวิต พระสมบุญ	ปรัชญาชีวิต ชมรมวาทศิลป์
10.00-10.30	โสมของดีไทยอีสาน หมอลำอุดมศิลป์ หมอลำอังการ	นานาสาระธรรม อ.สุศรี	นานาสาระธรรม อ.สังวรณ์/อ.ศักดิ์ดา
10.30-11.00		ธรรมะวาไรตี้ ชมรมวาทศิลป์	ธรรมะวาไรตี้ พระสมบุญ/ชมรม วาทศิลป์
11.00-12.00		เกร็ดวิชา สาระชีวิต อ.ธนกร	คนรักขี้วัด สำนักพุทธฯ
12.00-13.00	หมอลำเรื่อง	หมอลำเรื่อง	หมอลำเรื่อง
13.00-14.00	ดีเจคลื่นใจ สาวต๋ก๊ก/บ่าวหารชัย	ดีเจคลื่นใจ สาวต๋ก๊ก/บ่าวหารชัย	ดีเจคลื่นใจ สาวต๋ก๊ก/บ่าวหารชัย
14.00-15.00	ลูกทุ่งไทยอีสาน ชมรมวาทศิลป์	ลูกทุ่งไทยอีสาน ชมรมวาทศิลป์	ลูกทุ่งไทยอีสาน ชมรมวาทศิลป์
15.00-16.00	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา
16.00-16.30	บ้านการศึกษา พระสมบุญ	บ้านการศึกษา พระสมบุญ	บ้านการศึกษา พระสมบุญ
16.30-17.00	สรรหามาว่า พระสมบุญ	สรรหามาว่า พระสมบุญ	สรรหามาว่า พระสมบุญ
17.00-18.00	พินแคนแดนอีสาน หนุ่มเป็ยว ซอดแจ้ง+ น้องอร	พินแคนแดนอีสาน หนุ่มเป็ยว ซอดแจ้ง+ น้องอร	พินแคนแดนอีสาน หนุ่มเป็ยว ซอดแจ้ง+ น้องอร
18.00-19.00	พี.เค เรดิโอ ชมรมวาทศิลป์	พี.เค เรดิโอ ชมรมวาทศิลป์	พี.เค เรดิโอ ชมรมวาทศิลป์
19.00-19.30	ข่าว/กรมประชาสัมพันธ์	ข่าว/กรมประชาสัมพันธ์	ข่าว/กรมประชาสัมพันธ์
19.30-20.00	เสียงจากชาวบ้าน	เสียงจากชาวบ้าน	เสียงจากชาวบ้าน
20.00-21.00	เสียงธรรมนำชีวิต	เสียงธรรมนำชีวิต	เสียงธรรมนำชีวิต

21.00-21.09	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร รก.รองอธิการบดี	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร รก.รองอธิการบดี	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร รก.รองอธิการบดี
21.10	ปิดสถานี	ปิดสถานี	ปิดสถานี

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เวลา / วัน	พหุศาสตร์	ศุกร์
06.00-07.00	ธรรมรับอรุณ พระเทพดิลก	ธรรมรับอรุณ หลวงปู่บุญเพ็ง
07.00-07.30	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าว
07.30-08.00	นานาสารธรรม พระมหาสมัย ผาสุโก	นานาสารธรรม พระมหาสมัย ผาสุโก
08.00-09.00	ของดีจากพระสูตร พม.สมพงษ์	ของดีจากพระสูตร พม.สมพงษ์
09.00-10.00	ปรัชญาชีวิต อ.สังวรณ์	นานาสาระธรรม อ.สังวรณ์/อ.ศักดิ์
10.00-10.30	โฮมของดีไทยอีสาน หมอลำอุดมศิลป์ หมอลำอังการ	
10.30-11.00		ธรรมะวาไรตี้ พระสมบุรณ์/ชมรม วาทศิลป์
11.00-12.00		เกร็ดวิชา สาระชีวิต ผศ.เมธี / อ.วงเดือน
12.00-13.00	หมอลำเรื่อง	หมอลำเรื่อง
13.00-14.00	ดีเจคลื่นใจ สาวตึกกี้/ป้าหารชัย	ดีเจคลื่นใจ สาวตึกกี้/ป้าหารชัย
14.00-15.00	ลูกทุ่งไทยอีสาน ชมรมวาทศิลป์	ลูกทุ่งไทยอีสาน ชมรมวาทศิลป์
15.00-16.00	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา
16.00-16.30	บ้านการศึกษา	บ้านการศึกษา

	อ.สังวรณ์/อ.ศักดิ์ดา	อ.สังวรณ์/อ.ศักดิ์ดา
16.30-17.00	สรรหามาเว้า พระสมบูรณ	สรรหามาเว้า พระสมบูรณ
17.00-18.00	พินแคนแดนอีสาน หนุ่มเปี้ยว ซอคแข็ง+น้องอร	พินแคนแดนอีสาน หนุ่มเปี้ยว ซอคแข็ง+น้องอร
18.00-19.00	พี.เค เรดิโอ ชมรมวาทศิลป์	พี.เค เรดิโอ ชมรมวาทศิลป์
19.00-19.30	ข่าว กรมประชาสัมพันธ์	ข่าว กรมประชาสัมพันธ์
19.30-20.00	เสียงจากชาวบ้าน	เสียงจากชาวบ้าน
20.00-21.00	เสียงธรรมนำชีวิต	เสียงธรรมนำชีวิต
21.00-21.09	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร รท.รองอธิการบดี	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร รท.รองอธิการบดี
21.10	ปิดสถานี	ปิดสถานี

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เวลา / วัน	เสาร์	อาทิตย์
06.00-07.00	ธรรมรับอรุณ พระธรรมคิลก	ธรรมรับอรุณ สมเด็จพระสังฆราช
07.00-07.30	ถ่ายทอดข่าว	ถ่ายทอดข่าว
07.30-08.00	อ่องต๋องอีสาน พระมหาสมัย ผาสุโก	อ่องต๋องอีสาน พระมหาสมัย ผาสุโก
08.00-09.00	มนต์เพลงลูกทุ่งเก่า มน เมืองมหา	
09.00-10.00		
10.00-10.30	อาชีพะๆ ขอนแก่น	
10.30-11.00		
11.00-12.00		

12.00-13.00	หมอลำเรื่อง	หมอลำเรื่อง
13.00-14.00	ตำนานเพลงเพื่อชีวิต ลีลาวดี	ตำนานเพลงเพื่อชีวิต ลีลาวดี
14.00-15.00	ชมวาทศิลป์	
15.00-16.00		
16.00-16.30	ผู้เฒ่าเฒ่ากัน	
16.30-17.00	ชมรมผู้สูงอายุ ด.ศิวา	
17.00-18.00	อีสานลานธรรม ชมรมวาทศิลป์ (พระมหาสมัย ผาสุโก)	
18.00-19.00	เพลงเพื่อชีวิต บ่าวกรชัย/น้องน้ำผึ้ง	เพลงเพื่อชีวิต บ่าวกรชัย/น้องน้ำผึ้ง
19.00-19.30	ข่าว กรมประชาสัมพันธ์	ข่าว กรมประชาสัมพันธ์
19.30-20.00	ธรรมร่วมสมัย พระมหาสมัย ผาสุโก	ธรรมร่วมสมัย พระมหาสมัย ผาสุโก
20.00-21.00	เสียงธรรมนำชีวิต	เสียงธรรมนำชีวิต
21.00-21.09	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร ร.กร.รองอธิการบดี	ธรรม 9 หน้า 9 นาที พม.สาคร ชิตงุโร ร.กร.รองอธิการบดี
21.10	ปิดสถานี	ปิดสถานี

ที่มา : ฟังการออกอากาศสถานีวิทยุ FM 91.50 MHz. ประจำปี 2552

ชื่อวิทยุของวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

มีโครงการเผยแพร่ธรรมะและประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ทางวิทยุชุมชน โดยจัดให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยที่เป็นผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษามาดำเนินรายการในเชิงวิเคราะห์หลักธรรม เสนอข้อคิดการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันและประชาสัมพันธ์ข่าวสารของมหาวิทยาลัยให้ทราบโดยทั่วกัน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

- เพื่อเผยแพร่ธรรมสู่ประชาชน
- เพื่อให้ข้อคิดตามหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม
- เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

จัดเป็นโครงการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุ โดยเป็นโครงการต่อเนื่อง มีผู้รับฟังเป็นประชาชนทั่วไป เพื่อให้เข้าใจในกิจกรรมและรับรู้ข่าวสารของวิทยาเขต และได้เรียนรู้เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนผ่านสถานีวิทยุ พระพุทธศาสนา วัดศรีทวี FM 103.25 MHz. ออกอากาศทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 19.30–20.30 น.

ตารางที่ 4 ตารางออกอากาศของ มมร.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ตามโครงการ “ศรีธรรมมาสู่ประชาชน ” ประจำปีงบประมาณ 2551 ทางสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา วัดศรีทวี FM 103.25 MHz. ออกอากาศทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ เวลา 19.30 -20.30 น.

ที่	วิทยากร	วันออกอากาศ	เรื่อง
1	อ.สมพุทธ ชูระเจน	9 สิงหาคม 2551	
2	พระครูสิริธรรมานุศาสน์	10 สิงหาคม 2551	
3	พระครูพิศิษฐ์คณาทร	16 สิงหาคม 2551	
4	พระมหาธรรมมรุต อริยธมฺโม	17 สิงหาคม 2551	
5	ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์	23 สิงหาคม 2551	
6	ดร.กัณฑ์กมล หนูทองแก้ว	24 สิงหาคม 2551	
7	อ.สรัญญา แสงอัมพร	30 สิงหาคม 2551	
8	อ.สมพุทธ ชูระเจน	31 สิงหาคม 2551	
9	พระครูสิริธรรมานุศาสน์	6 กันยายน 2551	
10	พระครูพิศิษฐ์คณาทร	7 กันยายน 2551	
11	พระมหาธรรมมรุต อริยธมฺโม	13 กันยายน 2551	
12	ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์	14 กันยายน 2551	
13	ดร.กัณฑ์กมล หนูทองแก้ว	20 กันยายน 2551	
14	อ.สรัญญา แสงอัมพร	21 กันยายน 2551	
15	อ.วรสันต์ เพชรบุรี	27 กันยายน 2551	
16	อ.สมพุทธ ชูระเจน	28 กันยายน 2551	

หมายเหตุ : พิธีกรดำเนินรายการ อ.สันติ อุณจะนำ

ที่มา : ผังการออกอากาศสถานีวิทยุ FM 103.25 MHz. ประจำปี 2551

3. สื่ออินเทอร์เน็ต

การนำสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเผยแพร่ ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับสากล โดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นฐานที่อยู่ของผู้รับสาร สามารถแพร่กระจายได้ทั่วโลก สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถสร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้สื่ออินเทอร์เน็ตยังสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่สามารถเปิดรับข่าวสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง สามารถให้ข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งข้อความภาพและเสียง และยังเป็นสื่อในการเผยแพร่ที่ใช้งบประมาณน้อยแต่ผลประโยชน์กว้างไกล ซึ่งสามารถส่งสารไปได้ทั่วโลกอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่จำเพาะเจาะจง มีคุณภาพ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี และยังสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยให้กับสถาบันผู้เผยแพร่ด้วย และมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการเรียน การสอน รวมถึงการบริหารงาน สร้างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขึ้นเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

เนื่องจากการสร้างเว็บไซต์ทำได้สะดวกง่ายดาย มีโปรแกรมสำเร็จสร้างเว็บเพจ (Web Page) ที่สามารถเรียนรู้ง่าย และสามารถสร้างเว็บไซต์ เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ด้วยตนเอง

“มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น เปิดเว็บไซต์ www.mcu.ac.th เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมพจนานุกรม ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา มาจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล (Digital) ทั้งหมด”

“มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้สร้างเว็บไซต์ www.mbu.ac.th ขึ้นมาโดยมีข้อมูลประวัติบุคคลในอดีต บทความจากนักวิชาการ หลักสูตรการเรียนการสอนของพระภิกษุและสามเณร รวมถึงการถามตอบข้อมูลเกี่ยวกับศาสนา”³⁶

รูปแบบเว็บไซต์ของวิทยาเขต

1. เว็บไซต์วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

นำเสนอข้อมูลประวัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บทความของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หลักสูตรการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรและนักศึกษา ตำราวิชาการ กิจกรรมของวิทยาเขต และการตอบข้อมูลเกี่ยวกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

³⁶ “อินเทอร์เน็ต : สื่อใหม่ในองค์กรศาสนา.” ปาจารย์สาร ฉบับธรรมมานุรักษ์ 2, 7 (กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป, 2544)

ตัวอย่างบทความของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

เรื่อง สังคมไทยขาดโครงสร้างทางปัญญา โดย พระครูสุนทรธรรมโสภณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการศึกษา จากเว็บไซต์

<http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=647&Itemid=2>

ความนำ

โครงสร้างทางสังคมโดยมีสถาบันต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ เช่น สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันตำรวจ สถาบันทหาร สถาบันแพทย์ สถาบันรัฐสภา สถาบันสื่อมวลชน เป็นต้น และเรามักจะพูดถึงโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (Infra structure) เช่นถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา ตลอดจนการสาธารณสุขที่มีความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ อันหมายถึงปัจจัยภายนอก ที่เป็นความจำเป็นทางร่างกาย ซึ่งเราคงปฏิเสธความจำเป็นและความสำคัญไปไม่ได้ เพียงแต่เป็นการมองที่ปราศจากความจริงของชีวิต เพราะความเป็นชีวิตนั้นต้องมีทั้งส่วนที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรมและส่วนที่เป็นจิตใจหรือที่เป็นนามธรรม เหตุนี้ปัจจัยหล่อเลี้ยงหรือปัจจัยที่เกื้อหนุนก็ต้องมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และวิถีชีวิตที่มองก็จะต้องคิดให้รอบคอบรอบด้านครบทั้งสองส่วนนี้อย่างสมดุลหรือเหมาะสมกัน(balance) และการพัฒนาต้องพัฒนาให้ก้าวไปพร้อมกันอย่างสมดุลจึงจะถูกต้องตามความเป็นจริง ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรมของนักศึกษา เป็นรายชื่อของพระนักศึกษาที่ออกไปสอนยังโรงเรียนในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่นักศึกษาพักจำพรรษาอยู่ ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

<http://src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=116&Itemid=77>

รายชื่อพระธรรมวิทยากร ปีพุทธศักราช 2551

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

ที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	สังกัด	วิทยฐานะ		สถานที่ออกสอน / เผยแพร่			
			ทางธรรม	ทางโลก	โรงเรียน	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด
1	พระกวี ญาณวีโร	วิทยาเขตสิรินธร ฯ	นธ.เอก	ศน.บ.	เพชรเกษม	บางแคเหนือ	หนองแขม	กรุงเทพฯ
2	พระฉัฐภณ สุจินโณ	วิทยาเขตสิรินธร ฯ	นธ.เอก	ศน.บ.	เพชรเกษม	บางแคเหนือ	หนองแขม	กรุงเทพฯ
3	พระวิเชียร อธิปญโญ	วิทยาเขตสิรินธร ฯ	นธ.เอก	ศน.บ.	เพชรเกษม	บางแคเหนือ	หนองแขม	กรุงเทพฯ
4	พระพูนชัย ฐานังโก	วิทยาเขตสิรินธร ฯ	นธ.เอก	ม. 6	แครายเกษตรพันธ์ ฯ	แคราย	กระทุ่มแบน	สมุทรสาคร
5	พระกนก กนฺตสิโล	วิทยาเขตสิรินธร ฯ	นธ.เอก	ม. 6	แครายเกษตรพันธ์ ฯ	แคราย	กระทุ่มแบน	สมุทรสาคร

ตัวอย่างข่าวสารของวิทยาเขต

1. ข่าวประชาสัมพันธ์ จาก <http://src.ac.th/web/index.php>
 - 1.1 ประกาศรายชื่อนักศึกษาที่ขออนุมัติจบการศึกษา ประจำปี 2551 (พระภิกษุ)
 - 1.2 ประกาศรายชื่อมหาบัณฑิตขออนุมัติจบการศึกษา ประจำปี 2551 ระดับปริญญาโท
 - 1.3 ประกาศรายชื่อนักศึกษาที่ขออนุมัติจบการศึกษา ประจำปี 2551 คฤหัสถ์ ภาคสมทบ
 - 1.5 ประกาศรายชื่อนักศึกษาที่ขออนุมัติจบการศึกษา ประจำปี 2551 คฤหัสถ์ ภาคสมทบ

หลักสูตรเทียบโอน

ฯลฯ

2. ข่าวทั่วไป

2.1 อบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการของพระนักศึกษปฏิบัติศาสนกิจ

วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552 เวลา 16.30 นาฬิกา พระครูอาทรธรรมานุวัตร รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มมร. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ บอบวุดมิตรแก่พระนักศึกษาผู้เข้าอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการของพระนักศึกษปฏิบัติศาสนกิจ ตั้งแต่วันที่ 23 – 24 มีนาคม พ.ศ. 2552 ก่อนการออกไปปฏิบัติศาสนกิจจริง มีผู้เข้าร่วมโครงการอบรมทั้งสิ้นจำนวน 20 รูป

2.2 ปลุกต้นไม้ ณ ศาลา

วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2552 เวลา 13.00 นาฬิกา พระครูปริชาธรรมวิธาน รักษาการรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ นำนักศึกษาปลุกต้นไม้ ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

2.3 ประชุมสัมมนาสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาท (ATBU) ครั้งที่ 2 ในวันที่ 6,7 มีนาคม 2552

เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2552 พระครูปริชาธรรมวิธาน รักษาการรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้นำคณะผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรประชุมสัมมนาสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาท The Second Bi – annual Conference The Association of Theravada Buddhist Universities (ATBU) ครั้งที่ 2 ในระหว่างวันที่ 4-8 มีนาคม 2552 ณ เมืองสะกาย ประเทศเมียนมาร์ เป็นเวลา 9 วัน

2. เว็บไซต์วิทยาเขตอีสาน

มุ่งเน้นในการเผยแผ่วิชาการ การศึกษาวิจัยค้นคว้าวิชาการทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมแก่เยาวชน

ตัวอย่างบทความทางวิชาการ

หัวข้อบทความรวมอยู่ใน <http://www.mbuisc.ac.th/> ตัวอย่างบทความนี้ อยู่ใน <http://www.mbuisc.ac.th/images/stories/pdf/Lao%20Trip.pdf> เรื่อง “เรียนรู้... จากลาว ” โดย พระมหาสาคร ชิตังกรณ์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ว่า

“ ว่ากันตามจริงแล้ว “ลาว” เคยเดินทางไปแล้วหลายครั้ง แต่ส่วนใหญ่ที่ไป ก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะไปศึกษาอะไรมากมายนอกจากไป “เที่ยว” แต่นั่นแหละ ผลพลอยได้จากการเดินทางไปนั้นได้ อะไรต่อมิอะไรที่อธิบายได้และไม่สามารถอธิบายได้หลาย ๆ อย่าง ในปี 2548 เคยเดินทางไป แขวงบริคำไซ เมืองคำเกิด เมืองหลักขาว เขื่อนน้ำเทิน ไปอยู่หลายวัน มีคนพาเที่ยวชมวัด ชม ถ้ำ ชมไร่ชมนา พบปะผู้คนน้ำจิตน้ำใจงาม ฯลฯ”

ตัวอย่างกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม

กิจกรรมของวิทยาเขตแทบทั้งหมด มีรายละเอียดอยู่ใน

http://www.mbuisc.ac.th/index.php?option=com_content&task=category§ionid=4&id=21&Itemid=55

ตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น

http://www.mbuisc.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=350&Itemid=55

พระมหาสมัย บรรยายนักศึกษา มข.

วันเสาร์ที่ 31 มกราคม 2552 เวลา 06.00 น. พระมหาสมัย ผาสุโก ผู้อำนวยการศูนย์บริการ วิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พร้อมด้วยพระสงฆ์ จำนวน 9 รูป เจริญ พระพุทธมนต์ เนื่องในงานทำบุญตักบาตร สาธารณรัฐประศาสนศาสตร์ ประจำปี 2551 ณ ศาลา พระราชทานปริญญาบัตร เดิม มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีนักศึกษามาร่วม ประมาณ 80 คน

เวลา 17.30-19.30 น. พระมหาสมัย ผาสุโก ได้บรรยายเรื่อง "รู้ รัก สามัคคี พี่และน้อง" ซึ่ง เป็นการร่วมทำกิจกรรมเพื่อนกับฉันพี่น้อง ณ บริเวณสนามข้างสะพานขาว มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตัวอย่างการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

http://www.mbuisc.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=303&Itemid=55

งานได้ประทีปโคมไฟและวิถีอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมกับชาวบ้านบ้านโนนชัย ร่วมขบวนแห่ประเพณีวันออกพรรษาได้ประทีปโคมไฟและวิถีอีสาน ที่จัดโดยเทศบาลนครขอนแก่น

พิธีเปิดงานถูกจัดขึ้นที่เวทิสวนสาธารณะ 200 ปี ริมบึงแก่นนคร เมื่อช่วงคืนที่ผ่านมาซึ่งงานประเพณีวันออกพรรษา ได้ประทีปโคมไฟ และวิถีอีสาน เป็นประเพณีที่สืบทอดมาเป็นเวลานาน โดยอิงจากพุทธประวัติที่กล่าวถึง ช่วงที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดา บนสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในระหว่างเข้าพรรษา และได้เสด็จกลับมายังโลกมนุษย์ในวันออกพรรษา พุทธศาสนิกชนต่างปีติยินดี จึงจุดประทีปโคมไฟเพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งนครขอนแก่นเป็นแห่งเดียวที่มีการลอยกระทงในวันออกพรรษา ภายในงานประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ การเจริญพระพุทธมนต์และนำบูชาพระแม่คงคา เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ขบวนแห่ประทีปโคมไฟ พิธีกวนข้าวทิพย์ การประกวดฮ่านประทีป การจำหน่ายสินค้าโอท็อป โดยงานจะจัดขึ้นถึงวันที่ 14 ตุลาคมนี้

3. เว็บไซต์ของวิทยาเขตล้านนา

เป็นสื่อในการเชื่อมต่องานด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย นำเสนอข้อมูลทางวิชาการแก่นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่ต้องการสืบค้นหาข้อมูลทางธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นการเผยแผ่หลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการรวบรวมข้อมูลประวัติมหาวิทยาลัย เผยแพร่บทความทางวิชาการ กิจกรรมของวิทยาเขต กิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ตัวอย่างบทความทางวิชาการ

จาก <http://www.lanna.mbu.ac.th/artilces/mind.asp> เรื่อง พลังจิตทำชีวิตให้เต็ม โดย พระมหาบุญธรรมสมบัติ ปภากรโ ผอ.ศูนย์บริการวิชาการ มจร วิทยาเขตล้านนา

“ พุทธศุภภาษิตบทหนึ่งที่เราคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีคือ “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ” ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งยิ่งนัก ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้าเป็นที่พึ่งอาศัย ไม่มีบาปกำเนิดเหมือนศาสนาที่มีพระเจ้า พุทธศาสนานั้นว่า ไม่ว่าใครจะดีหรือเลว มีบาปหรือบริสุทธิ์ล้วนขึ้นอยู่กับตนเองเป็นผู้กำหนดด้วยการคิด พูด ทำ ไม่มีใครเป็นที่พึ่งของเราได้

นอกจากตนเอง ดังนั้น ต้องคิดพูดทำให้ดี หมั่นฝึกตัดใจให้เกิดความคุ้นเคยกับพฤติกรรมที่ดี เมื่อทำบ่อย ๆ ก็จะเกิดความเคยชินกับความดี เมื่อคิดชั่วก็จะมีความขังใจ ทั้งก่อนคิดและลงมือทำ ฯลฯ

ตัวอย่างกิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน

จาก 1. http://www.lanna.mbu.ac.th/News_lanna/news_271151.asp และ

2. http://www.lanna.mbu.ac.th/News_lanna/news_080252.asp

1. อบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

วันที่ 27-28 พฤศจิกายน 2551 พระมหาปณฺณสมฺมัตติ ปภากโร ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่ พร้อมด้วยพระวิทยากรและทีมงาน ได้ให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนท่าสะอาดและโรงเรียนโคกหนองกุง อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

2. อบรมคุณธรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 พระวีรวัฒน์ พรหมเมือง และอาจารย์อุคร สายบัว วิทยากรอบรม ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 97 คน ณ วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

ตัวอย่างข่าวสาร

1. ข่าวการศึกษา จาก http://www.lanna.mbu.ac.th/New_ed/allnews_ed01.asp

- ผลการศึกษา ภาคปกติ เข้า - บ่าย 2 / 2551

- แผนที่การเดินทางประจำปี 2552

- ผลการศึกษา ภาคปกติ บ่าย 2 / 2551

- ขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

- รายชื่อผู้ผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาป.โท รัฐศาสตร์ (ไม่ตรงสาย) ปี 2552

(เพิ่มเติม) ฯลฯ

2. ข่าวทั่วไป จาก http://www.lanna.mbu.ac.th/News_lanna/newsboard001.asp

- การประชุมเชิงปฏิบัติการ

28 มีนาคม 52 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้จัดโครงการประชุมสัมมนา เรื่อง หลักสูตรและการเตรียม เปิดสอนตามหลักสูตร ฯลฯ

- การประเมินมาตรฐานหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา

31 มีนาคม 2552 พระราชพิศาลมุนี รองอธิการบดี มจร วิทยาเขตล้านนา ตอนรับ
คณะอนุกรรมการประเมินมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการผลิตฯ จากคุรุสภา ฯลฯ

- โครงการฝึกอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ปี 2552

15 มี.ค. 52 พระปลัด บุญธรรม บุญญธมฺโม ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขต
ล้านนา ได้นำนักศึกษาภาคปกติเข้าอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ (เดินธุดงค์) ฯลฯ

ตัวอย่างการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

จาก http://www.lanna.mbu.ac.th/News_mbu/newsboard001.asp

1. รองอธิการบดี มจร สช. นำคณะปลูกต้นไม้ที่ มจร ศาลายา
22 มี.ค. 52 วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย นำโดย พระครูปริชาธรรมวิธาน รักษาการรอง
อธิการบดี พร้อมคณะนักศึกษา นำต้นไม้ไปถวายอธิการบดี มจร. ฯลฯ
2. พระ ดร.อนิลมาน ชัมมสาภิโย รับสมณศักดิ์ชั้นมหาสังฆมุนีโชติโก
วันที่ 10 มีนาคม 2552 พระ ดร.อนิลมาน ชัมมสาภิโย รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รับสมณศักดิ์ชั้น "มหาสังฆมุนีโชติโก" ฯลฯ
3. นุบเซบาเด ลิตากู สะกายฮิลล์ พบกันใหม่ที่ มจร ศาลายา
การประชุมการประชุมสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเถรวาทครั้งที่ 2/2552 เสร็จ
สิ้นสุดลงโดยมีพิธีปิดการประชุมในวันที่ 8 มีนาคม 2552 โดยนักวิชาการพระพุทธศาสนาจาก
ประเทศต่าง ๆ มาร่วมประชุม ฯลฯ
4. เว็บไซต์วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช
ได้รับนโยบายจากส่วนกลางเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการเรียน
การสอนและการเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุก
กลุ่ม ในยุคของความกว้างไกลของข่าวสาร วิทยาเขตได้มุ่งเน้นพัฒนาเทคโนโลยีในด้านนี้เป็น
เรื่องสำคัญ และเพื่อเผยแพร่กิจกรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรมและจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนและประชาชน
ทั่วไป

ตัวอย่างบทความทางวิชาการ

http://www.ssc.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=174&Itemid=1

เรื่อง ประเพณีกวนข้าวรูปายาสายากู เขียนโดย : พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม

“ประเพณีกวนมธุปายาสยาคุ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า ข้าวมธุปายาส มธุปายาสยาคุ ข้าวทิพย์ ข้าวกระยาทิพย์ เป็นต้น ส่วนชาวภาคใต้โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช นิยมเรียกสั้น ๆ "ข้าวยาคุ หรือ ยาโค"เป็นชื่ออาหารชนิดหนึ่ง สมัยก่อนชาวภาคใต้นิยมทำกันที่วัดทุกปีในเดือน 6 บ้าง เดือน 10 บ้าง แต่ภายหลังหันมานิยมทำกันในวันขึ้น 13 และ 14 ค่ำ เดือน 3 ต่อเนื่อง กับวันมาฆบูชา โดยเดือนสามเป็นระยะเวลาที่ข้าวในนากำลังออกรวงเมล็ดข้าวยังไม่แก่ ชาวบ้านก็ถือเอาเวลาที่ข้าวแตกรวงผลิเมล็ดกำลังเป็นนํ้านมข้าว เหมาะสำหรั้นำมากวนข้าวยาคุ โดยใช้วัดเป็นสถานที่กวนข้าวยาคุเพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน. ฯลฯ”

ตัวอย่างข้อมูลพื้นฐานของวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ที่ปรากฏใน

http://www.ssc.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=66

ข้อมูลพื้นฐานวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

1. ชื่อ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช
2. สถานะ เป็นมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งมีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ประเภทนอกระบบราชการ
3. ที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ตั้งอยู่ภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ต. ในเมือง อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช รหัส 80000 โทร. 075 -340499 , โทรสาร 075- 357968

อาคารใหม่ ตั้งที่ วัดป่าห้วยพระ อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ศูนย์สงขลา (<http://www.shongkhla.mbu.ac.th>)

ตั้งอยู่ภายในวัดมัชฌิมาวาส ต.บ่อทราย อ. เมือง จ. สงขลา 90000

โทร. 0- 7432 -4543 ,0 - 7432 - 4544

ศูนย์สุราษฎร์ธานี (<http://www.suraj.mbu.ac.th>)

ตั้งอยู่ภายในวัดธรรมบุชา ต. ตลาด อ. เมือง จ. สุราษฎร์ธานี 70000

โทร. 0-7728-2865, 0 - 7728 - 2866

ตัวอย่างข่าวสาร แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1. ข่าวกิจกรรม ตัวอย่างข่าว เช่น

http://www.ssc.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=170&Itemid=45

- โครงการอบรมพระนักเผยแผ่

วันที่ 15-16 ธันวาคม พ.ศ. 2551 วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช โดยพระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม ผู้อำนวยการสำนักงาน และรักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ได้จัดโครงการอบรมพระนักเผยแผ่ ณ วัดศรีทวี ในช่วงเช้าของวันที่ 15 พระเทพวินยาภรณ์ รองอธิการบดีเป็นประธานในพิธีเปิดการอบรม นอกจากนี้ยังมีอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช นายวิชม ทองสม ให้เกียรติมาร่วมในพิธีเปิดและฟังการให้โอวาทจากรองอธิการบดีตลอดภาคเช้า

จุดประสงค์ของการจัดโครงการในครั้งนี้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พระภิกษุและสามเณรที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเน้นให้มีความรู้ความสามารถด้านการเป็นพระธรรมวิทยากร โดยปีนี้มีผู้เข้ารับการอบรมประมาณ 90 รูป ซึ่งคาดว่าจะทำให้เกิดผลผลิตทางด้านพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพแก่สังคมมากมาย การอบรมในปีนี้มีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการเทคนิคการถ่ายทอด และการบรรยาย อันเป็นที่รู้จักกันดี คือ อาจารย์ อุดร สายบัว โดยท่านจะเป็นวิทยากรให้ตลอดโครงการสองวัน

วิทยาเขตได้วางแผนในการจัดทำการบินที่ทั้งภาพถ่าย และภาพวิดีโอ ตลอดการบรรยายของวิทยากร เก็บไว้เพื่อใช้ในการสืบค้น และดูย้อนหลังได้ ทั้งนี้จะนำมาเผยแพร่ไว้ในฐานข้อมูลสื่อประสม (หมวดภาพวิดีโอ)

สรุป

จากการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยนับแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงการขยายตัวเป็นวิทยาเขตขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ สรุปได้ว่า มหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งกำเนิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.2436 ในรูปของสถานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรนั้น ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ วัตถุประสงค์ประการหนึ่งใน 3 ประการนั้นก็คือ เพื่อเป็นสถานที่จัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา

เมื่อมหามกุฏราชวิทยาลัยได้พัฒนาขึ้นมาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาโดยการตั้งเป็นสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2488 โดยมีวัตถุประสงค์ 7 ประการ หนึ่งใน 7 ประการนั้นก็คือ เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศ

มหามกุฏราชวิทยาลัยในฐานะสถานศึกษา นับแต่ก่อตั้งเป็นสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินงานจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตลอด แม้การจัดการศึกษาก็มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ถึง พ.ศ. 2540 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญก็คือ การผลิตบัณฑิต สร้างสังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้และสมานฉันท์ และสร้างระบบการบริหารองค์กรให้มีมาตรฐานสากล สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ชื่อใหม่ว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จะเห็นได้ว่า ในยุคนี้ วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิต และการบริการสังคมในทำนองเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐทั่ว ๆ ไป ไม่นับเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

เมื่อมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีการขยายตัว โดยการจัดตั้งวิทยาเขตขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศ วิทยาเขตต่าง ๆ ก็จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยแม่ คือมีสาระสำคัญเน้นการผลิตบัณฑิต และการบริการสังคม ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคม ฉะนั้น วิทยาเขตต่าง ๆ ทั้ง 4 วิทยาเขตที่ผู้วิจัยได้ศึกษา จึงมีกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคมในรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน คือ การจัดอบรม การสัมมนาวิชาการ การเข้าค่ายคุณธรรม และการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนให้แก่เยาวชนในท้องถิ่น ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบอื่น ๆ ก็คือ การเผยแผ่โดยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่ออินเทอร์เน็ต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นับแต่เริ่มต้นก่อตั้งขึ้น เมื่อ พ.ศ.2436 จนถึงปัจจุบัน สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพัฒนาการเป็น 5 ระยะคือ

ระยะที่ 1 คือ ระยะเริ่มก่อตั้งเป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเมื่อ พ.ศ. 2436 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ และวัตถุประสงค์ประการหนึ่งก็คือ เพื่อเป็นสถานจัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา

ระยะที่ 2 คือ การก่อตั้งเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เรียกว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2488 โดยมีวัตถุประสงค์ 7 ประการ และวัตถุประสงค์ประการหนึ่งก็คือ เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ

ระยะที่ 3 คือ มหาเถรสมาคมได้มีคำสั่งให้ การศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ในขณะที่ยังเรียกว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ในขณะที่ยังเรียกว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ เมื่อ พ.ศ. 2512 ซึ่งมีความหมายว่า คณะสงฆ์รับรองสถาบันการศึกษาทั้ง 2 เป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการ โดยยังคงวัตถุประสงค์ไว้เหมือนเดิม

ระยะที่ 4 คือ สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิถีสถาณะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา 2527 ให้ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีวิถีสถาณะชั้นปริญญาตรี เรียกว่า ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) โดยยังคงวัตถุประสงค์ไว้ดังเดิม

ระยะที่ 5 คือ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ขึ้น ยกฐานะสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ เรียกชื่อว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เมื่อมีการจัดตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ก็ปรากฏว่า ทุกวิทยาเขตจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยแม่

ในการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4 วิทยาเขต คือ วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา และวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช พบว่า วิทยาเขตมีอุปสรรคปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคล้ายคลึงกัน ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยขอวิเคราะห์ให้เห็นอุปสรรคปัญหาใน 5 ประเด็นที่สำคัญ คือ

1. ด้านนโยบายและวัตถุประสงค์
2. ด้านการบริหารจัดการ
3. ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ
4. ด้านบุคลากร
5. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

1. ด้านนโยบายและวัตถุประสงค์

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2436 และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับรวม 5 ระยะ ดังกล่าวแล้วในตอนต้น จะเห็นได้ว่า ในระยะเริ่มแรก คือ เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2436 นั้น ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนประการหนึ่งใน 3 ประการคือ เพื่อเป็นสถานจัดการสั่งสอนพระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ต่อมาในระยะที่ 2 เมื่อพัฒนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย โดยเรียกว่า สภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ก็ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน ประการหนึ่งใน 7 ประการคือ เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ

มาถึงในระยะที่ 3 มหาเถรสมาคมมีคำสั่งรับรองการศึกษาของ 2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ และต่อมาในระยะที่ 4 เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ให้ผู้สำเร็จการศึกษตามหลักสูตรศาสนศาสตรบัณฑิต จากมหามกุฏราชวิทยาลัย มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี วัตถุประสงค์มหามกุฏราชวิทยาลัยประการหนึ่งคือ เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ยังปรากฏอยู่อย่างชัดเจนเช่นเดิม

ต่อมา เมื่อมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2540 และเรียกชื่อว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปลี่ยนไป คือ เน้นการให้การศึกษา การวิจัย การส่งเสริมและให้การบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยสรุปก็คือ เน้นการผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนา การวิจัย และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หรือสรุปให้สั้นลงมาก็คือ เน้นวิชาการ การวิจัยและการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ไม่มีกล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือไม่ได้กำหนดให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นวัตถุประสงค์หลัก หรือนโยบายหลักประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งอื่น ๆ ทั่วไป อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาของรัฐไม่มีนโยบายและไม่สนใจในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้มหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาโดยตรง เมื่อเข้าไปอยู่ในกรอบของมหาวิทยาลัยของรัฐก็ต้องดำเนินไปตามกรอบของรัฐเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป ประเด็นนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา คือ มหามกุฏราชวิทยาลัย (รวมทั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วย) กับวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไปนั้นต่างกัน กล่าวคือ การก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้น มุ่งการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือสั่งสอนพระพุทธศาสนา โดยมีวิชาการด้านอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบคู่เป็นสะพานเชื่อม หรือเป็นสะพานให้คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาไหลลื่นไปสู่ประชาชน หรือชาวโลกได้สะดวกขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทางพระพุทธศาสนาหรือบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาได้ช่วยทำประโยชน์ให้แก่ชาวโลกในด้านที่ชาวโลกทั่วไปไม่รู้และทำไม่ได้ ไม่ใช่มุ่งเพื่อผลิตบัณฑิตทางโลกออกไปแข่งกับมหาวิทยาลัยทางโลก

ส่วนมหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไปนั้น ก่อตั้งขึ้นเพื่อศึกษาวิชาการทางโลกเพื่อนำไปใช้พัฒนาสังคมและโลกให้เจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะคือ ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุหรือกล่าวสั้น ๆ ก็คือ เพื่อผลิตบัณฑิตออกไปรับใช้สังคมและโลก โดยมีเรื่องของศาสนาเป็นส่วนประกอบเพียงเล็กน้อย แม้ปัจจุบันมหาวิทยาลัยของรัฐ หรือมหาวิทยาลัยทางโลกจะมีการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาและปรัชญากันมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้มุ่งเพื่อผลิตบัณฑิตทางศาสนาเพื่อออกไปเผยแผ่ศาสนา แต่เพื่อผลิตบัณฑิตทางศาสนาออกไปรับใช้สังคมและโลกเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาพบว่า มหามกุฏราชวิทยาลัยเมื่อได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐแล้ว วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ วัตถุประสงค์เดิมของมหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น ได้ดำเนินการจัดการศึกษาด้าน

พระพุทธศาสนาควบคู่กับการจัดการด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอด ดังจะเห็นได้จากการจัดแบ่งกองต่าง ๆ ก็มีกองเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย โดยรวมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแผนกต่าง ๆ ไว้ถึง 5 แผนก มีแผนกพระธรรมทูตในต่างประเทศเป็นต้น

เมื่อมหามกุฏราชวิทยาลัยพัฒนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐปรากฏว่า งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาหายไปจากวัตถุประสงค์หรือนโยบายของมหาวิทยาลัย เท่ากับมหามกุฏราชวิทยาลัยมุ่งการจัดการศึกษาอย่างเดียว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังที่เคยเป็นมาในอดีต

วิทยาเขตที่ตั้งขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ในเวลาต่อมา ก็ถูกกำหนดให้ดำเนินงานไปตามกรอบของวัตถุประสงค์หรือนโยบายของมหาวิทยาลัยแม่

ในประเด็นนี้จึงก่อให้เกิดอุปสรรคปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยขอวิเคราะห์ให้เห็นเป็นประเด็น ๆ ดังนี้

1. เนื่องจากไม่มีวัตถุประสงค์หรือนโยบายที่ชัดเจนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงไม่มีแผนงานที่จะดำเนินการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า งานหรือกิจกรรมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคม หรือว่า เป็นงานที่แอบอยู่กับการบริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งจะทำอย่างไร จะดำเนินการหรือเลิกดำเนินการเมื่อใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินการ เพราะไม่มีนโยบายหรือแผนงานรองรับที่ชัดเจน
2. เนื่องจากไม่มีนโยบายหรือแผนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ก็มีผลต่องบประมาณสำหรับการดำเนินการในด้านนี้ จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการในด้านนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถและความพอใจของผู้ดำเนินการ ทำได้ก็ทำ ทำไม่ได้ก็หยุด ซึ่งยังผลให้การดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ของวิทยาเขตต่าง ๆ ไม่แน่นอนและต่อเนื่อง ซึ่งมีผลกระทบต่อติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย
3. เนื่องจากไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่ชัดเจนแน่นอนในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็มีผลต่อการบริหารจัดการ เพราะขาดผู้รับผิดชอบดูแลกิจกรรมงานด้านนี้อย่างจริงจัง จากการศึกษาพบว่า บุคลากรผู้ดำเนินการในด้านนี้ส่วนใหญ่ทำด้วยความสมัครใจ หรือด้วยความพอใจ ฉะนั้นกิจกรรมด้านนี้ จึงเกิดขึ้นหรือเลิกไปตามความพอใจ หรือทำตามสติกำลังของบุคคลนั้น ๆ
4. เนื่องจากไม่มีนโยบายหรือแผนงานและขาดงบประมาณสนับสนุนที่แน่นอนต่อเนื่อง จึงมีผลกระทบต่อบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทางที่จะเข้ามาดูแลรับผิดชอบงาน

ด้านนี้โดยตรง จากการศึกษาพบว่า บุคลากรที่ทำงานด้านนี้ของวิทยาเขตต่าง ๆ ไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการเผยแพร่โดยตรง เพราะส่วนใหญ่ทำด้วยความสมัครใจ หรือตามความถนัดของตน ไม่ใช่บุคลากรที่เข้ามาตามคุณวุฒิหรือตามความสามารถ ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ ฉะนั้น ผลของการดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ จึงประสบความสำเร็จบ้าง ไม่ประสบความสำเร็จบ้าง เป็นที่พอใจของผู้รับบริการบ้าง ไม่เป็นที่พอใจบ้าง เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการบ้าง ไม่เป็นที่ยอมรับบ้าง

สรุปได้ว่า เนื่องจากไม่มีนโยบายหรือวัตถุประสงค์ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน จึงก่อให้เกิดอุปสรรคปัญหาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตต่าง ๆ เป็นลูกโซ่ดังตัวอย่างที่วิเคราะห์ให้เห็นข้างต้น และนับว่าเป็นประเด็นพื้นฐานของอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ เกือบทุกด้าน ที่มาของปัญหาในประเด็นนี้ จึงวิเคราะห์ได้ว่า

1. มองในภาพรวม คณะสงฆ์ไม่ได้ศึกษาหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าตามที่ทรงแสดงแก่พระสาวกในโอกาสต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ อย่างน้อยก็ในพระโอวาทที่พระพุทธองค์ตรัสแก่หมู่พระอรหันตสาวกก่อนที่จะส่งไปประกาศพระศาสนาชุดแรก จากพระพุทธโอวาทดังกล่าว หากศึกษาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ก็เห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงวางแนวหรือหลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไว้ครบถ้วนชัดเจนทั้งหลักการ วิธีการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวแล้วในบทที่ 2 ประเด็นสำคัญที่ทรงแสดงให้เห็นในพระพุทธโอวาทดังกล่าวนี้ก็คือ วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธองค์นั้นเป็นวิธีเชิงรุก คือการนำพระธรรมคำสอนไปแจกจ่ายให้แก่ชาวโลกถึงที่ ไม่ใช่ให้นั่งรอให้ชาวโลกเข้ามาหาพระพุทธศาสนา ประเด็นต่อมาก็คือ ผู้ที่จะนำพระธรรมคำสอนหรือพระพุทธศาสนาไปแจกจ่ายแก่ชาวโลกนั้น จะต้องเป็นผู้มีความพร้อมในเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งในเชิงทฤษฎี (ธรรมะ) และเชิงปฏิบัติ (พรหมจรรย์) สามารถสั่งสอนหรืออธิบายแจกแจงแก่ชาวโลกได้อย่างถูกต้องถ้วนทั้งอรรถและพยัญชนะ

เมื่อได้ศึกษาพระโอวาทปาฏิโมกข์ประกอบด้วยก็จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนในเรื่องหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาที่จะนำไปแจกจ่ายแก่ชาวโลกไว้อย่างกระต๊าดชัดเจน พร้อมทั้งทรงแสดงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือทำหน้าที่นำพระพุทธศาสนาไปแจกจ่ายแก่ชาวโลก โดยทรงย้ำให้เห็นว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น จะต้องสำรวม เครื่องครัดในพระธรรมวินัย และฝึกฝนอบรมจิตอยู่เสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชาวโลกได้เห็นว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามหรือผู้ประสบผลสำเร็จทางพระพุทธศาสนานั้นมีชีวิตเป็นอย่างไร โดยที่

ผู้รับการสอนไม่ต้องไปถามใครว่า ถ้าปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาแล้วจะได้อะไร กล่าวสั้น ๆ ก็คือ มีคำสอนพร้อมทั้งตัวอย่างให้ดูไปพร้อม ๆ กัน

หากพิจารณาเทียบเคียงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน กับ หลักหรือแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดังกล่าวแล้วนั้น ก็จะเห็นได้ว่าแตกต่าง และห่างไกลจากหลักหรือแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้เป็นอย่างมาก

2. สาเหตุประการที่ 2 ซึ่งใกล้ตัวเข้ามาก็คือ คณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันไม่ค่อยให้ความสำคัญ แนวคิด และรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ครูบาอาจารย์รุ่นก่อน ๆ ได้ทำไว้ให้แล้วนี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาที่ครูบาอาจารย์ได้วางแนวเป็นพื้นฐานไว้ ซึ่งท่านมุ่งที่จะจัดให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่าง กว้างขวางและถูกต้อง พร้อมทั้งมีความรอบรู้วิชาการทางโลกพอสมควรแก่สมณภาวะ เพื่อช่วยเสริมการสั่งสอนหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สะดวกขึ้น ไม่ใช่ศึกษา วิชาการทางโลกเพื่อเชิดชูวิชาการทางโลกแล้วทิ้งวิชาการทางพระพุทธศาสนา ดังที่ กำลังปรากฏให้เห็นในสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน
3. ในประเด็นที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์ หรือ การศึกษาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ เป็นอยู่ ก็เนื่องมาจากสาเหตุคือ คณะสงฆ์ปล่อยให้คฤหัสถ์หรือชาวบ้านเป็นผู้กำหนด กรอบความคิดและการดำเนินกิจการทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะในทางการปกครอง หรือในทางการศึกษาดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากประเด็นในข้อ 1 และ ข้อ 2 หากคณะสงฆ์มีความอ่อนแอและตระหนกในภาวะและหน้าที่ของตนก็อาจจะไม่ ปล่อยให้คฤหัสถ์หรือชาวบ้านมาเป็นผู้กำหนดกรอบความคิดและการดำเนินกิจการ ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาและการศึกษาให้แก่พระสงฆ์

2. ด้านการบริหารจัดการ

รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นการจัดการตามมาตราที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัย และในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ให้รัฐมนตรีกำกับดูแลกิจกรรม ของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ให้มีการศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้การบริการ วิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและให้ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ประกอบด้วยโครงสร้างหลัก ๆ ได้แก่ สภามหาวิทยาลัย สภา วิชาการ สำนักงานอธิการบดี สำนักงานวิทยาเขต สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คณะคณบดี คณะ วิชา และสถาบัน สำนัก ศูนย์ และวิทยาลัย

งานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต เป็นแผนกหนึ่งที่ยื่นตรงกับศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตแต่ละแห่ง ซึ่งมีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้กำกับดูแลต่อจากรองอธิการบดีที่กำกับดูแลวิทยาเขตของแต่ละวิทยาเขต

การทำงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ไม่มีการกำกับดูแลจากผู้บริหารที่กำกับดูแลงานให้ เป็นไปตามแผนงาน(เท่าที่มี)ตามที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากไม่มีนโยบายหรือวัตถุประสงค์ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจนนั่นเอง ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า วิทยาเขตบางแห่งขาดการส่งเสริมที่ดีทั้งทางด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ

จากการศึกษาพบว่า งานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นเพียงหน่วยหนึ่งของแผนกพระธรรมวิทยากรที่ยื่นกับศูนย์บริการวิชาการ บางวิทยาเขตก็เป็นแผนกเล็ก ๆ แผนกหนึ่ง ทั้งที่งานด้านการเผยแพร่เป็นหัวใจสำคัญของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยมาแต่ต้น การกำหนดนโยบายหรือแผนงานจากผู้บริหารที่กำกับดูแลขาดเอกภาพในทางปฏิบัติ และขาดการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้บริหารองค์กรอย่างจริงจัง ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง

ในประเด็นการบริหารจัดการนี้ หากศึกษาวิเคราะห์เทียบเคียงกับการบริหารจัดการของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งพุทธกาลก็จะเห็นได้ว่า ในการเผยแพร่หรือประกาศพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงดูแลอย่างใกล้ชิดด้วยพระองค์เองมาตลอดพระชนมายุ เช่น ทรงนำพระสงฆ์จาริกไปประกาศสั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองตลอดปี บางครั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแก่พระสาวกบางองค์ พระองค์ก็เสด็จไปช่วยแนะนำหรือช่วยแก้ปัญหา เมื่อออกพรรษาแล้วบรรดาพระสงฆ์ที่จาริกไปประกาศพระศาสนาและพำนักจำพรรษาในที่ต่าง ๆ ก็จะพากันมาเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อกราบทูลปัญหา หรือกราบทูลรายงานผลการปฏิบัติของตน พระพุทธองค์ก็จะทรงแนะนำหรือทรงสั่งสอนเพิ่มเติม บางครั้งทรงเห็นว่า บุคคลใดสมควรจะได้รับการสั่งสอนก็โปรดให้พระสาวกไปแนะนำสั่งสอนหรือเสด็จไปด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงดูแลรับผิดชอบการเผยแพร่หรือการสั่งสอนพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา จนตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ พระพุทธจริยาดังกล่าวนี้อเองที่ทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคพุทธกาลประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

3. ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคแรก ๆ พระพุทธองค์และหมู่พระสาวกได้จาริกไปประกาศพระศาสนาในที่ต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองหรือเมื่อมีบุคคลที่มาปรากฏในข่ายคือพระญาติของพระพุทธองค์ พระองค์ก็จะเสด็จไปโปรดด้วยพระองค์เองบ้าง ส่งพระสาวกไปโปรดบ้าง ในครั้ง

พุทธกาล สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ บุคคล หรือพระอรหันตสาวกโดยตรง ซึ่งรวมทั้งองค์พระพุทธเจ้าด้วย

การผลิตสื่อและการใช้สื่อเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาวิทยาเขตทั้ง 4 แห่ง มีวิธีการและรูปแบบซึ่งพอจะวิเคราะห์ได้ดังนี้

3.1 การใช้สื่อสิ่งพิมพ์

วิทยาเขตใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการเผยแผ่บทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่คณาจารย์ได้เขียนเพื่อเสนอแนะแนวทางเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตที่มีความสุขแก่ประชาชน จากบทความที่ตีพิมพ์ลงในสื่อสิ่งพิมพ์ของวิทยาเขตที่มีเป็นของตนเอง รูปแบบและวิธีการของวารสารที่มีการเผยแผ่สู่สาธารณะเป็นราย 3 เดือน พอที่จะวิเคราะห์ได้ว่า

3.1.1 บทความทางวิชาการ

เป็นบทความที่นำเสนอความคิดเห็นของคณาจารย์ในแต่ละแห่งที่นำเสนอเผยแผ่วิชาการความรู้ทางพุทธธรรมให้แก่ประชาชนที่มีความไม่รู้และไม่เข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า และหลักปฏิบัติในชีวิตจริง จากการศึกษาพบว่า บทความทางวิชาการของคณาจารย์ที่เผยแผ่ในสื่อของวิทยาเขต เป็นไปทางเล่าเรื่องจากอรรถกถาบ้าง นิทานบ้าง ชาดกบ้าง หรือประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ที่ชี้ให้เห็นข้อปฏิบัติของพระสาวกหรือพระเถระในอดีตได้ปฏิบัติสืบ ๆ มา แต่มีบทความที่สืบเนื่องติดต่อกันเป็นเรื่องยาวที่จะให้ติดตามต่อไปมีจำนวนน้อย ส่วนมากจะจบในเล่ม หรือมีคอลัมน์ชื่อเรื่องไม่แน่นอน หรือบางครั้งคอลัมน์มีการเว้นระยะขาดหายไปการตีพิมพ์ จึงขาดการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง

3.1.2 บทความด้านทำนุบำรุงส่งเสริมการเผยแผ่ทางวิชาการ

บทความด้านการเผยแผ่คำราววิชาการจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์ที่มีการเผยแผ่เนื้อหาจากคำราววิชาการเช่น พระไตรปิฎก หรืออรรถกถา มีปรากฏเพียงเล็กน้อย หรือบทความที่แนะนำการที่จะศึกษาค้นคว้าจากคำราววิชาการก็มีเพียงเล็กน้อยเช่นกัน บทความที่จะนำเสนอเนื้อหาของคำราววิชาการทางพระพุทธศาสนาไม่มีตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง แต่มีบทความบางเรื่องที่ยื่นแนะแนวทางและวิธีการศึกษาคำราววิชาการที่ให้ความกระจ่าง มีแนวทางที่จะให้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

3.1.3 บทความด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสารของวิทยาเขตแต่ละแห่ง จะมีบทความที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งแต่ละวิทยาเขตมีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะและประเพณีแต่ละท้องถิ่นของตนเอง บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร จากการศึกษาพบว่า มุ่งเน้นในการเผยแพร่ศิลปะด้านวัตถุ ศิลปวรรณศิลป์

และประเพณีของท้องถิ่นของวารสารนั้น ๆ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเผยแพร่แก่เยาวชนให้รู้จักวัฒนธรรมอันดีงามของตน จะได้รู้สึกหวงแหนในของดีที่ตนเองมีอยู่นั้น และเผยแพร่การรื้อฟื้นขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งงานด้านนี้เป็นที่ยอมรับของสังคมทุกภาคส่วน

ในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีนี้ มีประเด็นที่ต้องพิจารณาก็คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนั้นสมควรหรือขัดต่อสมณสาธูปหรือไม่ หากเป็นการไม่สมควรหรือขัดต่อสมณสาธูปก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะกิจกรรมที่ขัดต่อพระธรรมวินัย หรือผิดต่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นแม้จะมีคนนิยมชมชอบ ก็ไม่ก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อผู้กระทำและต่อพระพุทธศาสนา เพราะในแง่ของพระวินัย พระพุทธองค์ก็ประทานหลักไว้ว่า สิ่งที่พระองค์มิได้ทรงห้าม แต่เข้ากับสิ่งที่ทรงห้าม ขัดต่อสิ่งที่ทรงอนุญาต เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ ในแง่ของธรรม คือ คำสอนทรงประทานหลักไว้ว่า สิ่งที่ผิดหรือสิ่งที่เท็จแม้เป็นที่ชอบใจของคน ก็ไม่ควรพูดไม่ควรสอน เพราะตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ผิดหรือสิ่งที่เท็จไม่เคยให้ประโยชน์ที่แท้จริงแก่ผู้กระทำ

ผลจากการศึกษาพบว่า ในประเด็นนี้มีผลงานของบุคลากรบางส่วนที่ใช้ศิลปวัฒนธรรมเป็นอุบายวิธีเข้าถึงประชาชนบางกลุ่มที่นิยมชมชอบในงานด้านศิลปวัฒนธรรม แต่ก็ไม่ขัดกับสมณสาธูปของตนมากนัก แต่มีผลงานของบุคลากรบางส่วนไม่เหมาะสมในแง่พระวินัยบ้าง ในแง่พระธรรมบ้าง ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคปัญหาอย่างหนึ่งในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต เพราะก่อให้เกิดผลในเชิงลบทั้งต่อบุคลากรและวิทยาเขต

3.1.4 บทควมด้านงานบทกวี

บทกวีเป็นวรรณกรรมที่เป็นเครื่องมือให้เข้าถึงประชาชนที่มีภาวะอารมณ์ที่มีความสุนทรีย์ทางภาษา การถ่ายทอดเนื้อความของธรรมะที่แทรกอยู่ในความสละสลวยของภาษาก็เป็นวิธีหนึ่งที่เป็นที่เข้าใจและรู้สึกซาบซึ้งในหลักพุทธธรรมที่ถ่ายทอดผ่านภาษาของบทกวี ซึ่งบทกวีบางบทสามารถบอกความหมายของธรรมะได้อย่างลึกซึ้ง ถ้าผู้ถ่ายทอดมีความชำนาญในด้านของหลักภาษา แม้เสียงขับร้องเนื้อเพลง บางครั้งอาจเป็นประโยชน์สำหรับคนก็ได้ อย่างเช่นในสมัยพุทธกาล พระเถระรูปหนึ่งได้ยืนเสียงเพลงขับของหญิงคนหนึ่งที่กำลังเก็บผักอยู่ ท่านนำเสียงนั้นน้อมมาพิจารณาจนถึงไตรลักษณ์ แล้วบรรลุอุริยมรรคอุริยผลได้ในที่สุด บทกวีที่ดีพิมพ์ในวารสารของวิทยาเขตจะเน้น ไปในการนำบทกวีของพระเถระที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชนในถิ่นนั้นมาเป็นเครื่องเตือนใจแก่ประชาชน เป็นการรวบรวมอนุรักษ์ภายิต โบรมณหรือคำ โบรมณที่เริ่มจะเลือนหายไปจากเยาวชนรุ่นใหม่ แต่จากการศึกษาพบว่า งานด้านบทกวีนี้ มีตีพิมพ์ลงในวารสารเป็นครั้งคราว ไม่ติดต่อสืบเนื่องกัน เมื่อไม่มีพระเถระที่มีความชำนาญหรือนิยมในบทกวี บทกวีก็หายไปจากวารสาร แต่ความจริงจุดประสงค์ของการออกวารสารก็เพื่อจะให้ เป็นเวทีแก่นักศึกษาได้

ฝึกฝนงานด้านการเขียนและบทกวี ซึ่งจากการศึกษาพบว่า งานด้านบทกวีที่พิมพ์เผยแพร่ส่วนมากจะเป็นบทกวีของพระเถระในท้องถิ่น แม้บทกวีของคณาจารย์ก็มีบ้างเพียงเล็กน้อย บทกวีของนักศึกษานั้นแทบจะไม่ปรากฏในวารสารของวิทยาเขตเลย การแต่งบทกวีที่เป็นเครื่องมือสื่อให้รู้ธรรมะของพระพุทธเจ้า คงจะไม่ผิดด้านพระวินัยที่ห้ามภิกษुकถ่าวธรรมด้วยเสียงขับอันยาว ที่มีปรากฏในหนังสือวินัยมุขเล่ม 2 ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงรจนาไว้ว่า ห้ามไม่ให้กถ่าวธรรมด้วยเสียงขับอันยาว แสดงธรรมก็ดี สวดธรรมก็ดี ด้วยทำนองมีเมื่อดพรายชียดยาวจนเสียพยัญชนะ ไม่ควร

3.1.5 การรายงานข่าว

วิทยาเขตใช้วารสารเป็นสื่อกระบอกเสียงที่เผยแพร่กิจกรรมของวิทยาเขต ทั้งกิจกรรมของนักศึกษาและของสถาบัน เป็นข่าวที่สถาบันทำแล้วและยังไม่ได้ทำ บางข่าวเลยกำหนดระยะเวลาที่ทำการไปแล้ว หรือบางข่าวเป็นเพียงเรื่องเล่าสู่กันฟังระหว่างสถาบันและสมาชิกของวารสาร จากการศึกษาพบว่า ข่าวที่วารสารนำเสนอจัดเป็นข่าวประเภทบริการ ข่าวกิจกรรมของคณาจารย์และนักศึกษา เพราะฉะนั้น การรายงานข่าวของวิทยาเขตที่ผ่านทางวารสารจึงเป็นข่าวกิจกรรมของคณาจารย์และนักศึกษาที่ทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ที่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรมมีบ้างเพียงเล็กน้อย และกิจกรรมสำคัญบางอย่างที่ควรจะได้รับการประชาสัมพันธ์ก็มีเพียงเล็กน้อย ซึ่งเกิดจากปัญหาเรื่องเวลาของการรวบรวมการพิมพ์หรือปัญหาของขั้นตอนในการจัดพิมพ์

ในการที่จะผลิตสื่อชนิดนี้ออกสู่สาธารณชน จากการศึกษาพบว่า มีอุปสรรคปัญหาคือ

1. งบประมาณในการจัดพิมพ์เอกสาร

การจัดพิมพ์วารสาร ศูนย์บริการวิชาการจัดสรรงบประมาณในการจัดพิมพ์ และดำเนินการเพื่อการจัดพิมพ์ทุกขั้นตอน บางคราวไม่ได้จัดพิมพ์เพราะขาดงบประมาณ แต่บางวิทยาเขตจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วม โดยเก็บค่าจัดพิมพ์วารสารจากนักศึกษาด้วย แต่เรื่องงบประมาณนี้ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในประเด็นนี้ ไม่ใช่ทั้งหมดของปัญหาในประเด็นนี้ เพราะบางครั้งแม้จะมีงบประมาณ แต่การผลิตเอกสารก็อาจจะไม่เป็นไปด้วยดีก็ได้ เพราะอาจมีเงื่อนไขหรือตัวแปรอย่างอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เรื่องงบประมาณก็นับว่าเป็นปัญหาสำคัญ ผลจากการศึกษาพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ในเรื่องนี้ของทุกวิทยาเขตเนื่องมาจากงบประมาณ

2. ขั้นตอนการผลิต

วารสารของวิทยาเขตโดยมากต้องอาศัยบทความจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร แต่ไม่มีคอลัมน์ไว้ประจำสำหรับผู้เขียน จึงขาดการติดตามและความสืบเนื่อง

ของบทความ บางครั้งผู้เขียนส่งบทความไม่ตรงตามกำหนดเวลาที่จะต้องรวบรวมเป็นต้นฉบับ เมื่อไม่มีบทความก็ไม่สามารถจะจัดต้นฉบับเพื่อการพิมพ์ได้ ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิมพ์เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ทันตามกำหนดเวลา

3. การเผยแพร่วารสาร

เมื่อจัดพิมพ์วารสารแล้ว จะถูกจัดส่งไปให้แก่ผู้ที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ไม่แพร่หลายสู่สถานศึกษาหรือสถานที่ที่ให้ความรู้แก่ประชาชน เช่น ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

4. รูปแบบเล่มของวารสาร

รูปแบบเล่มของวารสาร ขนาดของวารสารของวิทยาเขต 4 แห่งมี 4 ขนาด บางแห่งมีขนาดที่จะจัดเก็บไว้ในตู้หนังสือหรือสถานที่ให้บริการความรู้แก่ประชาชนด้วยความยากลำบาก เพราะมีขนาดที่เข้ากับวารสารหรือนิตยสารอื่นไม่ได้ และรูปแบบเล่มและสีสันไม่เป็นที่สนใจของคนทั่วไป สนใจเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น

3.2 การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเผยแพร่จากวิธีเดิมที่พระสงฆ์สาวกและพระเถระภายหลังปฏิบัติกันมา โดยการอาศัยสื่อที่ทันสมัยช่วยในการเผยแพร่หลักธรรมของพระศาสดาให้ประชาชนเข้าถึงมากขึ้น ประชาชนในยุคปัจจุบันต้องปรับตัวให้เข้ากับภาวะของเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม พระสงฆ์ผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่หลักธรรมะที่สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่เหล่าพุทธศาสนิกชนได้ จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการที่จะให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรม จึงอาศัยสื่อวิทยุกระจายเสียง ตั้งแต่ของภาครัฐและเอกชนมาเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแพร่ธรรมะสู่ประชาชน วิทยาเขตบางแห่งได้จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนเป็นของตนเอง เพื่อเผยแพร่ธรรมะแก่ประชาชน ซึ่งแต่ละวิทยาเขตมีรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ กัน

สถานีวิทยุชุมชนของวิทยาเขต ตั้งขึ้นด้วยนโยบายและวัตถุประสงค์ก็เพื่อเผยแพร่ธรรมะสู่ประชาชน โดยมีเป้าหมายสำหรับประชาชนที่ไม่สามารถจะมาสู่ศาสนสถานเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรมจากพระสงฆ์เหมือนวิถีชีวิตของของชนในยุคสมัยก่อนได้ จากสภาพปัญหาของครอบครัว การคมนาคม และสภาพแวดล้อม เป็นต้น สื่อวิทยุกระจายเสียงจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เพราะสื่อวิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนทุกครัวเรือนได้ ถ้ามีเครื่องรับฟัง

จากการศึกษาเอกสาร พบว่า สถานีวิทยุของวิทยาเขตบางแห่งได้ยุบเลิกไปแล้ว บางแห่งตารางการออกอากาศมีรายการเพลงมากกว่ารายการธรรมะ บางแห่งมีรายการธรรมะเฉพาะบางวันเท่านั้น แต่มีบางวิทยาเขตที่ผู้บริหารส่งเสริมสื่อด้านนี้ จัดให้มีรายการบรรยายธรรมะทางสื่อทีวี และวิทยุของภาครัฐและเอกชน ด้วย จนได้รับการตอบรับจากพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างดี

การเผยแพร่ธรรมะผ่านสถานีวิทยุชุมชนของวิทยาเขต จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญ

การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงต้องอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญในด้านนี้โดยเฉพาะ จึงจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ วิทยาเขตแต่ละแห่งยังขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในการจัดทำสื่อ การใช้สื่อ และการพัฒนาสื่อวิทยุกระจายเสียงให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์

2. ขาดวิทยากรที่จะบรรยายธรรมะ

วิทยากรที่จะมาบรรยายธรรมะออกอากาศทางสถานีวิทยุของวิทยาเขตยังมีไม่เพียงพอหรือมีแต่ขาดผู้อุปถัมภ์รายการ การที่จะจัดให้คณาจารย์หรือนักศึกษามาเป็นวิทยากรก็จะประสบปัญหาเรื่องของการตรงต่อเวลาและความชื้อตรงต่อหน้าที่ของตนเอง

3. รายการธรรมะ

รายการธรรมะที่ออกอากาศบางเวลาไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของพระสงฆ์และประชาชน เช่น รายการทำวัตรเช้า – คำ เป็นต้น บางแห่งมีรายการธรรมะน้อยกว่ารายการบันเทิงที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมะ

4. งบประมาณ

วิทยุชุมชนของวิทยาเขตขาดงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรของตนเอง และจากภาคเอกชน บางแห่งขาดงบประมาณที่จะดำเนินการต่อจนต้องยุบเลิกไปก็มี บางแห่งต้องยกสถานีให้แก่วัดที่มีศักยภาพและเห็นความสำคัญของสื่อชนิดนี้ไปก็มี

3.3 การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อชนิดใหม่ที่เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญแก่สังคมไทยในปัจจุบัน สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยไม่จำกัดกลุ่มและถิ่นฐานที่อยู่ สามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว ให้ข้อมูลได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทั้งข้อความ ภาพและเสียง

วิทยาเขต 4 แห่งมีนโยบายใช้สื่ออินเทอร์เน็ตด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อในการเชื่อมต่องานด้านวิชาการ เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา นักเรียนและประชาชนทั่วไป ที่ต้องการสืบค้นข้อมูลหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นสื่อที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมข่าวสารและเทคโนโลยียุคปัจจุบัน

เว็บไซต์ของวิทยาเขต จะนำเสนอประวัติมหาวิทยาลัยและวิทยาเขต เผยแพร่บทความทางวิชาการ กิจกรรมของวิทยาเขต กิจกรรมการอบรมเข้าค่ายคุณธรรม พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณาจารย์ บุคลากรเจ้าหน้าที่ นักศึกษาและประชาชนทั่วไป

เป็นการสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วตามสมัยของยุคไอที แต่เนื่องจากเป็นสื่อชนิดใหม่ และมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก ทำให้เกิดปัญหาในการใช้สื่อชนิดนี้ในทางที่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่า

1. ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะ เพราะการจัดทำสื่ออินเทอร์เน็ต ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ ที่จะพัฒนาเว็บไซต์ให้มีความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
 2. เว็บไซต์ของวิทยาเขต ไม่ค่อยมีการปรับปรุงข้อมูล (Update)
 3. ขาดการเผยแพร่ข้อมูลทางตำราวิชาการเพื่อการสืบค้น
- จากสภาพปัญหาที่พบ จัดเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตที่ยังไม่ประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของวิทยาเขต

4. ด้านบุคลากร

ตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของวิทยาเขตที่ขยายสู่ส่วนภูมิภาค ก็เพื่อผลิตบัณฑิตทางพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ความประพฤติและคุณธรรมในการที่จะบริการวิชาการแก่สังคมชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมได้

จากการศึกษาพบว่า

4.1 สถานภาพของบุคลากร

บุคลากรของวิทยาเขตที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาในการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่ขึ้นกับศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตแต่ละแห่ง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่แผนกพระธรรมวิทยากร พบว่า พระธรรมวิทยากรมีอายุพรรษาระหว่าง 5-20 ปี มีความรู้ด้านพระปริยัติธรรมระดับชั้นนักธรรมชั้นเอก ด้านปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับชั้นเปรียญธรรม 3-5 ประโยค จากสถานภาพของบุคลากรที่มีวุฒิภาวะทางธรรมที่จัดว่ามีความรู้ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถเป็นนักเผยแผ่ที่ดีและเหมาะสมได้ คือ มีวุฒิภาวะที่จะไม่ชักนำให้ผู้ฟังไปในทางที่ไม่เหมาะสม จัดเป็นผู้มีคุณสมบัติของผู้สอนหรือผู้เผยแผ่ได้ เพราะเป็นผู้มีคุณสมบัติของพระธรรมกถึก คือ โน อัญญาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอธฺฐานะ คือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

จากการศึกษาพบว่า สถานภาพบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตแต่ละแห่งที่มีคุณสมบัติเป็นนักเผยแผ่ที่ดีและเหมาะสมนั้นมีอยู่ แต่มีอยู่จำนวนน้อย ยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองแก่สังคม

4.2 บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของนักเผยแผ่ จากการศึกษาพบว่า บุคลากรของวิทยาเขตที่ปฏิบัติหน้าที่มีบุคลิกภาพเป็นที่ยอมรับของนักเรียน นักศึกษา และผู้ปกครอง การมีบุคลิกภาพที่น่ามองน่าเลื่อมใส ก็ย่อมจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น แม้พระพุทธรูปองค์ที่ทรงมีบุคลิกภาพที่เรียกว่า มหาปุริสลักษณะ เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้พบเห็นดัง จังกิพราหมณ์ชมว่า พระสมณโคดมมีพระรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่อง เป็นต้น

4.3 ศักยภาพของบุคลากร

วิทยาเขตมีวัตถุประสงค์ในการผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความประพฤติและมีพรหมวิหารธรรม เพื่อเป็นบุคลากรที่ดี ที่สามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในการแสวงหาหลักธรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อันจะนำไปให้เกิดความสงบสุขแก่ตน ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษา พบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ในโครงการที่ศูนย์บริการวิชาการจัดอยู่นั้น บุคลากรยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมจากผู้มีความรู้ความชำนาญด้านการอบรมมาก่อน หรือมีบ้างเพียงครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น ท่านเหล่านั้นจึงมีความต้องการที่จะได้รับการอบรมด้านทักษะในการสอนเป็นอย่างดีเสียก่อน ซึ่งความต้องการของท่านก็เป็นไปตามหลักคุณสมบัติของผู้สอนคือ ภาวนีโย เป็นที่ยกย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ที่ฝึกอบรมและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยความซาบซึ้งใจ

เมื่อบุคลากรขาดศักยภาพในการปฏิบัติงานแล้ว การจัดกิจกรรมจึงไม่อาจประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยภาพรวม เรื่องบุคลากรนับว่าเป็นเรื่องสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากพิจารณาความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลแล้ว จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาล้วนมาจากคุณภาพของบุคลากร นับแต่พระพุทธรูปองค์ตลอดถึงพระสาวกทั้งหลาย คุณภาพของบุคลากรทั้งในด้านสถานภาพ บุคลิกภาพ ศักยภาพ ล้วนมีความสำคัญต่อการเผยแผ่หรือการสั่งสอนพระพุทธศาสนา หากบุคลากรขาดคุณภาพในด้านต่าง ๆ นอกจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะไม่ประสบผลสำเร็จแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อพระพุทธศาสนาและองค์กรด้วย ผลจากการศึกษาก็แสดงให้เห็นว่า อุปสรรคปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตก็คือ ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ

5. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

ศูนย์บริการวิชาการของวิทยาเขตให้บริการวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของการจัดอบรมสัมมนา เช่น โครงการเข้าค่ายคุณธรรม โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และโครงการอบรมครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาเป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่ศูนย์บริการวิชาการของแต่ละวิทยาเขตจัดขึ้นนั้น มุ่งเน้นส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำมาเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นเยาวชนที่ดีของสังคม เป็นบุตรที่ดีของมารดาบิดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยได้

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ พบว่า กิจกรรมที่พระสงฆ์จัดให้การบริการแก่เยาวชนผู้เข้ารับการอบรมนั้น เป็นที่พึงพอใจแก่ผู้เข้ารับการอบรม สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนไปในทางที่ดี กิจกรรมที่จัดนั้น สอดคล้องกับความต้องการของสังคมยุคปัจจุบัน ส่วนพระสงฆ์ผู้ให้การอบรมนั้น ก็ประพฤติปฏิบัติเหมาะสมแก่ภาวะของตนเป็นส่วนมาก ซึ่งกิจกรรมที่พระสงฆ์จัดนั้น ไม่เป็นการขัดกับพระธรรมวินัยที่ห้ามพระสงฆ์เทศน์หรือสวดตลกคะนอง ด้วยต้องการสรวลเสเฮฮา ปฏิบัติตนเป็นผู้เหมาะสมแก่คุณสมบัติของผู้สอน คือ เป็นที่รักเป็นที่พอใจ ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม และเป็นที่เคารพ ประพฤติตนสมควรแก่ภาวะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึงได้และปลอดภัย

แต่ในกิจกรรมที่พระสงฆ์จัดให้บริการแก่เยาวชนเป็นต้นนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับผู้ให้บริการและผู้รับการบริการที่เกิดขึ้นกับวิทยาเขตต่าง ๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. วิทยาเขตบางท่านมีประสบการณ์การสอนหรือประสบการณ์การอบรมมาน้อย
2. บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคม
3. สถานที่ไม่เพียงพอแก่การให้บริการแก่สังคม
4. งบประมาณสนับสนุนมีไม่เพียงพอแก่การให้บริการแก่สังคม
5. บุคลากรขาดความรู้และความชำนาญในการใช้สื่อเทคโนโลยี

อภิปรายสรุป

ในอุปสรรคปัญหา 5 ประเด็นที่ศึกษาวิเคราะห์มาข้างต้นนั้น ล้วนเป็นประเด็นที่เป็นอุปสรรคปัญหาต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต โดยบางประเด็นเป็นอุปสรรคปัญหาโดยตรง บางประเด็นเป็นอุปสรรคปัญหาโดยอ้อม และมีความเข้มข้นหรือรุนแรงมากน้อยไม่เท่ากัน กล่าวคือ

ด้านนโยบายหรือวัตถุประสงค์ และด้านบริหารจัดการเป็นอุปสรรคปัญหาโดยอ้อม แต่มีผลกระทบถึงอุปสรรคปัญหาด้านต่าง ๆ ทุกด้าน เพราะเมื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดเป็นนโยบายหรือวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน ก็มีผลต่อการบริหารจัดการ เช่น ผู้บริหารไม่ได้เอาใจใส่ หรือไม่ได้สนับสนุนกิจกรรมด้านนี้อย่างจริงจัง และยังมีผลต่อเนื่องเกี่ยวกับงบประมาณและบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในกิจกรรมด้านนี้ด้วย ดังที่ปรากฏในทุกวิทยาเขต

ในด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ ด้านบุคลากรและด้านบริการวิชาการแก่สังคม นับว่าเป็นอุปสรรคปัญหาโดยตรง เพราะเป็นอุปสรรคปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพในการทำงาน แต่ว่า ในแต่ละวิทยาเขตมีความรุนแรงหรือมากน้อยไม่เท่ากัน บางวิทยาเขตมีปัญหามากเนื่องจากขาดคนเอาใจใส่และสนับสนุนจากผู้บริหารชั้นสูงมาก แต่บางวิทยาเขตมีปัญหาไม่รุนแรงเพราะได้รับการเอาใจใส่และสนับสนุนจากผู้บริหารตามสมควร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเรื่องอุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา อุปสรรคปัญหาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยแต่ละท้องถิ่น จำนวน 4 แห่ง คือ

1. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จ.นครปฐม
2. วิทยาเขตอีสาน จ.ขอนแก่น
3. วิทยาเขตล้านนา จ.เชียงใหม่
4. วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช จ.นครศรีธรรมราช

วิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหาร และบุคลากรของแต่ละวิทยาเขต นำมาวิเคราะห์ถึงรูปแบบ วิธีดำเนินการ จุดประสงค์ และอุปสรรค ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของแต่ละท้องถิ่น

ผลการศึกษา พบว่า ทั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตไม่ได้กำหนดนโยบายหรือวัตถุประสงค์ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไว้อย่างชัดเจน แต่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือกิจกรรมหนึ่งของการบริการวิชาการแก่สังคม ฉะนั้น แต่ละวิทยาเขตจึงจัดกิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปตามศักยภาพและความเหมาะสมของตนเอง โดยในภาพรวมทุกวิทยาเขตมีการเผยแพร่คล้าย ๆ กัน คือ วิธีการเผยแพร่โดยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่ออินเทอร์เน็ต และการบริการวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของทั้ง 4 วิทยาเขต พบว่า มีอุปสรรคปัญหา ซึ่งสรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้คือ ด้านนโยบายและวัตถุประสงค์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ ด้านบุคลากร และด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม

1. ด้านนโยบายและวัตถุประสงค์

มหาวิทยาลัยและวิทยาเขต มีนโยบายและวัตถุประสงค์มุ่งเน้นที่จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพด้านความรู้และความประพฤติ แต่ไม่มีนโยบายและวัตถุประสงค์หลักเพื่อการเผยแพร่

พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน มีเพียงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อยู่ในรูปแบบกิจกรรมอย่างหนึ่งในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ฉะนั้น เมื่อไม่กำหนดให้เป็นนโยบายที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคโดยอ้อม เพราะเมื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดเป็นนโยบายหรือวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน จึงมีผลต่อการบริหารจัดการเช่น ผู้บริหารไม่เอาใจใส่หรือไม่ได้ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง เป็นเหตุให้มีผลต่อเนื่องถึงประเด็นอุปสรรคด้านอื่น ๆ ด้วย

2. การบริหารจัดการ

วิทยาเขตมีนโยบายในการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนและท้องถิ่น โดยจัดงานด้านการเผยแผ่ไว้เป็นแผนกหนึ่ง เป็นแผนกเล็ก ๆ ที่ฝากไว้กับศูนย์บริการวิชาการ ยึดนโยบายเดิมเป็นหลักในการปฏิบัติ ไม่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือไม่มีกำหนดแผนงานแต่ละช่วงเวลาหรือแต่ละปี ในด้านการบริหารบุคลากรไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอบรมสัมมนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการในด้านสื่อที่ใช้เผยแผ่ ขาดการบริหารจัดการที่ดีจากผู้บริหารและผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของงบประมาณบุคลากรและวัสดุของสื่อ และไม่มีการประเมินถึงผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติ

3. การผลิตและการใช้สื่อ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตที่ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่ออินเทอร์เน็ตที่วิทยาเขตดำเนินการมานั้น ประเภทของสื่อที่วิทยาเขตนำมาใช้นั้นไม่ เป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ แต่มีอุปสรรคในด้านการผลิตและการใช้สื่อที่เหมาะสมและถูกต้องตามประเภทของสื่อ และการนำสื่อมาใช้ให้เป็นประโยชน์

4. บุคลากร

บุคลากรของวิทยาเขตที่มีคุณภาพและศักยภาพที่ทำงานด้านการเผยแผ่ ยังมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการของสังคม ทั้งยังขาด บุคลากรผู้มีความชำนาญ การเฉพาะทาง ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้แก่ โสตทัศนูปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวกและเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการ ช่วยให้การจัดกิจกรรมแก่เด็กและเยาวชนมีความสะดวกและเป็นที่สนใจของเยาวชน

5. การให้บริการวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยและวิทยาเขตมีศูนย์บริการวิชาการของแต่ละวิทยาเขตให้บริการวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของกิจกรรมการจัดอบรมสัมมนา เช่น โครงการเข้าค่ายคุณธรรมเป็นต้น ซึ่งมุ่งเน้นส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติเป็นเยาวชนที่ดีของสังคมได้

แต่ด้านการบริการวิชาการแก่สังคมนี้มีอุปสรรคปัญหาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการทำงาน แต่ว่าในแต่ละวิทยาเขตมีความรุนแรงไม่เท่ากัน เช่น ปัญหาบุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมหรือสถานที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการวิชาการแก่สังคมเป็นต้น เนื่องจากขาดความเอาใจใส่และการสนับสนุนจากผู้บริหารในระดับสูงของมหาวิทยาลัยและวิทยาเขต

ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไข

1. ผู้บริหารควรให้การส่งเสริมสนับสนุนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม
2. ควรให้มีการพัฒนาเพิ่มศักยภาพแก่บุคลากรที่ทำงานด้านการเผยแผ่
3. ควรจัดหาบุคลากรที่มีความชำนาญการในการผลิตสื่อ และควรจัดหาผู้ชำนาญการในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียมาให้ความรู้แก่ผู้ใช้สื่อเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ

ข้อจำกัดในการทำวิจัย

เนื่องจากการทำวิจัยในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยที่ครอบคลุมเนื้อหากว้าง จึงไม่อาจจะเจาะลึกลงในรายละเอียดในบางประการได้เพียงพอ การเก็บข้อมูลในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคมท้องถิ่น ไม่สามารถทำได้ครบถ้วนสมบูรณ์ และบุคลากรขององค์กรก็มีอาจให้ข้อมูลในเชิงลึกมากนัก จึงไม่อาจจะลึกลงไปบางประเด็นได้เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ พบว่า อุปสรรคส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร และด้านการผลิตและการใช้สื่อ โดยยังมีได้ระบุว่าปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้มีผลต่อผู้รับการเผยแผ่อย่างไร ก่อให้เกิดผลเสียต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเสนอข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ศึกษากระบวนการวิธีพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธโอวาท
2. ศึกษาการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธวิธี
3. ศึกษาการสร้างและการใช้สื่อในการเผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนา
4. ศึกษากระบวนการทัศนคติและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

รายการอ้างอิง

ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระ. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระ. **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

ธรรมปิฎก, พระ. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร. บริษัท สหธรรมิก. 2530.

ธรรมวราจารย์, พระ. **หลวงปู่เล่าให้ฟัง**. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครปฐม 2551.

ประพัฒน์ ตรีณรงค์. **ความเป็นมาของพุทธศาสนาในเมืองไทย**. สำนักพิมพ์คลังวิทยา กรุงเทพฯ : 2500.

ปุ่นสมบัติ ปากโร, พระมหา และคณะ. **คู่มือธรรมวิทยากร**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

ปุ่นสมบัติ ปากโร, พระมหา. รายงานการวิจัย การนำหลักธรรมที่ได้จากการเข้าค่ายคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2547. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2547.

พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับแปลภาษาไทย. พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปีแห่งพระราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2525.

พระศาสนศาสตรบัณฑิต, คณะกรรมการ. **หนังสือศาสนศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 48/2544**. บริษัท ศิลป์สยามบรรณภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด 2545.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **สุยามรณัฐสุต เตปิฎก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2523.

มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,สมเด็จพระ. **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,สมเด็จพระ. **วินัยมุข เล่ม 2 หลักสูตรนักธรรมชั้นโท**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.

มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,สมเด็จพระ. **นวกวาท หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตล้านนา. **วารสารปัญญา**. 14, 72 (มกราคม - เมษายน 2550.)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตล้านนา. **วารสารปัญญา**. 14, 73 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2550.)

- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตล้านนา. วารสารปัญญา. 14, 74 (มกราคม - มิถุนายน 2551.)
- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตล้านนา. สรุปรายงานผลค่ายพัฒนาคุณธรรม. เอกสารอัครสำเนา 2552.
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 7, 17 (มกราคม - มิถุนายน 2549.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 7, 18 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2549.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 7, 19 (กันยายน - ธันวาคม 2549.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 8, 21 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2550.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 8, 22 (กันยายน - ธันวาคม 2550.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 9, 23 (มกราคม - เมษายน 2551.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 9, 24 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2551.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 9, 25 (กันยายน - ธันวาคม 2551.)
- มหาวิทยาลัย,วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย. คู่มือการศึกษา. โรงพิมพ์ไทยรายวันการพิมพ์. กรุงเทพฯ 2550.
- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตอีสาน. วารสารแสงอีสาน. 1, 1 (มิถุนายน - สิงหาคม 2545.)
- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตอีสาน. วารสารแสงอีสาน. 2, 8 (มีนาคม - พฤษภาคม 2547.)
- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตอีสาน. วารสารแสงอีสาน. 3, 11 (ธันวาคม 2547 - กุมภาพันธ์ 2548.)
- มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช. วารสารมงกุฎทักษิณ. 3, 9 (ตุลาคม - ธันวาคม 2550.)

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช. วารสารมกุฏทักษิณ. 3, 11
(ตุลาคม - ธันวาคม 2550.)

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช. วารสารมกุฏทักษิณ. 4, 12
(มกราคม - มีนาคม 2551.)

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช. วารสารมกุฏทักษิณ. 4, 13
(เมษายน - มิถุนายน 2551.)

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย.วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช. วารสารมกุฏทักษิณ. 4, 14
(กรกฎาคม - กันยายน 2551.)

ศิลปากร, กรม. จารึกสมัยสุโขทัย. พ.ศ.2527

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
2539.

เสถียร ศุกะโสภณ. พระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทย. สำนักพิมพ์คลังวิทยา กรุงเทพฯ :
2505.

อรทัย พนาราม, นางสาว. สื่อมวลชนกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลป-
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2545.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

พระมหาไฉน แก้วสด เกิดวันอังคารที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2512 ที่จังหวัดเพชรบุรี
บรรพชาอุปสมบท ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาปริญญาธรรม
9 ประโยค ในปี พ.ศ. 2547 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาพุทธศาสนศึกษา
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548
ปัจจุบันเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย